

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Hana Volencová

**České katolické časopisy pro děti a mládež
v letech 1945 - 1948**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Hana Volencová**

Vedoucí práce: **doc. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

VOLENCOVÁ, Hana. *České katolické časopisy pro děti a mládež v letech 1945 – 1948*. Praha, 2011. 113 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce doc. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá českými katolickými časopisy pro děti a mládež v letech 1945 – 1948. Nejprve uvádí historický kontext, vrací se i k době okupace a věnuje se důsledkům, které měla pro katolíky. Dále přibližuje situaci po roce 1945 především z katolického hlediska a věnuje se problematice katolického tisku v daném období. V další části práce charakterizuje tendence literatury pro děti a mládež v poválečném třiletí, neboť součástí analyzovaných časopisů jsou i příspěvky literární. Věnuje se obecně také české časopisecké produkci pro děti a mládež v daném období. Hlavní část práce se potom zaměřuje na charakteristiku a analýzu dvou vybraných periodik, časopisu pro katolické děti *Anděl strážný* a časopisu pro katolickou mládež *Dorost*. Všímá si jejich obsahu, skladby rubrik, témat a částečně i vizuální podoby. Sleduje proměny těchto aspektů v jednotlivých ročnících. Okrajově se práce také věnuje redaktorům a autorům textů či ilustrací. V závěru potom oba časopisy porovnává, shrnuje poznatky z jejich výzkumu a navrhuje možnosti dalšího zkoumání tématu.

Abstract

The purpose of this thesis is to cover the topic of the Czech catholic children's magazines within the period of 1945 – 1948. Firstly the thesis contextualizes the historical background in the terms of looking back to the period of the occupation and then turns to the consequences that the occupation brought to the catholic population. Further the thesis offers an insight to the situation after 1945 mainly from the catholic point of view and focuses on the catholic press within the given period. In the next section the thesis characterizes the trends of the children's and juvenile literature in the period of 1945 – 48

through literary pieces, which form an integral part of the analyzed magazines. This part also deals with the general overview of the Czech children's and juvenile periodicals output within the given period. The main part of the thesis then characterizes and analyzes two chosen periodicals: *Anděl strážný* (*The Guardian Angel*) a magazine for catholic children and *Dorost* (*The Juvenils*) a magazine for catholic juvenils. This part of the thesis analyses the contents, structures and partly also the visual appearances of the chosen periodicals and tracks any changes of these aspects in single volumes. Marginally the thesis also mentions the editors and authors of the texts and illustrations. In the close the thesis compares both chosen magazines, summarizes outcomes from the analyses and suggests possible further research of the topic.

Klíčová slova

Anděl strážný, časopisy pro děti, časopisy pro mládež, Dorost, katolická církev, katolické časopisy, Kajpr, Mikulášek

Keywords

Anděl strážný, magazines for children, magazines for juvenils, Dorost, catholicism, catholic magazines, Kajpr, Mikulášek

Rozsah práce: 203 677 znaků s mezerami, tj. 113 ns.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 5. 2011

Hana Volencová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce doc. Barbaře Köpplové, CSc. za odborné vedení a cenné připomínky, poznatky a rady, které mi byly při psaní diplomové práce inspirací a vodítkem.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta:

Volencová Hana

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomanta:

2008

E-mail diplomanta:

hana.volencova@centrum.cz

Studijní program/studijní obor:

7202T Žurnalistika

katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV
k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.

Předpokládaný název práce v češtině:

České katolické časopisy pro děti a mládež v letech 1945 – 1948

Předpokládaný název práce v angličtině:

Czech Catholic Magazines for Children and Youth in 1945 – 1948

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

LS 2009/2010

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: *Mocnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV*):

Köpplová, Barbara, KMS, IKSŽ UK FSV

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků):

Po roce 1945 se na trhu opět objevila řada katolických časopisů, jejichž vydávání bylo během války zastaveno. Vznikly také časopisy nové. Tato situace se týká i českých katolických časopisů pro děti a dospívající. Po pětileté přestávce byl obnoven „časopis duchovního života katolické mládeže“ *Dorost*, který byl založen už v roce 1918. Po čtyřleté přestávce se vrací také nejstarší český časopis pro křesťanskou mládež – měsíčník katolických dětí *Anděl strážný*, jehož historie sahá až do roku 1881. 1. října 1946 se objevuje nový čtrnáctideník pro katolickou studující mládež *Úsvit*, který má výrazně literární ráz, ale obsahuje i výchovný a vzdělávací přesah. Nově se ve školním roce 1945/1946 objevuje také zábavný a poučný obrázkový čtrnáctideník katolických dětí s názvem *Radostné mládí*.

Tyto čtyři magazíny tvořily v období 1945 – 1948 časopiseckou nabídku pro mladé katolické čtenáře. Neměly za cíl jenom upevňovat v dětech a mládeži kladný vztah k Bohu a náboženství, ale snažily se působit i na jejich morálku, výchovu a vzdělání. V neposlední řadě byly některé z nich zdrojem pobavení (*Anděl strážný*, *Radostné mládí* i *Dorost*), případně vytvářely mimo jiné prostor pro uplatnění prvních literárních ambic svých čtenářů, jejichž dílka redaktoři často doplnili krátkou, ale nemilosrdnou kritikou (*Úsvit*).

Analýza ani celková problematika katolických časopisů pro děti a mládež v období 1945 – 1948 dosud nebyly zpracovány.

Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků):

Cílem diplomové práce je zmapovat úlohu výše uvedených katolických časopisů pro děti a mládež ve společnosti poválečného tříletí, sledovat jejich podobu po stránce tematické a obsahové. Práce se tedy bude věnovat vydavatelům, redaktorům, autorům a obsahům jednotlivých titulů, bude si všimnout také jejich vydavatelských, materiálních i jiných problémů (zejména v roce 1948). U časopisů, které vycházely již před válkou (*Anděl strážný*, *Dorost*), by bylo také vhodné sledovat míru návaznosti nových čísel na předchozí ročníky.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou

charakteristikou jejich obsahu):

Ze čtyř výše uvedených časopisů se ve dvou případech jedná o magazíny určené spíše dětskému čtenáři (Anděl strážný, Radostné mládí), druhé dva měly oslovit především dospívající mládež (Úsvit, Dorost). Práce by tedy měla být v první řadě strukturována právě podle předpokládaného věku cílového čtenáře.

Úvodní část by měla obsahovat charakteristiku doby a tehdejší společnosti, měla by obsahovat historický kontext. Dále by měla být uvedena problematika tehdejší literatury pro děti a mládež, zahrnující též popis situace na trhu s dětskými časopisy obecně.

Hlavní část by se potom měla věnovat vlastní charakteristice jednotlivých katolických časopisů pro mladé - jejich vydavatelům, redaktorům, autorům a analýze obsahu.

Struktura by mohla vypadat asi takto:

1. Česká společnost 1945 – 1948
 - 1.1 Situace v katolické církvi
2. Literatura pro děti, časopisy pro děti (1945 – 1948)
3. Katolické časopisy pro děti
 - 3.1 Anděl strážný
 - 3.2 Radostné mládí
4. Katolické časopisy pro mládež
 - 4.1 Úsvit
 - 4.2 Dorost

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

Anděl strážný, 1945 – 1948, roč. 61 – 64 (měsíčník)

Dorost, 1945 – 1948, roč. 23 – 26 (čtrnáctideník)

Radostné mládí, 1946 – 1948, roč. 2 – 4 (čtrnáctideník, v roce 1948 postupně měsíčníkem)

Úsvit, 1946 – 1948, roč. 1 – 2 (čtrnáctideník, později měsíčník vycházející 10x ročně)

Bude provedena historická analýza a obsahová analýza dostupných čísel výše uvedených časopisů.

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- Analýza obsahu mediálních sdělení. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 150 s. ISBN 80-246-0827-8.

Kniha poskytuje úvod do problematiky politické komunikace a obsahové analýzy masově mediovaných textů. První část publikace tvoří tři sociologické texty, které uvádějí do problematiky vztahu médií a veřejné sféry, ukazují způsoby kvantitativního rozboru masově mediovaných sdělení a vyhodnocování zpravodajství. Druhá část knihy přináší výsledky projektu, zabývajícího se zobrazováním tzv. vánoční krize v ČT ve zpravodajství ČRo.

- BAHLÍK, S. – HANUŠ, J.: Katolická církev v Československu 1945 – 1989. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 399s. ISBN 978-80-7325-130-7.

Publikace nabízí moderní historický a politologický výklad událostí, které se týkají církevních i sociálně-kulturních novodobých dějin. Kniha přináší nový pohled na známé a již ve vědeckých diskusích diskutované okruhy problémů, otvírá také celou řadu nových témat, např. vztah katolických intelektuálů k socialismu, kulturní aspekty křesťanství, role lidové zbožnosti a teze o charakteru českého křesťanství.

- FIALA, P. – HANUŠ, J.: Katolická církev a totalitarismus v českých zemích. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 217 s. ISBN 80-85959-98-4.

Publikace se ve svých třech částech věnuje nejprve sociálně-vědním a historickým teoretickým přístupům k autoritativním režimům ve vztahu ke křesťanství, dále obsahuje analýzy vybraných příkladů vztahu mezi katolickou církví a nacismem komunismem v českých zemích. Nakonec reflektuje proměny totalitární vlády v Československu.

- HANUŠ, J.: Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 307 s. ISBN 80-7325-029-2.

Slovník obsahuje reprezentativní výběr klíčových osobností českého katolictví ve 20. století, obsahuje zároveň antologii textů.

- HANUŠ, J.: Tradice českého katolicismu ve 20. století. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 295 s. ISBN 80-7325-036-5.

Publikace analyzuje politický a kulturní fenomén v jeho různých dimenzích a proměnách. Snaží se vystihnout pozici českého náboženství v rámci evropského sekularizačního procesu, popisuje klíčové tradice a charakteristické rysy katolictví v Čechách a na Moravě.

- CHALOUPKA, O.: O literatuře pro děti. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. 1989. 112 s. Autor se věnuje tématu dětské literatury z několika pohledů. Nejprve si všímá vývoje literatury pro děti, rozebírá její oblasti a upozorňuje na žánrovou a typologickou rozmanitost, v neposlední řadě si všímá také samotného dětského čtenáře.

- CHALOUPKA, O.: Próza pro děti a mládež (její otázky, působení a perspektivy). 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 211 s.

Publikace se věnuje tématu dětské prózy od jejího vzniku až po její perspektivy. Na problematiku žánru se dívá z několika hledisek, včetně hlediska historického, společenského či kontextového.

- JANOUŠEK, P.: Dějiny české literatury 1945 – 1989: I. 1945 – 1948. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 431 s. ISBN 978-80-200-1527-3.

První díl čtyřdílného projektu se věnuje české literatuře v období po druhé světové válce až do února 1948. Literární vývoj je zasazen do širšího společenského, politického a kulturního kontextu a publikace se mimo jiné věnuje v samostatné kapitole také literatuře pro děti a mládež.

- KALINOVÁ, L.: Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945-1948. 1. vyd. Praha, Ústav pro soudobé dějiny, 2004. 119 s. ISBN 80-7285-043-1.

Publikace se věnuje stavu české společnosti v letech 1945 – 1948. Historický výzkum obohacuje i o zachycení sociálních, příjmových, vzdělanostních a generačních přeměn, všímá si vývoje hodnotové orientace obyvatelstva.

- KŘIVÁNKOVÁ, A. – VATRÁL, J.: Dějiny československé žurnalistiky. IV. díl. Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987. 1. vyd. Praha: Novinář, 1989. 248 s. ISBN 80-7077-036-8.

Čtvrtý díl ze série Dějiny československé žurnalistiky se zabývá situací v českém a slovenském tisku v období 1944 – 1987. Pro práci je důležitá především první kapitola, která se věnuje stavu a vývoji žurnalistiky v období od Slovenského národního povstání do únorového převratu 1948.

- Média, kultura, náboženství. 1. vyd. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2008. 200 s. ISBN 978-80-903757-2-7.

Sborník soustředí příspěvky erudovaných odborníků z kulturní, mediálně-společenské i náboženské sféry, historiků a ekonomů (Martin C. Putna, Aleš Opatrný, Jiří Zajíc, Jiří Hanuš, Tomáš Ježek a další), kteří v nich reflektují vztah tří oblastí, jež se objevují v titulu: vzájemnost jejich prostupování, rozdílů, avšak i potřeby vlastní sounáležitosti.

- VORÁČEK, J. – CHALOUPKA, O.: Kontury české literatury pro děti a mládež. 2. vyd. Praha : Albatros, 1984. 539 s.

Rozsáhlá publikace se zabývá vývojem české literatury pro děti a mládež od začátku 19. století do 80. let 20. století.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- BUCVANOVA, E.: Obsahová analýza časopisu Sluníčko. Praha: FHS UK, 2008. 66 s. Bakalářská práce.

Datum / Podpis studenta

17. 6. 2009

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyloučí)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		

Obsah

Obsah	1
Úvod.....	6
1. Česká společnost a situace v církvi po roce 1945.....	8
1.1 Důsledky okupace pro katolické náboženství.....	8
1.2 Odsun Němců.....	9
1.3 Věřící obyvatelstvo	10
1.4 Volby 1946.....	10
1.5 Katolická církev po roce 1945, mládež a katolický tisk	12
1.5.1 Obnova katolického tisku.....	14
1.5.2 První projevy cenzury	15
1.5.3 Situace po 25. únoru 1948.....	16
2. Periodika a literatura pro děti a mládež 1945 – 1948	17
2.1 Periodika pro děti a mládež.....	17
2.2 Literatura pro děti a mládež	18
2.3 Literární tvorba pro děti a mládež.....	20
2.3.1 Poezie	20
2.3.2 Pohádky.....	21
2.3.3 Příběhy	23
2.4 Vliv těchto tendencí na sledované časopisy – Anděl strážný a Dorost..	24
3. Anděl strážný	26
3.1 Redaktoři Anděla strážného	26
3.2 Ročník 61: září 1945 – červen 1946	27
3.2.1 Obsah časopisu.....	27
3.2.2 Pohádky a povídky	29
3.2.3 Poezie	32
3.2.4 Naučné články	33
3.2.5 Junácká stezka	34
3.2.6 Eucharistický kroužek.....	34
3.2.7 Filatelie.....	35
3.2.8 Vysilač A. S.	35
3.2.9 Drobné zajímavosti	35
3.2.10 Hádanky	36

3.3	Ročník 62: září 1946 – červen 1947	36
3.3.1	Obsah časopisu.....	36
3.3.2	Pohádky a povídky	37
3.3.3	Poezie	40
3.3.4	Naučné články	41
3.3.5	Junácká stezka	42
3.3.6	Eucharistický kroužek	42
3.3.7	Filatelie.....	42
3.3.8	Vysilač A. S.	43
3.3.9	Kreslete s námi!.....	43
3.3.10	Záhonek mladých	43
3.3.11	Veselé příhody nezbedného opičáka Jacka	43
3.3.12	Drobnosti.....	44
3.3.13	Velká soutěž Anděla strážného	44
3.3.14	Dědečkovy oříšky.....	44
3.3.15	Hádanky a křížovky	45
3.4	Ročník 63: září 1947 – červen 1948	45
3.4.1	Obsah časopisu.....	45
3.4.2	Pohádky a povídky	46
3.4.3	Poezie	48
3.4.4	Naučné články	48
3.4.5	Svatovojtěšské družinky Anděla strážného.....	50
3.4.6	Dobří vítr	51
3.4.7	Junácká dílna.....	52
3.4.8	Vysilač A. S.	52
3.4.9	Záhonek mladých	52
3.4.10	Jak mne ochránil můj anděl strážný	53
3.4.11	Kreslete s námi!.....	53
3.4.12	Filatelie.....	53
3.4.13	Drobnosti.....	53
3.4.14	Nová velká soutěž	54
3.4.15	Dědečkovy oříšky.....	54
3.4.16	Hádanky	54
3.4.17	Veselé příhody nezbedného opičáka Jacka	54

3.5	Ročník 64: Září 1948 – prosinec 1948.....	55
3.5.1	Obsah časopisu.....	55
3.5.2	Pohádky a povídky.....	56
3.5.3	Poezie.....	58
3.5.4	Naučné články.....	58
3.5.5	Svatovojtěšské družinky Anděla strážného.....	58
3.5.6	Zálesákův zápisník.....	58
3.5.7	Vysilač A. S.	59
3.5.8	Esperanto.....	59
3.5.9	Filatelie.....	59
3.5.10	Kreslete s námi!.....	60
3.5.11	Záhonek mladých.....	60
3.5.12	Nová velká soutěž Anděla strážného	60
3.5.13	Hádanky	60
3.5.14	Dobrodružství cvrčka Šmejdílka.....	61
3.6	Závěrem	61
4.	Dorost.....	62
4.1	Redaktoři Dorostu.....	63
4.1.1	Adolf Kajpr (1902 – 1959).....	63
4.1.2	František Mikulášek (1914 – 1993)	63
4.2	Ročník 23: září 1945 – prosinec 1945	64
4.2.1	Obsah časopisu.....	64
4.2.2	Tematika článků.....	68
4.2.3	Polemiky a úvahy.....	69
4.3	Ročník 24: leden – prosinec 1946.....	70
4.3.1	Obsah časopisu.....	70
4.3.2	Co se píše a co se děje.....	72
4.3.3	K duchovní orientaci (Otázky a odpovědi).....	72
4.3.4	Junák – písemný kurs pro junácké vedoucí	73
4.3.5	Dívčí svět	73
4.3.6	Divadlo.....	74
4.3.7	Film	74
4.3.8	Knihy.....	75
4.3.9	SKM (Sdružení katolické mládeže)	75

4.3.10	Skupiny hlásí.....	75
4.3.11	KAM (Katolický apoštolát mládeže)	76
4.3.12	Redakce	76
4.3.13	Čtenáři, piš	76
4.3.14	Hádanky a Vy to nevíte?	76
4.3.15	Velká soutěž Dorostu	77
4.3.16	Exercicie.....	77
4.3.17	Cestopisy	77
4.3.18	Naučné články	78
4.3.19	Beletrie	79
4.3.20	Poezie	80
4.3.21	Církevní a náboženské články.....	81
4.4	Ročník 25: leden – prosinec 1947.....	83
4.4.1	Obsah časopisu.....	84
4.4.2	Aktuality, Co je nového?.....	84
4.4.3	Kulturní kalendář	84
4.4.4	Včera, dnes... a zítra!.....	85
4.4.5	Otázky a odpovědi.....	85
4.4.6	Milý Jarko a Milá Slávko!.....	86
4.4.7	Pro dívky	86
4.4.8	Divadlo	86
4.4.9	Film	87
4.4.10	Knihy	87
4.4.11	Hádanky	88
4.4.12	Sebevýchova zábavou	88
4.4.13	Exercicie.....	88
4.4.14	SKM a KAM.....	88
4.4.15	Pro a proti.....	89
4.4.16	Dokumenty.....	90
4.4.17	Reportáže, cestopisy.....	91
4.4.18	Naučné články	91
4.4.19	Církevní a náboženské články.....	93
4.4.20	Beletrie	94
4.4.21	Poezie	95

4.5	Ročník 26: leden – prosinec 1948.....	96
4.5.1	Obsah časopisu.....	97
4.5.2	Co je nového? a Kulturní kalendář.....	97
4.5.3	Pracovní tematika.....	97
4.5.4	Otázky a odpovědi.....	98
4.5.5	Články pro dívky.....	98
4.5.6	Naučné články.....	99
4.5.7	Církevní a náboženské články.....	100
4.5.8	Beletrie.....	102
4.5.9	Poezie.....	103
4.5.10	SKM a KAM.....	103
4.5.11	Divadlo.....	103
4.5.12	Čteme (Knihy, Dorost za vás čte, Z knih, které vyšly atd.).....	104
4.5.13	Film.....	104
4.5.14	Hádanky.....	104
4.5.15	Exercicie.....	104
4.6	Závěrem.....	105
	Závěr.....	106
	Summary.....	108
	Seznam použité literatury.....	109
	Primární literatura.....	109
	Sekundární literatura.....	109
	Internetové zdroje a databáze.....	110
	Archivní materiál.....	110
	Seznam příloh.....	111
	Přílohy.....	112

Úvod

Problematika katolických časopisů je dle mého názoru stále oblastí dostatečně neprobádanou, tím spíše katolických časopisů pro děti a mládež. Vzhledem k tomu, že jsem jeden čas také externě spolupracovala hned se dvěma časopisy určenými mladým čtenářům (jedním z nich byl časopis pro katolické dívky), zajímá mne právě časopisecká tvorba pro tuto věkovou kategorii.

Původním záměrem diplomové práce bylo všít si celkem čtyř katolických časopisů, které pro tuto cílovou skupinu vycházely v tak zajímavém historickém období, jako jsou léta 1945 – 1948. Mělo jít o dva časopisy určené mladším čtenářům – *Anděl strážný* a *Radostné mládí*, a o dva časopisy pro vyspělejší čtenáře – *Dorost* a *Úsvit*. Práce si také více chtěla všít redaktorů a autorů textů, věnovat se též porovnání časopisů a sledovat případnou návaznost na předchozí ročníky, pokud časopis vycházel i před válkou. Není však v možnostech jedné diplomové práce takto zmapovat celou problematiku. Tato práce tak může být výchozím materiálem pro další badatele se zájmem o podobné téma.

Ve své výsledné podobě se tedy práce zaměřila pouze na dva časopisy – na dětský časopis *Anděl strážný* a na časopis pro mládež *Dorost*. Tituly byly zvoleny tak, aby reprezentovaly obě věkové skupiny čtenářů. Zároveň jde o časopisy, které vycházely v celém sledovaném období – již od září 1945. Oba za sebou také mají nějakou historii, vycházely už před válkou, během okupace byly zastaveny a po válce byly znovu obnoveny až do jejich dalšího zastavení na konci roku 1948.

V úvodních částech se práce zabývá historickým kontextem. Období 1945 – 1948 je zajímavým mezníkem našich dějin. Z hlediska mediální problematiky se mu věnuje Vladimír Bystrov v publikaci *Svobodná nesvoboda* (2006), problematice katolické církve v poválečném období se zase věnují autoři Stanislav Balík, Petr Fiala nebo Jiří Hanuš, např. v knize *Katolická církev v Československu 1945 – 1989* (2007) aj. Vyčerpávající informace o tomto období z hlediska katolického podává také Václav Vaško v publikacích *Neumlčená* (1990) a *Dům na skále* (2004). Zajímavé poznatky k období druhé poloviny čtyřicátých let se nachází i ve sborníku *Církevní procesy padesátých let* (2002).

Protože hlavním zájmem práce jsou tituly pro děti a mládež, další část sleduje také situaci na poli literatury pro děti a mládež v letech 1945 – 1948. Poválečnému vývoji české literatury pro tuto věkovou kategorii se věnuje především Svatava Urbanová např.

v *Metamorfózách dětské literatury* (1999) nebo autoři Otakar Chaloupka a Jaroslav Voráček (1984). Řada důležitých poznatků je také v prvním svazku *Dějiny české literatury* (2007) od Pavla Janouška a kolektivu.

Vlastní analýza se potom zabývá čtyřmi ročníky *Anděla strážného* a *Dorostu* z let 1945 – 1948. Konkrétně jde o ročníky 61 – 64 u *Anděla strážného* a ročníky 23 – 26 v případě *Dorostu*, a to v plném rozsahu. Práce si všímá jednotlivých rubrik, témat i konkrétních textů, sleduje změny v podobě časopisu či ve skladbě rubrik. Kde je to možné, zabývá se rovněž redaktory. Okrajově se také věnuje autorům textů a ilustrací. Velmi přínosnou se v tomto ohledu ukázala databáze Ústavu pro českou literaturu AV ČR *Biografie českých literárních osobností*, která je volně přístupná online (<http://clo.ucl.cas.cz/>). Základní informace o autorech textů v obou časopisech byly čerpány právě z této databáze. Ani v této rozsáhlé databázi se však nepodařilo najít všechny osobnosti, obzvlášť pokud se autoři podepisovali pouze příjmením nebo šifrou, jak bylo běžné především v *Dorostu* (kde ostatně texty často ani podepsané nejsou). Pro poznámky k autorům ilustrací (ilustrovaný je především *Anděl strážný*) byl využit dvousvazkový *Nový slovník československých výtvarných umělců* (2000). Pohled do zákulisí tvorby *Dorostu* pak v některých částech nabízí také vzpomínková kniha Františka Mikuláška (jednoho z redaktorů) *Za zdi a bez zdi* (2009).

V závěru potom práce oba časopisy srovnává, shrnuje poznatky ze čtyř poválečných ročníků a nabízí další možnosti výzkumu v rámci tématu.

1. Česká společnost a situace v církvi po roce 1945

V posledních desetiletích se objevily různé koncepty, jak pohlížet na poválečné třiletí 1945 – 1948. Autoři Balík a Hanuš (2007: 233) uvádějí, že v podstatě nyní existují dva základní úhly pohledu na toto období. Podle starší perspektivy je toto období vnímáno jako obnova meziválečné demokracie (ovšem s novými prvky, které před druhou světovou válkou Československo neznalo), jako období svobody. Druhý pohled vnímá stejné období jako přípravnou fázi totalitního režimu, který byl v Československu nastolen v únoru 1948 podle sovětského vzoru. V křesťanském prostředí byly s největší pravděpodobností přítomné oba modely. Církev se chtěly podílet na obnově demokracie, zároveň se ale v jejich řadách objevila citlivost k některým prvkům, které demokracii podřývaly a vedly k totalitnímu režimu.

Poválečný vývoj obnoveného Československa určoval důležitý fakt. Totiž dohoda mocností, že převážnou část našeho území osvobodí sovětská armáda. Jak uvádí Václav Vaško (1990: 13): „*Geograficky, historicky a kulturně středoevropský stát s tradiční západní orientací se stal via facti součástí východního – sovětského bloku.*“ Stejně tak byl i poválečný, tzv. Košický vládní program vyhlášený 5. 4. 1945 dohodnutý v Moskvě. Na československém velvyslanectví v Moskvě se tu sešla naše londýnská a moskevská zahraniční reprezentace společně s mluvčími Slovenské národní rady.

1.1 Důsledky okupace pro katolické náboženství

Události druhé světové války 1939 až 1945 mimo jiné také změnilu podobu českého katolicismu. Výraznou změnou byl například rozchod církví v českých zemích a na Slovensku. Oproti slovenskému katolicismu se totiž ten český ocitl po válce na straně vítěze. První poválečný ministr školství Zdeněk Nejedlý (a také pozdější spoluvůdce „církevní“ politiky komunistické strany) prohlásil že „*v těžkých letech okupace obstálo katolické kněžstvo z hlediska národního opravdu skvěle.*“ (Vaško 2004: 16). Česká katolická církev zaujala poměrně jednotný postoj proti okupaci. Jiří Hanuš (2005: 60) uvádí, že už od podzimu 1938 povzbuzovali čeští kněží obyvatele v zabraných pohraničních oblastech, zejména ve Slezsku, na Moravskotřebovsku, Chodsku a Novojičínsku. Podle oficiální československé zprávy zveřejněné v Norimberku bylo za okupace zatčeno 487 katolických kněží (Vaško 1990: 40). Počet kněží, kteří se z nacistického vězení, internace, koncentračních táborů nevrátili či zemřeli na následky perzekuce krátce po svém návratu, kolísá podle různých autorů mezi 70 až 76. Důvodem

k perzekuci byla často kázání a přednášky, kterými se kněží snažili povzbudit své farníky, a také vydávání falešných dokumentů židovským občanům. Nejvíce postižena byla pražská diecéze, protože zde sídlilo církevní oddělení gestapa. Řada katolických i evangelických kněží se také zapojila přímo nebo nepřímo do odbojových skupin nebo byla postihována pro pomoc rasově nebo jinak pronásledovaným či pro „pouhý“ neohrožený postoj a morální oporu, kterou poskytovali svému okolí (Hanuš 2005: 60 – 61; Vaško 1990: 22).

Složitější situace byla v nově vzniklé Slovenské republice, jejímž prezidentem se stal kněz Josef Tiso a která stále více sklouzávala k fašismu (klerofašismu) (Hanuš 2005: 61). Poválečný slovenský katolicismus tak doplácel na klerikalismus slovenského státu (Vaško 2002: 11). Komunisty postupně ovládaná státní moc využívala onu skončenou etapu tzv. Slovenského štátu či též Farské republiky k dehonestaci církve. Každá katolická aktivita zde byla okamžitě označovaná za spiknutí nebo „luďácký převrat“. Příkladem může být aféra kolem kroužků Katolické akce s názvem Rodina, která se soustředila kolem původem chorvatského jezuita Tomislava Kolakoviče v roce 1945 (Balík, Hanuš 2007: 15 – 16).

1.2 Odsun Němců

Výrazněji se katolíků dotkly snahy vytvořit národně jednotný stát, tedy odsun Němců. Na odsunu se shodl jak domácí, tak zahraniční odboj a byl také projednán na postupimské konferenci¹. Němci jako menšina trvale ohrožující mír v Evropě měli být vysídleni z Československa, Polska a Maďarska, přičemž jen u nás žilo na 3 miliony Němců. Odsun měl začít 1. 12. 1945 a skončit 1. 7. 1946. Skončil však později a hlavně začal svévolně mnohem dříve, už v létě 1945. Značný podíl vysídleného německého obyvatelstva patřil ke katolické církvi a část jeho reprezentace představovala za první republiky nositelku teologických a liturgických novinek, které přicházely z Německa (Balík, Hanuš 2007: 232). Vyháněni byli i kněží německého původu, navzdory tomu, že někteří hovořili výborně česky a s nacisty neměli nic společného. Jiní odcházeli sami dobrovolně se svými německými farníky. Pro nedostatek českých kněží tak zůstala řada farností na čas neobsazena. V létě 1946 pak vyšel oběžník biskupské konzistoře v Brně,

¹ Postupimská konference 27. 7. 1945 – 2. 8. 1945, Stalin (SSSR) – Truman (USA) – Churchill, později Atlee (VB). Projednávalo poválečné uspořádání Evropy.

v němž bylo uvedeno, že duchovní správce nemůže samovolně opustit faru a nesmí být ani vyhnán, pokud proti němu nejsou státní ani politické námitky (Vaško 1990: 28).

Existuje také několik případů násilností proti řeholníkům v souvislosti s odsunem. Oběťmi poválečného běsnění revolučních gard se stali např. dva broumovští benediktini německé národnosti P. Alban Praus a P. Ansgar Schmitt. Byli zavražděni místní zločineckou bandou na faře v Šonově 24. 8. 1945 (Vlček 2002: 111). Jiný případ se týká skupiny tepelských premonstrátů německé národnosti kolem opata Petra Möhlera. Začátkem září 1945 byli zatčeni a obviněni ze spolupráce s werwolfy² a podpory nacistů. Nakonec k procesu s nimi nedošlo a obvinění byli jen odsunuti do Německa (tamtéž: 112).

1.3 Věřící obyvatelstvo

U věřícího lidu se po válce objevují dva fenomény. Jednak je to zjištěné národní cítění, související i s odsunem německého obyvatelstva a vyrovnáváním se se „slovenskou otázkou“. To se projevuje v národně pojatých poutích a dalších slavnostech, jejichž obliba po válce prudce stoupla. Na druhé straně dochází k aktivizaci společenského života, avšak provázené zmatky ve věci politického a náboženského angažmá. Např. ve volbách 1946 usilovala komunistická strana i o hlasy katolíků, kterým uzpůsobila svou předvolební rétoriku (Balík, Hanuš 2007: 237).

1.4 Volby 1946

Volby 26. 5. 1946 dopadly v českých zemích výrazně ve prospěch komunistů. Ti získali 40,17 % hlasů, což znamenalo 93 mandátů z celkového počtu 231. Československá strana národně socialistická ji následovala s 23,66 % hlasů, obsadila tedy 55 mandátů. Československá strana lidová, reprezentující v podstatě katolické voličstvo, získala s 20,24 % hlasů 46 mandátů a Československá sociální demokracie dostala 15,58 % hlasů a 37 mandátů. Prázdných lístků bylo odevzdáno 19 430, což činilo 0,35 % z celkového počtu hlasů (Vaško 2004: 19 – 20).

Na Slovensku však situace dopadla jinak. Obyvatelé Slovenska se před volbami téměř z 80 % hlásili ke katolickému vyznání. O moc tu soupeřily dvě hlavní strany,

² Werwolfové, též vérvolfové byli členové nacistické záškodnické organizace řízené obvykle členy SS, jejich úkolem bylo sabotáží, terorem či podobnými prostředky bojovat na osvobozeném území a působit tak neklid. U nás se činili od května 1945 do podzimu 1946.

Komunistická strana Slovenska a Demokratická strana. Komunisté ze strachu, že katolická většina bude raději hlasovat pro demokraty, než aby dala hlas jim, podporovali snahu katolických politiků o vznik třetí strany s křesťanským programem. Podobně se jim totiž podařilo prosadit dříve jinou slovenskou politickou stranu, Stranu práce. Při vyjednávání s katolickými politiky však komunisté kladli nepřijatelné podmínky a katoličtí politici dostali výhodnější nabídku od konkurenční Demokratické strany. Komunisté se přesto zasloužili o vznik jiné „křesťansko republikánské“ strany, a to Strany slobody v čele s Vavro Šrobárem, o němž slovenští katolíci předtím nechtěli ani slyšet.

Přestože slovenští komunisté těmito snahami chtěli především oslabit Demokratickou stranu, příliš velký úspěch neslavili. Získali jen 30,47 % hlasů a 21 mandátů ze 69, Demokratická strana je porazila s 61,43 % a 43 mandáty. Strana slobody získala pouze 4,20 % a 3 mandáty, Strana práce 3,11 % a 2 mandáty. Slováci odevzdali 12 625 prázdných lístků, což činilo 0,79 % z celkového počtu. Vítězství slovenských demokratů vyvolalo generální stávkou slovenských komunistů, což se projevilo mimo jiné tím, že tiskaři odmítali tisknout ústřední orgán Demokratické strany *Čas* (Vaško 2004: 20 – 23).

Celkově však levice získala v parlamentu 151 mandátů. Adolf Kajpr³ na vítězství levice ve volbách reagoval v časopise *Katolík* z 2. června 1946 s tím, že svou vinu za výsledek voleb nese i český katolicismus, neboť komunisté by nemohli nabrat tolik hlasů, pokud by mezi nimi nebyly též hlasy katolické. Mnohý katolický volič prý necítí odpovědnost za věci veřejné (Tak je po volbách. *Katolík*, roč. 9, č. 11, s. 1).

Situaci v církvi po volbách v roce 1946 charakterizuje Václav Vaško (2004: 24 – 25) těmito slovy: „*Církev v českých zemích komunistické vítězství neochromilo. Naopak, v předtuše, že jí nezbyvá mnoho času ke svobodné činnosti, přešla do duchovní protiofenzívy. Na různých místech Čech a Moravy se konala duchovní cvičení, náboženské a katechetické kurzy, prázdninová setkání mládeže. Na školách a na různých pracovištích vznikaly kroužky Katolické akce ve formě dosud u nás málo praktikované. Místo tradičních katolických spolků s funkcionáři, členy platícími příspěvky a zúčastňujícími se víceméně pasivně schůzí s promluvou kněze chopila se iniciativy mladá generace nezátížená spolkovými formalitami, která přirozenými cestami přátelství a kolegiality pronikala do prostředí, do nichž by se kněz jen těžko dostával. Členy těchto kroužků charakterizovala spontánnost, touha po duchovním životě a prohloubení náboženských*

³ Odpovědný redaktor časopisu *Dorost* v letech 1945 – 1946, bude mu věnována pozornost dále.

vědomostí. Mnohé z nich to přivedlo k apoštolátu – evangelizaci, jak bychom řekli dnes. (...) Přes všechny excesy a nevybíravou protináboženskou a proticírkevní kampaň se nedá říct – s výhradami týkajícími se Slovenska – že by se církev u nás nemohla svobodně rozvíjet nebo že by věřící byly pro své náboženské přesvědčení diskriminovány.“

1.5 Katolická církev po roce 1945, mládež a katolický tisk

Po konci války obnovenou Československou republiku i katolickou církev čekaly pouze tři roky víceméně svobodného rozvoje. V tomto třiletí byly nově obsazeny biskupské stolce, které zely prázdnotou i několik let. Pražské arcibiskupství nebylo obsazeno pět let, stejně tak i brněnské biskupství, v Českých Budějovicích neměli biskupa dokonce sedm let. Papež Pius XII. biskupské stolce obsadil významnými kněžskými osobnostmi. Pražským arcibiskupem a českým primasem se na sklonku roku 1946 stal předválečný rektor bohosloveckého semináře pražské teologické fakulty a vězeň válečných koncentračních táborů Josef Beran. Brněnským biskupem byl jmenován v létě 1946 rektor brněnského kněžského semináře Karel Skoupý. Českobudějovickou diecézi převzal v roce 1947 profesor pastorální teologie Josef Hlouch. Do čela poválečným vysídlením postižené litoměřické diecéze byl na podzim 1947 jmenován salesián Štěpán Trochta, který se též věnoval skautskému hnutí a za války byl podobně jako Beran vězněn v koncentračních táborech (Balík, Hanuš 2007: 65 – 66). Trochta a Beran později působili též jako kardinálové (Vaško 2004: 17). Olomoucká diecéze byla nově obsazena až na jaře 1948, kdy byl olomouckým arcibiskupem jmenován Josef Karel Matocha po zesnulém Leopoldu Prečanovi.

Katolická církev se po válce vzpamatovávala z válečných ztrát a snažila se obnovit své struktury. Znovu se rozvíjela katolická zbožnost, která byla v období protektorátu zatlačovaná nebo zneužitá. Jak uvádějí Fiala a Hanuš (2001: 21), v poválečném období bylo pro křesťanství důležité jednak restaurovat struktury zničené válkou, jednak bojovalo o udržení svých pozic v důležitých oblastech (sporných už v období první republiky). Těmito oblastmi bylo jak školství, tak vliv na rodiny a dodržování příkázání. Už od roku 1946 se církev např. v důsledku vyhlášení dvouletého hospodářského plánu potýkala s problémem svěcení neděle, od roku 1946 probíhal také boj o církevní školství.

Svůj program ale měla i řeholní společenství v rámci katolické církve – jezuité, dominikáni, františkáni a salesiáni. Rozvíjely se domácí misie a činnosti různých spolků a bratrstev, které svými programy víceméně navazovaly na předválečné programy.

Po roce 1945 došlo v českých zemích nejen k obnově nacisty uzavřených církevních škol a katolických spolků, znovu začínají působit také různá akademická sdružení jako Svatováclavská liga, Česká liga akademická, Ústředí katolického studentstva nebo Sdružení katolické mládeže v čele s jezuitou Františkem Mikuláškem⁴ apod. Mikulášek (2009: 57 – 58) na obnovení SKM ale vzpomíná trochu hořce: „*Dorost byl dříve časopisem SKM (Sdružení katolické mládeže). SKM zatím nebylo obnoveno. Neměl jsem k tomu chuti. Ale bývalí členové a hlavně členky (většinou už starší, ale neprovdané, které ve spolkové práci našly životní náplň) naléhali. Svolal jsem je tedy a debatovali jsme o tom, jestli obnovit nebo neobnovit SKM. Bývalí členové a členky byli všichni jednomyslně pro obnovu. (...) SKM však nijak neprosperovalo. Ačkoli jsem je hleděl omladit, zavedli jsme nejvyšší přípustný věk 30 roků (u funkcionářů 35), ale mnoho to nepomohlo.*“ Několik skupin bylo v Praze, několik i na venkově, ale jedině tam, kde byl podle Mikuláškových slov někdo „mladý a čilý“. Kněží o SKM moc zájem nejevili, takže Mikulášek za mladými sám dojížděl o nedělích. Pořádal také každoročně pracovní kurzy v Praze. „*Těmito kursy jsme se snažili přivést všechny skupiny k pravidelným vzdělávacím a výchovným schůzkám a k sociální práci, ale dařilo se nám to jen u pražských skupin a některých těch čilých venku, většinou v pohraničí. (...) Říkal jsem si, že tam, kam nemůžeme proniknout organizací a spolkem, snad pronikneme Dorostem. Proto jsem jej držel nad SKM, nenechal jsem z něho udělat jen orgán SKM, snažil jsem se, aby spolkových zpráv a pokynů v něm bylo co nejméně. Organizaci jsme tedy vedli rozmnožovanými pokyny, popřípadě pro ni tiskli materiály zvláště, tak aby Dorost tím byl co nejmíň zatěžován.*“ (Mikulášek 2009: 58).

První poválečný sjezd Sdružení katolické mládeže se konal 26. – 28. 10. 1946 za účasti zhruba 300 dívek a chlapců, kteří se chtěli zasloužit o mravní a náboženskou obrodu mládeže. Sjezdu se účastnila i neoficiální delegace slovenské katolické mládeže. Na sjezdu byla přijata rezoluce, v níž se rovněž hovoří o tom, že na mravní výchovu mládeže musí kromě SKM dbát také školy, které by neměly zapomínat na náboženskou výchovu. Prostředí, v němž se mládež pohybuje, má zůstat křesťanské, nemá být ničeno nedělní prací či rušením svátků. Mládež na brigádách nesmí být vystavovaná velkému mravnímu nebezpečí a má se jí vždy dostat duchovní a náboženské péče. Je důležité, aby všechny katolické instituce a spolky mohly plně a svobodně fungovat. SKM chce zavést soustavné náboženské a debatní kurzy založené na moderním přístupu k víře, který chce

⁴ Redaktor Dorostu 1945 – 1948, v roce 1947 ho od Adolfa Kajpra zcela přebírá.

z členů učinit členy rodiny, což je dáno vlivem jocismu⁵. Začátkem září 1947 existovalo v rámci SKM 196 skupin, počet členů stoupl ze 3 000 na 7 000. V září 1947 se SKM také dostalo materiální pomoci díky sbírce Svatováclavský dar mládeži, kterou uskutečnila pražská arcidiecéze s porozuměním arcibiskupa Berana v září 1947 (Vaško 1990: 219 – 220).

Činnost obnovuje i tělovýchovná organizace Orel nebo katolické skautské oddíly. Znovu se může objevovat i katolický tisk.

1.5.1 Obnova katolického tisku

Němci zastavili katolický tisk v roce 1942 a již od té doby se řešilo, jak jej zkvalitnit, až bude v budoucnosti opět povolen a obnoven. Už v září 1945 se ve strahovském klášteře konalo shromáždění o zhruba stovce účastníků, jimiž byli zájemci o aktivní spolupráci s katolickým tiskem. Byla zpracována velkorysá koncepce, jež zahrnovala mimo jiné plány na vydávání katolického reprezentativního deníku **Kruh**, která však nemohla být schválena kvůli obrovskému rozpočtu. *„Nejvíce přípravné práce se promrhalo na přípravě nezávislého katolického deníku. Do této myšlenky byli nejvíce zamilováni lidé kolem opata Jarolímka. Pod vedením ing. arch. Cuhry vypracovali opravdu podrobné a solidní plány na reprezentativní redakci, na slavnostním zasedání na Strahově je předložili ostatním zájemcům se slovy: ‚Teď jdeme za našimi biskupy (nejvíce se ovšem myslelo a spoléhalo na olomouckého arcibiskupa) a jakmile nám dají k dispozici deset milionů, můžeme okamžitě začít.‘ Byl jsem skeptický a řekl jsem otevřeně, že postavili svůj plán špatně. Od biskupů nemohou chtít nic než jejich požehnání, o finance se měli hledět postarat jinak. Měl jsem pravdu. To byla poslední velká schůze.“* (Mikulášek 2009: 56).

28. listopadu 1945 proběhla na ministerstvu informací porada o katolickém tisku. Čtyřčlennou katolickou delegaci vedenou opatem Bohuslavem Jarolímkem přijal ministr informací Václav Kopecký. *„Poválečná situace nám vlastně přála. Bylo nám ministrem Kopeckým naznačeno, že nám může dát tolik a tolik papíru, ale abychom si sami mezi sebou určili, jak a nač to rozdělíme a co bude vycházet,“* uvádí Mikulášek (2009: 56). Václav Vaško (1990: 48) však namítá, že takovou volnost však nakonec církev neměla:

⁵ Jocismus (neboli JOC z franc. Jeunesse ouvrière chrétienne) je hnutí křesťanské dělnické mládeže, které založil belgický kněz Cardijn v roce 1924. Z Belgie se hnutí rozšířilo do Francie, odtud potom do celého světa. Jeho vliv je patrný i v Dorostu.

„Vycházet mohly jen časopisy předem schválené ministerstvem informací, a to nepovolilo všechna periodika, o něž měla církev zájem, přestože v úhrnu stanovený limit papíru nepřekračovala.“

Ztroskotané plány na vydávání deníku **Kruh** přivedly iniciátory původního projektu k myšlence obnovit vydávání **Katolika** – navázat na sedm ročníků z let 1935 – 1942, ale s novou koncepcí. Pater Adolf Kajpr přenechal řízení **Dorostu** svému řádovému bratru Františku Mikuláškoví a vzal na sebe vedení redakce tohoto týdeníku s podtitulem „List pro kulturu a život z víry“. První číslo vyšlo 16. prosince 1945. Náklad nepřevyšoval 30 tisíc výtisků, šlo o časopis polemický a náročný, jeho význam pro český katolicismus byl však nepopíratelný (Vaško 1990: 48 – 49).

Se statisícovými náklady vycházely dva katolické týdeníky, olomoucký **Rozsévač** (řídil Adolf Pelikán) a pražská **Neděle** (řídil Josef Papica). Významné byly rovněž dvě dominikány vydávané revue **Na hlubinu** (řídil Silvestr Braitó) a **Filosofická revue** (řídil Metoděj Habáň). Vycházel také literární časopis **Akord**, který řídil Jan Zahradníček, nebo list pro křesťanskou kulturu **Vyšehrad**, který řídil redakční kruh: Jan Čep, Bedřich Fučík, Emanuel Frynta, Josef Myslivec, Rudolf Voříšek, Albert Vyskočil.⁶

Katolickou literaturu vydávala pražská katolická nakladatelství Ladislav Kuncič, Bohuslav Rupp a Cyrilometodějské knihkupectví Gustava Francla. Katolickou beletrii i náročnou náboženskou literaturu vydávalo rovněž nakladatelství Československé strany lidové Vyšehrad, které vedl Bedřich Fučík. V Brně se vydávání katolické literatury věnovala Brněnská tiskárna nebo nakladatelství Akord, vydávající mj. stejnojmennou revue. V Olomouci fungovala dominikánská edice Krystal nebo Nakladatelství dobré knihy Velehrad.

1.5.2 První projevy cenzury

Prvním létům po druhé světové válce se jako období „svobodné nesvobody“ věnuje Vladimír Bystrov (2006). První projevy tiskové nesvobody už se podle něj objevily v programu první československé vlády, v tzv. Košickém vládním programu z 5. dubna 1945, ve kterém se komunistické autorství podle jeho slov nezapřelo (Bystrov 2006: 9).

Na dodržování předpisů v oblasti tisku a kultury dohlíželo ministerstvo informací – řídil je komunistka Václav Kopecký. Do dozoru nad veřejným životem a tiskem bylo

⁶ Úplný výčet katolického tisku před rokem 1948 podává Vaško 1990: 188 – 190.

zapojeno také ministerstvo vnitra řízené komunistou Václavem Noskem a tomuto ministerstvu podléhající orgány státní správy a bezpečnosti. Na usměrňování vydavatelské činnosti řízeným hospodařením s papírem se podílelo ministerstvo průmyslu v čele se sociálním demokratem Bohumilem Laušmanem.

Nebyla zavedena cenzura, ta se zdála komunistům kontraproduktivní především z hlediska propagandistické taktiky (Bystrov 2006: 11). Fungovalo ale přidělové rozdělování papíru, bylo sledováno plnění podmínek pro vydávání periodických i neperiodických tiskovin, běžně se objevovala udání, oznámení, návrhy na šetření. Tato oznámení se však vůbec netýkala komunistických tiskovin. Nejvíce se dotkla právě tisku vydávaného lidovou stranou nebo subjekty katolické církve, v němž se objevovaly takové postoje jako odmítání sovětizace či obavy z monopolizace komunismu (Bystrov 2006: 9 – 11).

Jednání o následné cenzuře probíhala už od roku 1946, u nás ale byla nakonec zavedena až v roce 1948 po převzetí moci komunisty. Ovšem na Slovensku probíhala cenzura už od ledna 1947, kde přijali Tiskové pokyny k provádění cenzury tisku, které u nás prozatím neprošly (Bystrov 2006: od str. 30).

1.5.3 Situace po 25. únoru 1948

Po únoru 1948 už však cenzurním opatřením nestálo nic v cestě. Ministerstvo vnitra zabavovalo domácí i dovážená zahraniční periodika, ministerstvo informací podobně zakazovalo tisk většiny tiskovin, které vydávaly ještě nekomunistické strany nebo jiné instituce a organizace. Z církevních časopisů to byly hned z počátku týdeník *Neděle* (vyd. Arcibiskupský ordinát v Praze) a čtrnáctideník *Katolík* (vyd. Svatováclavská liga). Již během prvních dvou týdnů bylo zakázáno 31 periodik v Čechách a na Moravě. Z lidoveckých deníků se jednalo o brněnský deník *Národní obroda* a týdeníky *Obzory* a *Dobrý pastýř*. Jako důvody zastavení byla většinou uvedena nutnost úspor ve spotřebě tiskového papíru. Na ministerstvu si dokonce založili pro tento účel předtištěný formulář i s uvedením účelu a jen doplňovali údaje konkrétních zastavených časopisů. Mezi nimi přibývala i církevní periodika. Do konce roku 1948 zlikvidoval komunistický režim v Čechách a na Moravě 27 katolických časopisů (Bystrov 2006: 78 – 80).

2. Periodika a literatura pro děti a mládež 1945 – 1948

Vzhledem k tomu, že časopisy *Dorost* a především *Anděl strážný*, kterým se tato práce věnuje, obsahovaly rovněž příspěvky literární, je cílem této kapitoly stručně popsat nejen situaci na trhu s časopisy pro mladé čtenáře, ale i situaci v literatuře pro děti a mládež v daném období. Řada tendencí, které se v této době projeví v literární tvorbě pro mladé, by měla mít vliv i na obsah sledovaných časopisů. Především v *Andělu strážném*, v němž literární příspěvky tvoří významnou část časopisu, můžeme vliv některých dále uvedených tendencí pozorovat.

2.1 Periodika pro děti a mládež

Po skončení války chtěla řada předválečných vydavatelů navázat na své předchozí vydavatelské úsilí a pokračovat v oslovování dětských čtenářů. Současně však přišli noví, kteří se také chtěli podílet na výchově mladé generace. Byli často bez zkušeností, zato měli představu, jak získávat mladou generaci novými přístupy a myšlenkami.

Po osvobození začíná vycházet řada časopisů pro děti a mládež. V letech 1945 až 1948 se objeví podle Otakara Chaloupky (Chaloupka – Voráček 1984: 437 – 438) tato periodika: *Mateřídouška* (od 1945) a *Brouček* (1945 – 1949) pro nejmenší čtenáře, pro žáky národních škol vycházela obnovená *Vlaštovička* (1945 – 1949), *Poupě* (1946 – 1948), *Sedmihlásek* (1945 – 1950) a *Studánka* (1947 – 1949). Mládeži byly určeny zábavné konkurenční časopisy *Vpřed* (od r. 1945) a *Junák* (od r. 1945), které se v roce 1948 spojily v časopis *Junáci, vpřed* (1950 – 1951 byl pak nahrazen časopisem *Vpřed, pionýři*). Pro děti a mládež vycházely rovněž literárně umělecké časopisy *Klas mladých* (1945 – 1948), *Mladý máj* (1948), *Cesta* (1948 – 1949), také noviny *Mladý hlas* (1945 – 1950) či populárně naučná periodika *Český domov* (1945 – 1949), *Karavana* (1946 – 1949), *Mladý technik* (1946 – 1952) a zájmové časopisy *Jaro* (1946 – 1948), *Nazdar* (1946 – 1948), *Orlík* (1946 – 1948) a *Zdravý svět* (1946 – 1948). Doplněné byly několika časopisy s náboženskou tendencí, včetně námi sledovaného *Anděla strážného* (1945 – 1948) a *Dorostu* (1945 – 1948) či dalších katolických periodik, jako je *Úsvit* (1946 – 1948) nebo *Radostné mládí* (1945 – 1948).

Většina těchto periodik do konce čtyřicátých let nebo nejpozději počátkem let padesátých zanikla, udržela se jen umělecky hodnotná *Mateřídouška*. Tento týdeník pro malé čtenáře byl pojmenovaný podle zahajovací básně Jaroslava Seiferta, svým názvem zároveň odkazoval i ke vstupní básni Erbenovy *Kytice*. *Mateřídouška* vyšla poprvé 19.

12. 1945 v nakladatelství Práce a od počátku se stranila politické tendenčnosti. V čele redakce, kterou tvořili Miloš Holas a Břetislav Mencák, byl až do června 1948 František Hrubín. Dětem přinášeli jak díla národní a příspěvky z lidové slovesnosti, tak překlady vzdálenějších kultur. Hodnota *Mateřidoušky* od začátku spočívala nejen v literárním přínosu, ale i ve vysoké výtvarné úrovni, neboť jednotlivá čísla ilustrovali výjimeční umělci, jako např. Josef Lada, Ondřej Sekora nebo Jiří Trnka (Urbanová 1999: 20, Janoušek 2007: 324).

Odborný zájem o teorii, kritiku a dějiny literatury pro děti a mládež se odehrává na stránkách revue *Štěpnice*, která se stává platformou tzv. Skupiny brněnských (Oldřich Audy, František Holešovský, Vladimír Pazourek, Josef Šlajer, František Tenčík). Už od konce 30. let bylo snahou těchto literárních kritiků vybudovat koncepci umělecké literatury pro mládež. V roce 1940 se představili sborníkem odborných statí a posudků *Literatura pro mládež*. Podle jejich požadavků má spisovatel studovat myšlení dítěte a respektovat jeho vývojové stupně. *Štěpnice* začala vycházet v roce 1946 a svým názvem odkazovala k jednomu z nejdéle vycházejících časopisů pro děti z 19. století. Už po prvním ročníku 1946 – 1947 však bylo vydávání *Štěpnice* přerušeno. Obnovena byla na podzim 1948, ale to již ve znamení nové literární a ideové orientace (Urbanová 1999: 23, Janoušek 2007: 323 – 324).

2.2 Literatura pro děti a mládež

Literatura pro děti a mládež dosáhla za okupace vysoké prestiže a nadále byla respektována jako součást národního písemnictví. „*Zatímco v době mezi dvěma válkami byla umělecky náročnější tvorba pro děti vždy v jistém smyslu polemikou s komerčním standardem, nyní začala být všeobecně přijímána jako čin národní kultury, předávající novému pokolení hodnoty obecné platnosti.*“ (Chaloupka – Voráček 1984: 356).

V letech 1945 – 1948 se na krátkou dobu obnovuje literární život, náhle mizí všechna ediční omezení válečných let. Je vydávána řada děl, která vznikla za války, např. posmrtně vychází román Karla Poláčka *Bylo nás pět* (1946). František Hrubín vydává sbírky, které napsal v letech 1942 – 43, *Chvilí doma, chvíli venku* (1946) a *Říkejte si abecedu* (1948). V roce 1946 u nás vychází protifašistická próza Františka Langra *Děti a*

dýka, kterou v roce 1942 napsal a vydal v Londýně. Publikovat mohou dočasně všichni, cenzura jako taková neexistuje, omezující je pouze přiděl papíru⁷.

O svou pozici se přou dva zásadní programy, respektive tři. První z nich považuje dětskou literaturu za nástroj občanské výchovy. Druhý chce formovat dětskou literaturu jako plnohodnotně uměleckou, přizpůsobenou dětskému vnímání. Mezi těmito dvěma tendencemi je velký rozdíl a řada sporů, společné však mají to, že odmítají třetí, nejsilnější proud – zábavnou a komerčně vysoce úspěšnou prózu, reprezentovanou především dívčími a chlapeckými romány (Janoušek 2007: 321 – 329). Publikační odbor ministerstva informací, jehož povolení bylo potřeba k vydání publikace, proti tomuto proudu také zápasilo. Petr Čornej (in Janoušek 2007: 35) uvádí: „*Zásahům do oblasti náročné literární tvorby se publikační odbor v prvních poválečných letech vyhýbal. Naopak oblastí, již měla regulace z knižního trhu postupně vytlačit, byla zábavná populární četba, zvláště tzv. literární brak: různé dívčí, milostné, dobrodružné i kriminální romány, zahraniční bestselery obdobného rázu a písňové „šlágry“.*“ Vlivem různých odkladů a zdržování tak prý podle něj nevyšlo v letech 1945 – 1948 na tisíc již nasmlouvaných titulů dětské četby.

Zosobněním takové zábavné a ideově nevyhraněné populární kultury se stal týdeník *Vpřed*, který vydával Svaz české mládeže v nakladatelství Mladá fronta. Časopis víceméně navazoval na *Mladého hlasatele*, který byl za okupace (1941) zastaven. Od jara 1946 až do léta 1948 jej vedl Jaroslav Foglar. Tento týdeník především razil ideál čistého a mravního života, věnoval se skautingu, činnosti klubů a obdobným tradicím. Nezabýval se politikou, nebyl laděn ani protisocialisticky, ani protikomunisticky. Obsahem byly různé dobrodružné, humoristické či komiksové seriály, povídky, romány na pokračování, zkrátka útvary na samém okraji tolerované dětské četby. „*Kampaň, již proti Foglarově týdeníku vedli různí spisovatelé a publicisté ve Štěpnici, v denním tisku, rozhlase a jednotlivých přednáškách, byla podněcována mimo jiné čtenářským ohlasem Vpředu. Ten dosahoval až čtvrtmilionového nákladu a komerční úspěch, v němž se mu nemohl rovnat žádný jiný tehdejší časopis pro děti a mládež, se kritikům zdál potvrzovat důvody, pro něž Vpřed odmítali jako nedostatečně kulturní.*“ (Janoušek 2007: 328 – 329).

⁷ Vyhláška o přidělovém hospodaření papírem však byla pouze prostředkem k regulaci knižního trhu, neboť nový tiskový zákon se až do února 1948 nepodařilo prosadit. Skutečný nedostatek papíru začal do nakladatelských záměrů zasahovat až na konci roku 1946. A to důsledkem jeho vývozu. (Janoušek 2007: 34 – 36)

Celkově v druhé polovině 40. let nabírá na síle tvorba radikálně socialisticky nebo komunisticky laděných spisovatelů. Tato díla mají učit mladé čtenáře sovětské představě socialismu a utvrzovat o správnosti programu lidové demokracie. Už na konci roku 1945 vystupuje ministr Václav Kopecký na vernisáži výstavy dětské knihy s projevem, v němž požaduje, aby literatura osvětlila dětem a mládeži české dějiny, zaměřila se na dobu okupace a vysvětlila nacismus a fašismus a věnovala se také současnému vývoji. K tomu měly pomáhat překlady některých sovětských válečných próz v edici pro mládež *Nástup*, kterou vydávala Mladá fronta.

Literaturu pro děti a mládež vydávají hlavně nakladatelství Mladá fronta, Naše vojsko, Státní nakladatelství, Práce, Svět sovětů a Svoboda. Přinášejí zejména překlady ze sovětské literatury pro mládež a díla levicových autorů. Literaturu pro děti však přinášejí i jiná nakladatelství. V září 1948 se Josefu Hiršalovi podařilo v nakladatelství Orbis založit pohádkovou edici *Korálky*, která v drobných knížkách přinášela pestré pohádkové příběhy původem nejen z Čech a Sovětského svazu, ale i z dalších národních literatur. V této edici vyšlo celkem dvacet knížek. (Urbanová 1999: 19 – 20).

„Dokladem výchovného zacílení byla i zvláštní pozornost, kterou publikační odbor věnoval oblasti literatury pro děti a mládež, jejíž čtenáře chtěl pečlivým výběrem vést ke kvalitní literatuře už od nejužšího věku,“ uvádí Petr Čornej (in Janoušek 2007: 34 – 35), jak důležitá byla pro ministerstvo informací oblast literatury pro děti a mládež, a pokračuje: *„Pokud šlo o zahraniční literaturu, byl kladen důraz na vyváženost překladové produkce z velkých literatur (francouzská, anglická, americká, ruská a sovětská) i na zastoupení malých evropských a exotických literatur, jež mělo být úměrné jejich vkladu do ‚všelidské kultury‘.“*

2.3 Literární tvorba pro děti a mládež

2.3.1 Poezie

Pro děti v tomto období tvoří poezii zejména František Hrubín, Jaroslav Seifert, Jan Čarek, Kamil Bednář, František Halas.

Převažují básně s folklorní poetikou a venkovskými reáliemi vystavěné na herním principu. Do lyriky pro nejmenší, ač původně nebyl určen malému čtenáři, výrazně zasáhl např. *Český rok* (*Jaro* 1947, *Léto* 1950, *Podzim* 1954, *Zima* 1960). Čtyřdílný cyklus Karla Plicky a Františka Volfa obsahoval fond folklorních písní, her, tanců, říkadel, pohádek, hádanek a přísloví. Texty byly doplněny ilustracemi Karla Svolinského. Některé

básně a sbírky se ale dotýkají i městské nebo technické tematiky (Honsa – *Svezte se s námi* 1947, Hrubín – *Chvilí doma, chvilí venku* 1946). Poezie pro děti je často komponována v souladu s přírodním koloběhem, využívá střídání dne a noci, měsíců v roce či jednotlivých ročních období (Hrubín – *Jak se chytá sluníčko* 1947, *Dobrý den, sluníčko* 1946, *Měsíce* 1946; Bednář – *Dvanáct bratrů* 1946). Zachycena je dětská každodennost, přítomnost, důraz je kladen na vztah dítěte, matky a domova, přátel ze společných her či sousedů, sourozenecké vztahy, vztah dítěte ke zvířeti nebo předmětu, vztah dítěte ke hrám venku a v přírodě. Vznikají básnické sbírky zaměřené na různé útvary blízké dětem, tedy nejen na pohádky a říkadla, ale také na hádanky nebo rozpočítadla (*Říkejte si pohádky, Říkadla, Říkejte si abecedu, Vítek hádá dobře, Počítadlo, Jedna, dvě, tři, čtyři, pět*).

V tomto období se také objevují snahy o synkretismus ve tvorbě pro děti, který je přitom za novinku považován až o třicet let později (Urbanová 1999: 11 – 12). Jde např. o knižní vydání původně kreslených filmů Jiřího Trnky *Zvířátka a Petrovští* a *Zasadil dědek řepu* (1947), kde jsou obrázky doplněny verši Františka Hrubína. V knížce *Dobrý den, sluníčko* (1947) dochází zase ke spojení Hrubínových textů se Štochlovými fotografiemi domácích zvířat. V *Modrém nebi* (1948) jsou Hrubínovy texty pro změnu připojeny k obrázkům Josefa Čapka. Podobně vznikají také veršovaná divadelní představení převážně ve spolupráci Františka Hrubína s Václavem Vaňátkem, např. *Jak květinčky přezimovaly* (1947).

2.3.2 Pohádky

Pohádky jsou tradičním čtením pro malé čtenáře i nadále, přestože od konce dvacátých let musely uhájit svou pozici. V roce 1929 se na stránkách *Lidových novin* objevil kritický článek *Pryč s pohádkou*, po němž se rozvinula veřejná diskuse o tomto tradičním útvaru, opřeném především o Erbena a Němcovou. Přenice o pohádku potom vyvrcholily v roce 1941 hodně diskutovaným spisem Jaroslava Freye *Boj o pohádku*, v němž Frey odmítá pohádku jako četbu vhodnou pro rozvoj mládeže. Pohádka je podle něj četbou dětí méně nadaných či neprospívajících, což odůvodňuje jejím estetickým a ideovým rozbořením. Pozici pohádky obhajuje Rudolf Lužík ve studii *Pohádka a dětská duše*, vydané v roce 1944. (Kovalčík – Urbanová 1996: 15, rovněž Pazourek 1946: 51).

Spor o pohádku měl vliv i na některé autory tohoto období. Ti se snažili přiblížit pohádková vyprávění realitě, potřebám a požadavkům současnosti. Miroslava Genčiová (1984: 30) cituje v tomto ohledu Maxe Lüthiho (1947, 1960: 89): „Pohádka je v tak

vysokém stupni formálně vybroušena a vyčerpána, že její další vývoj na její vlastní cestě je nemožný; možný je jen její odklon k žertovnému.“ Tyto snahy se projevují ve dvou odlišných postupech, jak popisuje Pavel Janoušek (2007: 332 – 334). Václav Čtvrtek nebo Josef Lada se snažili prostřednictvím parodie a zcivilnění žánrových stereotypů oživit dětskou četbu. Josef Lada na příklad ve sbírce *Nezbedné pohádky* (1946) převrací klasické a důvěrně známé motivy a vytváří tak napětí mezi známým vyprávěním a jeho nečekanou parafrází. Se změnou perspektivy se mění i dějiště příběhů – pohádky jsou více situovány do prostoru české vesnice, pohádkové postavy se promítají do venkovských typů. Pracuje též s důsledným obrácením rolí některých postav nebo nechává do děje zcela samozřejmě pronikat technické vymoženosti.

Jiní autoři, zejména Jiří Marek, pracují s podobnými postupy, avšak jejich prostřednictvím zbavují pohádku všeho tajemného a tradičního a míří k „*popření pohádky jako útočiště lidové fantazie, magického myšlení a zřídla archetypálních příběhů, nezávislého na časových a společenských poměrech*“ (Janoušek 2007: 332). Činí tak vyloučením magických motivů a postav nebo jejich realistickou transformací. Ve *Veselých pohádkách vzhůru nohama* (1947) Jiřího Marka dochází k polidštění tajemných bytostí začleněním se do společenské dělby práce a získáním běžných sociálních rolí. František Horečka na závěr sbírky *Kouzla noci svatojánské* (1947) zase přidal dva příběhy, v nichž strašidla poznávají, že v novém světě již nemají své místo.

Svatava Urbanová (1999: 12 – 13) uvádí, že v některých nově vzniklých textech z poválečných let dochází „*k záměrnému omezování démonizace, ireálna a sakralizace. Tento trend není důsledkem mimoliterárních tlaků, ale souvisí s přesvědčením autorů, že je dobré posílit realitu, pojmout hodnotový konflikt dobra a zla horizontálně – jako viditelný souboj. Zakořenila zde představa života jako stálého zápasu o rovnováhu (...) Zřejmě se tak dělo proto, že autoři poznali válečnou atmosféru strachu, úzkosti, odporu a hněvu a tyto silné emoce nechtěli prohlubovat hrůzostrašnými motivy z pohádek*“. Dále se proto objevuje spíše příklon k fantazijně – realistickému typu vyprávění, kde dochází ke spojení realistických prvků s autorskou fabulací.

Dalším druhem pohádek, které vznikají v tomto období v hojném počtu, jsou tzv. antropomorfizované pohádky. Jsou to vyprávění ze světa lidí či zvířat nebo též ze světa fantazijního. Jejich hrdiny jsou často zvířátka, jako např. *Bzund'a a Brund'a* (1947) Josefa Koláře, kde vystupují v hlavní roli čmeláci, v Michlových *Vlaštovičkách* (1948) jsou zase hlavními protagonisty ptáčci. V jiném případě jsou lidské vlastnosti a chování promítány do postav skřítků či jim podobných bytostí, např. v pohádce *Červánky mezi*

děťmi (1948) Františka Kožíka vystupují čtyři skřítki pocházející z červánků. Tato vyprávění mají silnou tradici již od Karafiátových *Broučků* z poslední třetiny 19. století a obvykle je čtou výhradně děti na rozdíl od jiných pohádkových vyprávění, ke kterým se čtenáři vrací i v dospělosti (Urbanová 1999: 14). Mezi malými čtenáři jsou ale velmi oblíbené, protože odpovídají jejich chápání světa a k postavám si dokážou vytvořit blízký vztah, neboť jejich vývoj odpovídá jejich vlastnímu vývoji. Tato vyprávění jsou silně modelová a v pouťovém období byl následně tento typ vyprávění velmi rychle zneužit. Zvířátka a fantazijní bytosti pak nahradily stroje (např. Ondřej Sekora: *O traktoru, který se splašil* 1951) a dětský čtenář byl jejich prostřednictvím poučován o potřebách národního hospodářství.

Ušetření však nezůstali ani již zmiňovaní *Broučci*. V roce 1947 vznikl na objednávku nejvyšších kulturně-politických míst jejich ruskojazyčný překlad, nebo spíše adaptace. *Světlačky* v překladu Arnošta Kolmana a Jekatěřiny Koncevové totiž zcela ztratili původní náboženský rámec. Poslušnost Božímu řádu byla nahrazena oslavou pracovní píce, závěrečné memento zimy a smrti vystřídal optimistický obraz věčně vítězího jara. I přes nesouhlas křesťanských publicistů byla publikace s předmlouvou Zdeňka Nejedlého šířena Státním nakladatelstvím jako školní četba (Janoušek 2007: 335).

2.3.3 Příběhy

Poměrně rychle v této době ubývá politicky nezatížených románů, běžná jsou témata války, znárodnování nebo osídlování pohraničí. I v dívčích románech se dostává milostný děj do pozadí, tedy pokud je vůbec přítomen. Upřednostňovaný je model statečného mládí, které reprezentuje houževnatá a zodpovědná hrdinka, zobrazená často v mezní situaci. Vzorem těchto próz je *Robinsonka* Marie Majerové (1940), která se jen do roku 1948 dočká čtyř vydání. Chlapecký román je na tom obdobně. Hlavní proud se soustředí na posilování vlasteneckých citů a národní hrdosti, někdy si pomáhá historií (Janoušek 2007: 340 – 343).

Svatava Urbanová (1999: 16) uvádí, že příběhy dětí se v tomto období ubírají dvěma směry: „*První spočíval v osvojení operačních stereotypů v autorově tvorbě a v postupném upevňování konkrétního vzoru ve vědomí dětského čtenáře. Základem (...) je parta dětí, která je tvořena spontánně, bez zásahu dospělých, je vnitřně diferencována a zpravidla se chce nějak odlišovat od ostatních. (...) Jádrem tvoří hra, zábava, soutěžení, touha po dobrodružství, které obsahují aspekty sebepoznávání, socializace a nezávislosti. (...) Druhý typ příběhů spíše revokuje zážitky z dětství. Někdy se dětské hrdinové nacházejí*

až v traumatizujících sociálních situacích (...)“. Příkladem prvního typu by potom mohly být Foglarova *Stínadla se bouří* (1947), *Bosí rytíři* (1947) Oty Šafránka či Holasův *Ohrožený les* (1948). Děti v traumatizujících životních situacích zobrazuje próza Karla Michla *Pepina Uličných* (1947), Donát Šajner zase aktualizuje vlastní prožitky v *Pamětech uličníkůvých* (1945). Výjimkou není ani zobrazování dítěte v době okupace, jak to činí Bohumil Říha v *Na útěku* (1947) nebo Zdeňka Bezděková v *Říkali mi Leni* (1948).

Vznikají také autorské adaptace příběhů ze světového fondu. Příkladem takového přístupu je např. *O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách* Ivana Olbrachta (1947) či Čepelákovy *Severské báje a pověsti* (1946).

2.4 Vliv těchto tendencí na sledované časopisy – *Anděl strážný* a *Dorost*

Oba časopisy včetně jejich literární složky budou podrobněji rozebrány dále, je ale vhodné na tomto místě alespoň stručně uvést, které tendence, jež jsou v kapitole zmíněny, se odrážejí v obsahu našich časopisů.

Literárně je zaměřen především *Anděl strážný*, *Dorost* obsahuje literární příspěvky spíše jako doplněk. U *Anděla strážného* však beletrie a poezie tvoří základnu časopisu. Nejvýrazněji lze v beletristických textech pozorovat právě ke konci zmíněný sklon zobrazovat děti, ať už chlapce nebo dívky, ve vyhrocených situacích, v nichž si dokážou často bez pomoci dospělých poradit. To je případ jak hrdinky románu na pokračování *Liduška a její přítel*⁸ od Josefis, tak povídky na pokračování *Honba za penicillinem*⁹ od M. Rodové. Obě děti, Liduška z prvního textu nebo Michal z druhého, jsou zobrazeny v konfrontaci s traumatizujícími válečnými událostmi a z příběhu vycházejí jako hrdinové. Podobných vyprávění nalezneme v časopise daleko více a dalším příběhům bude věnována pozornost v příslušných kapitolách. V *Dorostu* se vyprávění s hrdinnými dospívajícími objevují také, výrazně se tak děje např. v románu na

⁸ *Anděl strážný*, roč. 62, č. 1, s. 10 – 13; č. 2, s. 38 – 41; č. 3, s. 85 – 89; č. 4, s. 123 – 126; č. 5, s. 152 – 157; č. 6, s. 178 – 182; č. 7, s. 211 – 215; č. 8, s. 239 – 242; č. 9, s. 276 – 279; č. 10, s. 304 – 306.

⁹ *Anděl strážný*, roč. 62, č. 1, s. 19 – 22; č. 2, s. 52 – 54; č. 3, s. 80 – 84.

pokračování od Jana Hanuše *Domov*¹⁰. Děti se v něm sice nepotýkají s válečnými událostmi, zato se musejí po smrti otce a později i matky postarat o celý rodinný statek.

Objevuje se ale i druhý typ příběhů – optimistická vyprávění, založená na zážitcích party dětí, často junáků, jak je tomu v *Dívčím hradě*¹¹ od J. K. Babyho v *Andělu strážném* nebo v *Tábořily skautky v jednom táboře*¹² v *Dorostu*.

Pohádky se objevují pouze v *Andělu strážném*, *Dorost* je určen starším čtenářům. Pohádky otištěné v *Andělu strážném* však vycházejí spíše z tradičních postupů, hodně se objevují překlady z jiných národních literatur. Své místo ale v časopise mají antropomorfovaná vyprávění (např. *Křepelčí pohádka* od Klemy Ptáčkové-Pilátové¹³ nebo *Králíček*¹⁴ stejné autorky).

Co se týče lyrických příspěvků, opravdu si básničky v *Andělu strážném* všímají dětské každodennosti, střídání ročních období, změn v přírodě. Kromě toho je ale řada básní věnována světcům či komponována jako modlitba. *Dorost* je určen již vyspělejšímu čtenářům, takže tomu odpovídá i styl, jakým jsou básně psány. Nezřídka do něj také básničky přispívají sami čtenáři. Tematika básní je ovšem velmi podobná jako v *Andělu strážném*.

Podrobněji budou literární příspěvky rozebrány v příslušných kapitolách společně s informacemi o jejich autorech.

¹⁰ Začíná v *Dorost*, roč. 24, č. 18, s. 4, pokračuje č. 19, s. 4; č. 20, s. 4; č. 21, s. 6; č. 22, s. 13; č. 23 – 24, s. 16. Dokončen je až v roč. 25, č. 1, s. 14; č. 2, s. 27; č. 3, s. 45; č. 4, s. 62; č. 5, s. 75.

¹¹ *Anděl strážný*, roč. 62, č. 4, s. 115 – 117; č. 5, s. 149 – 151; č. 6, s. 183 – 185; č. 7, s. 202 – 203; č. 8, s. 244 – 246; č. 9, s. 270 – 272; č. 10, s. 308 – 309.

¹² *Dorost*, roč. 24, č. 19, s. 8; č. 20, s. 8; č. 21, s. 7.

¹³ *Anděl strážný*, roč. 62, č. 8, s. 236.

¹⁴ *Anděl strážný*, roč. 63, č. 2, s. 36 – 37.

3. Anděl strážný

Dne 12. září 1945 schválil tiskový odbor ministerstva informací návrh na vydávání *Anděla strážného*. V dopisu podepsaném Dr. Bauerem se dále píše: „Podle Vašeho návrhu bude časopis vydáván jednou měsíčně, v rozsahu 32 stran formátu 15x23 cm, v nákladu 60.000 výtisků.“ (NA, fond MV I – NR, i. č. 3169, k. 5129). *Anděla strážného* – časopis katolických dětí – vydával Biskupský ordinariát v Brně, tiskla ho Brněnská tiskárna v Brně a odpovědným redaktorem byl JUDr. Jozef Banzet. Anděl strážný vycházel měsíčně mimo hlavní prázdniny, jednotlivé ročníky kopírovaly školní rok. Po válce navazoval na svou historii už 61. ročníkem, jeho první ročník vyšel už v roce 1881. Redaktorem časopisu je P. Ferdinand Pokorný, který jej přebírá po válce z rukou Emanuela Masáka. O grafickou úpravu se stará František Bílkovský¹⁵.

3.1 Redaktoři Anděla strážného

Přiblížit více postavy redaktorů *Anděla strážného* je věc nesnadná. Problematické je už jen sehnat jejich životní data. Bližší informace by snad podal Archiv bezpečnostních složek ČR, který byl kontaktován, avšak vzhledem k personálním problémům archivu nebyla žádost vyřízena v běžně udávané lhůtě. **Ferdinand Pokorný** je autorem celé řady dobrodružných povídek, které vycházejí v samotném *Andělu strážném*, rovněž též vzpomínkové knihy *V městě Satanově*, v níž pojednává o svém pobytu v koncentračním táboře Dachau v letech 1941 – 1945. Kniha byla vydána v roce 1948 a vznikla jako soubor podčárníků, které otiskoval olomoucký deník *Osvobozený našinec* od července 1945 do května 1946. Tyto podčárníky začal Pokorný psát brzy po svém návratu z Dachau 23. května 1945 podle kusých poznámek, které si dělal již během pobytu v táboře. V těchto vzpomínkách nalezneme např. zmínku o dětském časopisu *Květy mládí*, kterému se před válkou věnoval (Pokorný 1948: 11) nebo o tom, že navštívil Ameriku (Pokorný 1948: 12).

Postava **Josefa Banzeta** je ještě složitější a z několika kusých informací, které se podařilo zjistit, by nebylo vhodné dělat ukvapené závěry do této práce.

¹⁵ František Bílkovský (1909 – 1998), malíř v Brně, studoval soukromě u malíře A. V. Slavička. Ilustroval knihy pro kolo moravských spisovatelů v Brně.

3.2 Ročník 61: září 1945 – červen 1946

První poválečný ročník obsahuje celkem osm čísel, z toho dvě dvojčísla: č. 4 – 5 a č. 9 – 10. Zpočátku měl každý časopis 32 stran, které byly číslovány průběžně, aby se ulehčila orientace ve svázaném ročníku. V posledním čísle dokonce vychází na nečíslované dvoustraně obsah časopisu. Už v čísle 4 – 5 ale čteme: *„Dostáváte dvojčíslo Anděla strážného o 32 stranách a jistě si myslíte, že Vás chceme v novém roce zkracovat, ale není to tak. Válka přinesla zhoubu a škody, které se nedají jen tak zdolat, je tolik věcí zničených, které se musí znovu vybudovat a musíme se v mnohém ještě na chvíli uskrovnit. Je nedostatek papíru, a tu musel i náš časopis přinést svou oběť a z rozhodnutí ministerstva informací může náš list mít od 1. prosince pouze 24 stránek. (...) Doufáme, že rádi přinesete Vy mladí tuto oběť své republice, a proto také jistě nebudete nám zazlívati, že Anděl strážný je na horším papíře než jiné časopisy.“* (Naším čtenářům. Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 98).

Počet stránek je tedy snížen, ale cena kvůli nákladům zůstává stejná, tzn. 3 Kčs za číslo, za poslední dvojčíslo 9 – 10 je potom cena 4 Kčs. V něm ale redakce přináší potěšující zprávu: *„Milé děti, ukončili jsme tento již 61. ročník Vašeho Anděla strážného po velkých potížích, které tu vznikly po tak hrozném válce. Víme, že často jste dlouho čekaly a chtěly již nové číslo, ale přece jste se dočkaly. (...) Nový ročník bude mít již zase 32 stran, ale bude to již dobrý papír a tím i lepší tisk a obrázky. Věříme, že se Vám bude zase líbit a že budete číst s ještě větší dychtivostí. Slibujeme Vám řadu překvapení.“* (Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 226).

3.2.1 Obsah časopisu

„Po čtyřleté přestávce, zaviněné tvrdým zásahem cizí moci, vydává se ‚Anděl Strážný‘ jako nejstarší český časopis pro křesťanskou mládež znovu na svou pouť, zahájenou již r. 1881. Mnozí z těch, k nimž promlouval naposled, zatím dospěli v tvrdé škole hrozného války a rozešli se za svým životním povoláním. Vyrůstli zatím i tehdejší malí školáčky, a jistě dosud rádi vzpomínají, jak na stránkách milého ‚Andílka‘ prvně zkoušeli své nedávno získané umění, doplňovali okleštěnou četbu školních učebnic a učili se milovati dobrou českou knihu, ve válečné době tak vzácnou i drahou...“ (Pozdrav a rozloučení. Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 2) otevírá předválečný redaktor **Anděla strážného** Emanuel Masák svými slovy první obnovený ročník časopisu. Emanuel Masák

vedl *Anděla strážného* od roku 1920, nyní jej však předává rukám mladšího redaktora – Ferdinanda Pokorného.

Na vedlejší straně klade kapitulní vikář Dr. Josef Kratochvíl, správce diecése brněnské, v níž *Anděl strážný* vychází, čtenářům časopisu na srdce: „*Čtěte si v něm pilně! Najdete v něm příklad a poučení, jak byste se staly hodnými a poslušnými dětmi a líbily se Bohu a lidem. A modlete se za svou vlast, za její blaho a svobodu, budete jednou jejími občany, jste zárukou její šťastné budoucnosti.*“ (Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 3). A skutečně. Časopis *Anděl strážný* je opravdu plný poučných textů a příkladů, jak žít spořádaně. I když jeho obsah tvoří převážně povídky, pohádky a básničky. Nebo možná právě proto. Poučení skryté v těchto beletristických textech a říkankách dětská duše jistě vnímá mnohem lépe než suchá mravokárná kázání. S dětskými hrdiny se mohou dobře ztotožnit, zvířátka z antropomorfovaných vyprávění jsou jejich duši blízká.

Kromě básní, povídek a pohádek, které tvoří v každém čísle alespoň tři čtvrtiny obsahu časopisu, vyskytují se také pravidelně jeden až dva poučné články v jednom vydání. To vše je doplněno víceméně pravidelnými rubrikami – *Junácká stezka, Eucharistický kroužek, Drobné zajímavosti, Děti se smějí, Filatelie, Hádanky a Vysilač A. S.* Nepravidelně se objevují tzv. tečkovky, rébusy, optické klamy a různé podobné „hříčky“.

Tematicky časopis kopíruje církevní rok, všímá si ale také dalších rutin v daném období. Záříjové č. 1 je tedy částečně svatováclavské, částečně je v něm ale také tematika první cesty do školy. Říjnové č. 2 oslavuje k výročí jejího vzniku naši republiku, je doplněno fotografiemi z osvobození. Listopadové č. 3 se už věnuje svátkům adventu a vánoční tematice. V dvojčísle 4 – 5 ještě doznívají oslavy Vánoc, č. 6 se věnuje probouzení přírody po zimním spánku, ale také sv. Josefu, který v březnu slaví svátek, č. 7 je velikonoční, č. 8 je mariánské, dvojčíslo 9 – 10 je už předprázdninové, loučí se se školou a připomíná letní církevní svátky.

Někdy je tematika čísla zpracována rovněž na obálce časopisu. Třetí číslo má na obálce kresbu Mikoláše Alše¹⁶ zobrazující betlém, obálka sedmého je vyzdobena velikonočními motivy od Slávy Hrabětové¹⁷, mariánské osmé číslo má na obálce Pannu

¹⁶ Mikoláš Aleš (1852 – 1913), kreslíř, ilustrátor a malíř obrazů z vlasteneckých dějin a lidových českých písní, zakladatel národní tradice malířské.

¹⁷ Bohuslava Hrabětová (nar. 1912), malířka v Praze, ilustrátorka, restaurátorka freskových maleb.

Marii od Stanislava Menšíka¹⁸ společně s oslavnou básní Cyrila Berky Maria. Dvojčíslo 9 – 10 má na obálce prázdninový motiv od Františka Hořavy¹⁹. Ostatní vydání obvykle zobrazují děti pod ochrannou anděla strážného.

Časopis je vyzdoben kresbami i uvnitř. Ty obvykle ilustrují literární příspěvky a jejich obsah tedy vychází z obsahu textu, který doplňují. Obrázky kreslí: M. Aleš, F. Bílkovský (který má zároveň na starosti grafickou úpravu časopisu), R. Brun, K. Dostál, M. Ehlerová, J. Florian, M. Florian, F. Hlavica, F. Hořava, Sláva Hrabětová, J. Kachlík, C. Kotyšan, J. Marek, S. Menšík, J. M. Najmr, F. Süsser, M. Šlezarová, R. Zemánek a O. Zemina.

3.2.2 Pohádky a povídky

Povídky, pohádky, bajky dobrodružná a jiná vyprávění včetně románu na pokračování tvoří základnu časopisu. Celým ročníkem prostupuje román na pokračování *Jiřina*²⁰, jehož autor je označen jako Josefis (ze zmínky v dalším ročníku časopisu zjišťujeme, že Josefis je autorka). Hrdinkou je děvčátko, které už jako nemluvně objeví na poli pod stromem syn starosty obce Hejnovice Jiřík, když jde prvně do školy. O dítě se nikdo nepřihlásí, a tak se ho ujme dobrá katolička a bývalá pečovatelka slečna Chalupová a vychová dívku jako vlastní. Už od prvních dní se však dějí tajemné věci a je jisté, že holčička je potomkem někoho z vyšších kruhů. K prahu slečny Chalupové totiž někdo nosí pro děťátko drahé oblečení, dárky a peníze, společně s dopisy plnými vděčnosti od jeho matky. Ta ovšem nadále zůstává v utajení, prozradí jen, že holčička je křtěná jako Jiřina a že není možné, aby se o ni starala. Z Jiřinky pod vedením slečny Chalupové vyrůstá velmi pobožná a hodná dívka, která postupně zachrání život nejenom svému kamarádu a nálezci Jiříkovi, ale zachrání i duši zloděje Havíře, který se díky ní obrátí na správnou cestu. Po smrti slečny Chalupové se Jiřina cítí osaměle, ale ne nadlouho – ozve se jí její vlastní maminka a netrvá dlouho, co je k ní jako k na smrt nemocné povolána na zámek. Jiřina zjistí, že je z prokletého hraběcího rodu, avšak že zároveň již kletbu zrušila, neboť svým jednáním zachránila lidský život. Tato radostná zpráva maminku uzdraví. Celý příběh vyvrcholí Jiřinčiným prvním svatým přijímáním. Po dvaceti letech máme ještě možnost nahlédnout na zámek, kde spolu šťastně žijí Jiřinka s Jiříkem.

¹⁸ Stanislav Menšík (nar. 1912), malíř ve Sv. Kopečku u Olomouce, soukromé studium u Alfonse Muchy, často ve své tvorbě čerpá z bible.

¹⁹ František Hořava (nar. 1906), sochař a malíř v Brně.

²⁰ Poprvé v Andělu strážném, roč. 61, č. 1, s. 5 – 8.

Rovněž na pokračování ve třech po sobě jdoucích číslech vychází *Pohádka o červené kuličce*²¹ od Drahomíry Gajdošové. Vypráví o nemocném Aleškovi, kterému maminka koupí červenou kuličku. Když ji chlapec vidí, konečně se mu uleví a usne. Ve snu se mu zdá, že mu kulička vypravuje příběh o ráji nemluvnátek, která si z nebe vybírají maminky, jimž se narodí. Dětem se velice líbí česká maminka, tedy kdo dohodí nejdál červenou kuličkou, ten ji má mít. Alešek hodí tak daleko, že kulička spadne z nebe. Může se tedy narodit české mamince. Kulička ale musí putovat světem a hledat místo, kde jsou lidé šťastní, aby se jí tam také dobře žilo. Takové místo však nenajde ani mezi chudými lidmi v Japonsku, ani u jejich císaře. Když se trochu zabydlí u námořníka, zase ji z lodi spláchne vlna, až se dostane do rukou českému turistovi, se kterým letí letadlem do jeho vlasti. I z letadla však vypadne a nakonec skončí v hračkářství, ve kterém ji koupí Aleškova maminka.

Na pokračování také vychází „románek ze života našich skautů“ *Šedý orel*²², který pro *Anděla strážného* píše J. K. Baby²³. Šedý orel je přezdívka mimořádně zdatného skauta, se kterým se vypravěč poprvé setkává, když mu za silné bouřky přinese tento hoch do jeho chaty vzkaz. Poté se objeví u chaty také vypravěčův přítel Kaldy a dobrodružství začíná. V dopisu, který Šedý orel přinesl, je varování lesního správce, že nedaleko vypravěčovy chaty se nachází sklad zbraní, které si tam schovali wewolfové. Dopis nabádá k opatrnosti. Trojice jde spát, v noci ale slyší kolem chaty někoho procházet. Kroky patří lesnímu správci a dvěma hajným, kteří se pro jistotu zašli do chaty podívat, zda je vypravěč v pořádku. Ráno chtějí Němce překvapit. Šedý orel se přihlásí do funkce zvěda a opět se osvědčí.

Další dobrodružné povídky pro časopis píše hlavně jeho redaktor Ferdinand Pokorný. Obvykle se jedná o příběhy z exotických krajín. Např. *Útok v močálu*²⁴ vypráví o tom, jak český hoch vyvázl v Americe z nebezpečí, že bude sežrán pardálem. *Zápas s hroznýšem*²⁵ se zase odehrává v Africe, kde obrovský had ohrožuje zlatokopa. Některé Pokorného příběhy ale zobrazují i hrdinné české děti ve vyhrocených situacích. To je

²¹ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 12 – 16.; č. 2, s. 44 – 47. a č. 3, s. 88 – 91.

²² Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 58 – 59.; č. 3, s. 84 – 86.; č. 4 - 5, s.122 – 124.

²³ J. K. Baby (1915 – 2001), vlast. jm. Josef Kratochvil, český prozaik, autor učebnic, literatury pro mládež a přírodovědných knih, dramatik, biolog, vysokoškolský pedagog.

²⁴ Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 164 – 165.

²⁵ Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 224 – 225.

případ dobrodružné povídky *Setkání s vlkodlaky*²⁶, v níž si družinka statečných dětí poradí (opět) s werwolfy, tedy tzv. německými vlkodlaky, kteří uprostřed lesa rabují v domě rodiny, jež je v prvních poválečných dnech ještě v koncentračním táboře. Odměnou jim je vlastní klubovna. Podobně vynalézavá je také Mařenka v povídce *Dobrá skrýše*²⁷. Při přepadení dostavníku, v němž jede s tatínkem do Brna, zachrání všechny rodinné úspory, když peníze před lupiči schová do rukávnicku své panenky.

Většina textů, i když ne nutně, obsahuje náboženský přesah, některé jsou ale vyloženě náboženského charakteru. Pohádka *O čtyřech strážcích*²⁸ Jaroslava Míchala²⁹ na příklad vypráví o tom, jak Bůh ustavil čtvero ročních období. Podobně v *Pán Ježíš a květiny*³⁰ Kristus trestá fialky za jejich pýchu velkými lupeny, které je skryjí před zraky obdivovatelů, bezu zase naopak daruje léčivou moc, aby mu nebylo líto, že není tak krásný jako šerík. Podobně v *Třešni*³¹ Edvarda Elpla³² Ježíš za trest obdaří víceň trpčejšími plody, neboť mu na rozdíl od třešně odmítla poskytnout občerstvení. *Ministrant Karlík*³³ Olgy Horákové je zase příběhem zbožného chlapce Karlíka, který odmalička velice touží být ministrantem. Toto přání se mu splní, je velice horlivý a učenlivý, mezi lidmi i přes svou vadu řeči oblíbený, ale zemře už v deseti letech na zánět slepého střeva. *Anděl strážný*³⁴ Jaroslava Míchala naopak končí uzdravením na smrt nemocného chlapce, za něhož se maminka horlivě modlí. Jeho strážný anděl odežene od postýlky všechny příšery, které si na hochy dělají nárok.

Nechybí ani překlady ze zahraniční literatury. Pro *Anděla strážného* texty nejčastěji překládá a upravuje O. F. Babler³⁵. Obvykle jde o různé národní povídky a pohádky, např. ruská *Mladík s koněm promlouvá*³⁶ nebo *Rybí hlavy*³⁷, francouzská *Dívka*

²⁶ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 19 – 21.

²⁷ Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 188 – 189.

²⁸ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 17.

²⁹ Jaroslav Míchal (1911 – 1988), redaktor, církevní právník, vysokoškolský pedagog, katolický kněz.

³⁰ Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 185.

³¹ Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 210.

³² Edvard Elpl (1905 – 1960), básník, prozaik, překladatel, úředník.

³³ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 41 – 43.

³⁴ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 54 – 55.

³⁵ Otto František Babler (1901 – 1984), básník, publicista, literární kritik, překladatel, knihovník.

³⁶ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 25

³⁷ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 56.

a *vlaštovka*³⁸, srbská *Pěkné počítání*³⁹, dánská *Pivo trpaslíků*⁴⁰, nebo jsou to krátké bajky, např. polská *Vlk a beran*⁴¹ či černošská *Havran a sup*⁴² nebo srbská *Dva kosi*⁴³, někdy také pověsti a legendy, např. lužická pověst *Kovář a čert*⁴⁴ (tuto přeložil Kyas⁴⁵), francouzská *Zachránění poutníci*⁴⁶ nebo polská legenda *Netřesk*⁴⁷ (přeložila Marie Holková⁴⁸).

3.2.3 Poezie

Řečí vázanou jsou psány jednak krátké veršovanéky a říkadla (např. Cyril Berka – *Dětská říkanka*⁴⁹), delší básničky s tematikou církevní (např. Václav M. Vlček⁵⁰ – *Svatý Václave*⁵¹; Karel Doubravský – *Velkonoce*⁵²; Dr. Tomáško⁵³ – *Naše milé Jezulátko*⁵⁴), přírodní (např. Klema Ptáčková-Pilátová – *Podzimní loučení*⁵⁵; Edvard Elpl – *Leden*⁵⁶) nebo vlasteneckou (Edvard Elpl – *V osvobozené vlasti*⁵⁷; Klema Ptáčková-Pilátová – *Svoboděnka*⁵⁸). Časopis také obsahuje veršovaný příběh na pokračování *Cvrček houslista*⁵⁹ od Karla Doubravského, který sleduje život jednoho cvrčka od narození přes

³⁸ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 18.

³⁹ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 26.

⁴⁰ Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 161.

⁴¹ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 51.

⁴² Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 204.

⁴³ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 50.

⁴⁴ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 53.

⁴⁵ Vladimír Kyas (1917 – 1990), jazykovědec, slavista, bohemista, biblista, středoškolský pedagog.

⁴⁶ Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 160.

⁴⁷ Anděl strážný, roč. 61, č. 6, s. 142.

⁴⁸ Marie Holková (1908 – 2002), učitelka, překladatelka a spisovatelka.

⁴⁹ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 17.

⁵⁰ Václav M. Vlček (1911 – 1971), vl. jm. Jan Filip, básník, prozaik, dramatik, překladatel, esperantista, středoškolský pedagog, katolický kněz.

⁵¹ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 3.

⁵² Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 155.

⁵³ Čeněk Maria Tomáško (1905 – 1949), náboženský spisovatel, pedagog, katolický kněz

⁵⁴ Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 106.

⁵⁵ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 53.

⁵⁶ Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 101.

⁵⁷ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 9.

⁵⁸ Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 37.

⁵⁹ Anděl strážný, roč. 61, č. 3, s. 79.; č. 4 – 5, s. 117.; č. 6, s. 144.; č. 7, s. 163.; č. 8, s. 183.; č. 9 – 10, s. 208.

jeho dospívání, učení se na housle a úspěšný první koncert až po jeho touhu poznávat svět. Přináší poučení, že všude je třeba dávat pozor na zlo.

3.2.4 Naučné články

Řídce se objevují také články naučného charakteru. *Osvobozené hory*⁶⁰ Jana Kachlíka vypráví o Šumavě, stejný autor se v článku *Nejrozsáhlejší hradní zříceniny*⁶¹ věnuje zřícenině hradu Hukvaldy a Leoši Janáčkovi. O dějinách knihtiskařství vypráví dvoudílný článek *Černé umění*⁶² Josefa Vaňáčka. Přírodopisně zaměřen je zase článek *V ráji tučňáků*⁶³, který popisuje nelehký život těchto zvířat.

Naučný charakter mají také obrázkové příběhy s náboženskou tematikou, např. *Křesťanský hrdina Otec Damián, apoštol malomocných*⁶⁴ o Damianovi, který se staral o malomocné, až na tuto chorobu sám zemřel, nebo *Vítek Fontgalland, miláček Ježíšův a Mariin*⁶⁵ o pobožném chlapci, který v jedenácti letech zemřel, aby se stal andělem, či *Hrdinný mučedník za víru*⁶⁶ o sv. Tomáši Morusovi, který hájil v Anglii za Jindřicha VIII. katolickou víru a byl za to sťat. Kreslí Sláva Hrabětová.

Mezi naučné články lze rovněž zařadit několik textů k církevním aktualitám, které se v průběhu ročníku objeví. 2. března je připomínám svátek blahoslavené Anežky České a současně též 70. narozeniny papeže Pia XII., kterému je rovněž věnován životopisný článek⁶⁷. Podobně článek *Vzácná jubilea*⁶⁸ pojednává o problematice diecézí a zároveň připomíná jubilea církevních hodnostářů v Olomouci – Leopold Prečan slaví v březnu 80 let, a Brně – zdejší kapitulní vikář Josef Kratochvíl, který spravuje diecézi bez biskupa, dožívá se v březnu 70. narozenin. Sv. Janu Nepomuckému⁶⁹ je věnována pozornost k 16. květnu v článku Cyrila Berky. V předprázdninovém dvojčísle je článek o Karlu Skoupém, novém biskupovi brněnském⁷⁰.

⁶⁰ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 10.

⁶¹ Anděl strážný, roč. 61, č. 3, s. 69.

⁶² Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 193 – 194. a č. 9 – 10, s. 219 – 220.

⁶³ Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 106.

⁶⁴ Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 27.

⁶⁵ Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 195.

⁶⁶ Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 211.

⁶⁷ 2. III. 1946. Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 98.

⁶⁸ Anděl strážný, roč. 61, č. 6, s. 130.

⁶⁹ Sv. Jan Nepomucký. Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 178.

⁷⁰ ThDr Karel Skoupý. Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 202.

3.2.5 Junácká stezka

Junácká stezka je skautskou rubrikou, kterou řídí J. K. Baby. Objevuje se od prvního čísla, kde redaktor upozorňuje mladé junáky, že je potřeba si na skautských výletech dávat pozor na nevybuchlé pumy⁷¹. V dalším čísle se objevuje důležitá informace, kterou přináší J. F. Remišer, tedy že Junák bude včleněn do Svazu české mládeže, jaké z toho pro něj plynou změny a co zůstává stejné, především, že nadále má být zaručena náboženská tolerance a není námitek proti účasti členů v krojích na mši svaté. Dále uvádí: „*Sněm navštívil na několik minut prof. Z. Nejedlý. Zdůraznil nutnost sloučení slovy: ‚Československá vláda, respektive já a ministr Kopecký si přejeme, aby k tomuto sloučení došlo.‘ Zmínil se také, že je třeba zdůrazňovati přátelský poměr k mládeži Svazu Sovět. Soc. Republik, který s armádami jiných slovanských národů vytvořil nejmohutnější vojenský blok, který nám zaručuje svobodu po staletí.*“ (Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 2, s. 61).

V dalších číslech se v rubrice objevují pokyny k ochraně přírody⁷², rady ke stopování⁷³, informace o nováčkovské zkoušce, o Svojsíkově závodu nebo indiánském písmu⁷⁴ či rady, podle čeho lze předpovídat počasí⁷⁵. V posledním čísle věnuje rubrika pozornost také dívkám – skautkám a jejich povinnostem, včetně rad k táboření a vaření v přírodě⁷⁶. Od sedmého čísla⁷⁷ je v této rubrice rovněž věnována pozornost **Družinkám Anděla strážného**, které mají zakládat věrní čtenáři časopisu. Společně si v časopise čtou a řídí se podle jeho rad a pokynů. Každá družinka víceméně žije podle junáckých zásad a je zároveň eucharistickým kroužkem. Eucharistickým kroužkům je určena i samostatná rubrika.

3.2.6 Eucharistický kroužek

Poprvé se rubrika objevuje ve třetím čísle a pod titulkem **Do Eucharistického kroužku**⁷⁸ tu P. František (blíže neurčený) nabádá děti, aby založily eucharistický kroužek

⁷¹ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 28 – 29.

⁷² Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 3, s. 93.

⁷³ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 4 – 5, s. 125.

⁷⁴ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 174.

⁷⁵ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 8, s. 197.

⁷⁶ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 9 – 10, s. 224.

⁷⁷ Junácká stezka. Anděl strážný, roč. 61, č. 7, s. 174.

⁷⁸ Anděl strážný, roč. 61, č. 3, s. 82 – 83.

a pečovaly o svou duši. Rubrika *Eucharistický kroužek* se pak objevuje pravidelně a obvykle přináší hlavně zprávy z družinek, které *Anděla strážného* informují o své činnosti.

3.2.7 Filatelie

Josef Mouřinovský⁷⁹ vede rubriku pro mladé filatelisty. Rubrika obsahuje především seznam známek, které si mohou čtenáři od redaktora objednat. Poplatek, který za známky zaplatí, je příspěvkem na misie. „Zase budeme v ‚A. S.‘ pěstovat ušlechtilý sport: sbírání známek ve prospěch katol. misí. I za války udržovali mnozí filatelisté ‚A. S.‘ se mnou styky, jimiž bylo získáno pro misie 6132 K. Pán Bůh zaplat’ všem!“ (Filatelie. Anděl strážný, roč. 61, č. 1, s. 30), uvádí svůj prostor v časopise Josef Mouřinovský. Rubrika také informuje o nově vydaných známkách, např. přináší překvapivou zprávu o nových známkách tištěných v Londýně, na nichž jsou postavy našich padlých hrdinů, např. štábního kapitána Řídkého, který padl v Africe⁸⁰.

3.2.8 Vysilač A. S.

Postupně také vznikne v časopise prostor pro reakce redakce na dopisy od čtenářů či na jejich příspěvky, které zasílají k otištění. Pod titulkem *Vysilač A. S.*⁸¹ redaktor zmiňuje ty, kteří mu zaslali pozdravy či požadavky a připomínky k časopisu, případně komentuje zdařilost literárních příspěvků.

3.2.9 Drobné zajímavosti

Drobné zajímavosti sbírá V. A. Nesnídal⁸² a jde o sbírku různorodých kuriozit z rozličných oborů, které jsou uveřejněny v každém čísle. V drobných příspěvcích je věnována pozornost tématům historickým, zeměpisným, náboženským, přírodovědeckým atd. *Drobné zajímavosti* doplňuje poměrně pravidelně též anekdotická rubrika *Děti se smějí*, která obsahuje několik dětských vtipů.

⁷⁹ Josef Maria Mouřinovský (1893 – 1959), farář, publicista.

⁸⁰ Filatelie. Anděl strážný, roč. 61, č. 6, s. 150.

⁸¹ Objevuje se pravidelně od č. 4 – 5.

⁸² Václav Antonín Nesnídal (1902 – 1951), publicista, časopisecký redaktor.

3.2.10 Hádanky

Pravidelně se objevuje rovněž oblíbená hádankářská rubrika, která obsahuje různé rébusy, křížovky atd. Luštitelé soutěží o knížky, mohou také sami zasílat příspěvky k uveřejnění. V šestém čísle se dokonce objevuje zmínka o tom, že od čtenářů přišlo opravdu hodně pěkných hádanek a že se připravuje k vydání jejich almanach⁸³. Redaktorem Hádanek je Vojtěch Maňousek.

3.3 Ročník 62: září 1946 – červen 1947

Po dvouměsíční prázdninové přestávce vychází opět od září 62. ročník *Anděla strážného*. Periodicita zůstává měsíční, stránkování je nadále průběžné a počet stran každého čísla je skutečně 32, jak redakce koncem předchozího ročníku radostně informovala. Cena se zvýšila na 4 Kčs za číslo, předplatné je potom zvýhodněné, stojí 35 Kčs. Redaktorem je i nadále Ferdinand Pokorný, stejně tak odpovědným zástupcem listu zůstává Josef Banzet. O grafickou úpravu se stará František Bílkovský.

3.3.1 Obsah časopisu

„Slibujeme Vám, že v prvních dnech každého měsíce budete mít svého Anděla strážného, který Vám přinese nejen zábavu, ale i poučení. Zařazujeme mnoho novinek, z nichž Vás jistě upoutá velká soutěž o velké ceny. Předplatné je upraveno tak, že A. S. zůstává nejlevnějším časopisem pro mládež. Jednotlivá čísla o 32 str. stojí Kčs 4,-, roční předplatné za 10 čísel Kčs 35,-. Těšíme se na Vaši spolupráci. Doporučujte všude list katolické mládeže „Anděl strážný“;“ (Do nového ročníku. Anděl strážný, roč. 62, č. 1, str. 29) slibuje administrace čtenářům v prvním čísle školního roku 1946/47.

Časopis má opět i bohatou výbavu výtvarnou. *Anděl strážný* nemá jednotné logo ani obálku, nadále se přebal časopisu mění podle zaměření čísla, jeho obsahu nebo podle ročního období či náboženských svátků. První číslo má na obálce kresbu Františka Hlavici⁸⁴ „Babička s Barunkou“, což ale s obsahem čísla příliš nesouvisí. Obálka druhého čísla od Jiřího Marka⁸⁵ zobrazuje modlitbu k sv. Václavu. To má vazbu na 28. říjen i k povídce *Liduška a její přítel*, která v časopise vychází na pokračování a má vlasteneckou tematiku. Na obálce třetího čísla je ilustrace Slávy Hrabětové k dobrodružné

⁸³ Hádanky, Anděl strážný, roč. 61, č. 6, s. 152.

⁸⁴ František Hlavica (nar. 1885), malíř, profesor figurálního a krajinářského kreslení v Brně.

⁸⁵ Jiří Marek (nar. 1914), sochař ve Velkém Meziříčí

povídce J. K. Babyho *Dívčí hrad*, která má začít vycházet od čtvrtého čísla. Obálka čtvrtého čísla je pojata čistě vánočně, na kresbách Otakara Zeminy⁸⁶ jsou zobrazeny jesličky a tři králové společně s modlícími se dětmi. Obálka pátého čísla je věnována zimním radovánkám, výtvarně ji ztvárnila Marie Ehlerová⁸⁷. Masopust na obálce šestého čísla zachytil František Bílkovský, Velikonoce na obálce sedmého čísla ilustrují kresby Josefa Lady⁸⁸. Osmé číslo připomíná mučednickou smrt sv. Vojtěcha, tedy i obálka Michaela Floriana⁸⁹ zobrazuje okamžik světcovy smrti. Panna Maria je hlavním motivem obálky devátého čísla od Marie Vořechové-Vejvodové⁹⁰, které vychází v mariánském měsíci květnu. Obálka desátého čísla od Františka Süslera⁹¹ je typicky prázdninová a letní, zobrazuje všechny dětské radovánky volných měsíců.

3.3.2 Pohádky a povídky

Román na pokračování píše pro tento ročník opět autorka označovaná jako Josefis. *Liduška a její přítel*⁹² se odehrává v době okupace. Osmiletá Liduška vyrůstá v dobré katolické rodině, jejího tatínka však sebere za protektorátu gestapo. Dobrým přítelem je Lidušce psík Paša, kterého dostane od neznámého tajemného pána s temným proroctvím, že jí pejsek bude po boku, až zůstane úplně sama a opuštěná. Proroctví se bohužel plní. Nejprve přijde zpráva o tom, že tatínka na Pankráci zastřelili za protiněmecké řeči. Maminka musí pracovat v restauraci, aby Lidušku uživila. Ta také pomáhá, nosí nákupy nemohoucí paní. Seznámí se tak s partyzánem Vojtou, který jí donese stránky z tatínkova zápisníku, jenž si vedl tajně ve vězení. Za pomoc staré židovce je pak potrestaná i maminka. Z vězení se sice dostane za dva měsíce, ale se smrtící injekcí, takže do několika dnů doma zemře. Lidušce zůstane jen psík, i domov jí seberou. Bydlí tedy u hodné sousedky, která se o ni stará. Jednou zase potká Vojtu, který ji nabádá, aby dělala něco pro vlast. Lída tedy založí tajný spolek dívek – partyzánek, které se denně chodí modlit na

⁸⁶ Otakar Zemina (nar. 1899), malíř, ilustrátor, grafik, profesor výtvarné výchovy v Brně, ilustrátor dětských časopisů.

⁸⁷ Marie Ehlerová (nar. 1907), malířka, učitelka kreslení v Brně.

⁸⁸ Josef Lada (nar. 1887), malíř, ilustrátor, kreslíř karikatur, národní umělec v Praze.

⁸⁹ Michael Florian (nar. 1911), malíř a grafik ve Staré Říši, ilustrátor. Syn spisovatele Josefa Floriana.

⁹⁰ Marie Vořechová-Vejvodová (nar. 1889), malířka, ilustrátorka, grafička a keramička v Praze.

⁹¹ František Václav Süsler (nar. 1890), malíř, profesor na umělecké škole v Brně.

⁹² Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 10 – 13; č. 2, s. 38 – 41; č. 3, s. 85 – 89; č. 4, s. 123 – 126; č. 5, s. 152 – 157; č. 6, s. 178 – 182; č. 7, s. 211 – 215; č. 8, s. 239 – 242; č. 9, s. 276 – 279; č. 10, s. 304 – 306.

Hradčany a k Pražskému Jezulátku za konec války. Vojta jí také časem pověří různými drobnými úkoly a také Paša se činí jako posel. Konec války se už blíží. Liduška s Vojtou a dalšími partyzány chtějí pomoci při osvobození Prahy, ale padnou Němcům do pastí. Naštěstí se jim s pomocí Paši podaří vězňatele obelstít a uniknou jistě smrti. Nešťastnou náhodou je ale Lída zraněna a musí tedy do nemocnice. Její zranění je vážné, dostaví se komplikace a Liduška umírá. Má velkolepý pohřeb, protože milovala vlast a byla zbožná. Paša na jejím hrobě pojde steskem. Dojatý hrobník ho zakope nedaleko od Liduščina hrobu.

Podobně hrdinský je i chlapec Michal v třídlílné *Honbě za penicillinem*⁹³ od M. Rodové. I v tomto dobrodružném příběhu, který se odehrává během jedné noci na konci války, je zobrazen dětský hrdina ve vyhrocené situaci. Dramatický příběh ale tentokrát končí pozitivně. Michalova maminka je velmi nemocná a lékař vidí jedinou naději na přežití, pokud by mohl podat pacientce penicilin, který s sebou vezou američtí vojáci. Spojenci jsou ovšem ještě daleko a žena déle než jeden den již nevydrží. Michalova tatínka by jistě po cestě pro lék zabili a z chlapce by byl sirotek, a tak nezbyvá než čekat a doufat. Michal se s tím však nedokáže smířit, v noci tajně sedne na kolo a vydá se za spojenci. Díky tomu, že je jen malý chlapec a chová se sebevědomě, hlídky jej nezastaví a podaří se mu od Němců utéct až k Američanům, kterým lámově vysvětlí, co potřebuje. Vojáci mu lék dají a chlapec se vrací zase zpět. Po cestě se sice zraní, s vypětím všech sil však zazvoní na doktorovy dveře i s lékem v ruce. Ten pochopí a ihned se s injekcí vydá k Michalovým rodičům. Maminka je zachráněna.

Junačkám je určena další povídka na pokračování. Její autor J. K. Baby povídku *Dívčí hrad*⁹⁴ uvádí těmito slovy: „*Sestřičky, i laskavé čtenářky, přináším Vám tuto povídku v dobré vůli podat Vám kousek toho, co jsem pozoroval, doslechl se, i spolu radostně prožíval, když jsem vidával svoji choť Ašenku, jak s řadou šotků a junaček ponořovala se do lesů, aby ve velebném tom chrámě prožívala se ‚svojí rodinou‘ ty nejkrásnější chvíle mládí. Doufal jsem, že některá z Vás sama se ujme této práce, ale poněvadž jsem dosud nic podobného nenašel, činím tak sám, aby i jiným mohlo býti postaveno před oči to, co sami neprožili, ale co mohou ještě prožítí. (...)*“ (Dívčí hrad. Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 115). Jako „Dívčí hrad“ označují skautky hájenku, kolem

⁹³ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 19 – 22; č. 2, s. 52 – 54; č. 3, s. 80 – 84.

⁹⁴ Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 115 – 117; č. 5, s. 149 – 151; č. 6, s. 183 – 185; č. 7, s. 202 – 203; č. 8, s. 244 – 246; č. 9, s. 270 – 272; č. 10, s. 308 – 309.

níž vystavěly svůj tábor, podle zříceniny, která se tyčí naproti za jezerem. Zde tráví léto a zažívají různá dobrodružství. I hajný se diví, jak si dívky všechno dokážou hravě obstarat a postavit. Dokonce jednou v noci junačky zachrání turistu, který spadnul ze zříceniny a zlomil si přitom končetiny. Jednu z jejich nejmenších sestřiček také unesou bezdětní rodiče, naštěstí ji ale zase vrátí.

Každé číslo obsahuje rovněž několik kratších útvarů. Pohádky mají výchovný charakter, např. *Dvě princezny*⁹⁵ od F. B. Děrdy⁹⁶ poučují děti o tom, že lepší je být pracovitý než líný, protože práce utužuje a utváří charakter. Proto se za prince šťastně vdá pracovitá princezna Věra, nikoli královnin miláček, líná Klára.

Dobrodružným povídkám se nadále věnuje především hlavní redaktor časopisu Ferdinand Pokorný. Ve svých příbězích často píše o exotickém prostředí a exotických aktivitách, jako je Afrika a lov lidoopů v *Lovu na gorilu*⁹⁷. Krokodýli jsou zase hlavními hrdiny příběhu z Ameriky *V čelistech smrti*⁹⁸. Rovněž z prostředí Ameriky je indiánský příběh *Výstřel v pravou chvíli*⁹⁹. Dobrodružství ale autor dokáže zasadit i do domácího prostředí, a tak čtenář může třeba obdivovat vynalézavost a statečnost chlapce, který se postaví zlodějům a dokonale je přelstí v příběhu *Jak Jirka vyžrál na lupiče*¹⁰⁰.

Nechybí opět ani překlady z cizích literatur, kterým se převážně věnuje O. F. Babler. Čtenáři si mohou přečíst dánskou pohádku *Čarovný klobouk*¹⁰¹, gaskoňskou povídku *Chrt a křepelka*¹⁰² nebo gaskoňskou národní *Zajíc*¹⁰³, bosenskou lidovou bajku *Liščin soud*¹⁰⁴ nebo bosenskou národní *Jenom řemeslo*¹⁰⁵, taktéž slovinskou povídku *Kouzelná moc*¹⁰⁶ nebo polskou národní *Proč se osika třese*¹⁰⁷. Jan Zeman z esperanta přeložil ruskou bajku *Špatná služba*¹⁰⁸ nebo poučný příběh *Broskve*¹⁰⁹.

⁹⁵ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 16 – 17.

⁹⁶ František Bohuslav Děrda (1897 – 1965), básník, prozaik, úředník berní správy.

⁹⁷ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 4 – 5.

⁹⁸ Anděl strážný, roč. 62, č. 10, s. 298 – 299.

⁹⁹ Anděl strážný, roč. 62, č. 3, s. 74 – 75.

¹⁰⁰ Anděl strážný, roč. 62, č. 6, s. 169 – 171.

¹⁰¹ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 14 – 15.

¹⁰² Anděl strážný, roč. 62, č. 7, s. 208 – 209.

¹⁰³ Anděl strážný, roč. 62, č. 3, s. 78.

¹⁰⁴ Anděl strážný, roč. 62, č. 2, s. 51.

¹⁰⁵ Anděl strážný, roč. 62, č. 8, s. 237 – 238.

¹⁰⁶ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 6.

¹⁰⁷ Anděl strážný, roč. 62, č. 3, s. 77.

3.3.3 Poezie

Beletristické příspěvky jsou opět doplněny i básnickými příspěvky. Tematicky se básně věnují světcům (např. Karel Doubravský – *Svaté Lidmile*¹¹⁰, *K svátku narození Panny Marie*¹¹¹, *O svatém Martinu*¹¹², *Sv. Terezii od Pražského Jezulátka*¹¹³, *Svatému Mikuláši*¹¹⁴ apod.), mají charakter modlitby (např. Er. Dvorská – *Modlitbička*¹¹⁵; Jan Karník¹¹⁶ – *Večerní modlitbička*¹¹⁷, Klement Bochořák¹¹⁸ – *Jarní modlitba*¹¹⁹), věnují se zvířátkům (např. Robert Konečný – *Čmelák, Nahluchlý hlemýžď*¹²⁰, *Mravenci, Svatojanští broučci*¹²¹; Klema Ptáčková-Pilátová – *Vlaštovičky odlétají*¹²², *Myšáci*¹²³) nebo rostlinám (např. František Unger – *Sněženska*¹²⁴, *Zvonečky*¹²⁵; Marie Brichová – *Břízka v zimě*¹²⁶ atd.), také sledují proměny ročních období a charakter počasí (např. Marie Brichová – *Podzim*¹²⁷, *Mráz, Vítr severák*¹²⁸; Karel Hroch – *Nebe o Květné neděli*¹²⁹; Josef Václav Sládek¹³⁰ – *Královna zimy*¹³¹ apod.).

¹⁰⁸ Anděl strážný, roč. 62, č. 7, s. 216.

¹⁰⁹ Anděl strážný, roč. 62, č. 10, s. 293.

¹¹⁰ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 23.

¹¹¹ Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 25.

¹¹² Anděl strážný, roč. 62, č. 3, s. 67.

¹¹³ Anděl strážný, roč. 62, č. 2, s. 35.

¹¹⁴ Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 120.

¹¹⁵ Anděl strážný, roč. 62, č. 9, s. 269.

¹¹⁶ Jan Karník (1870 – 1958), vl. jm. Josef Svítal, básník, prozaik, publicista, překladatel, propagátor čs.-polské vzájemnosti, lékař.

¹¹⁷ Anděl strážný, roč. 62, č. 2, s. 46.

¹¹⁸ Klement Bochořák (1910 – 1981), básník, prozaik, autor vzpomínek a literatury pro děti, překladatel, knihovník, úředník.

¹¹⁹ Anděl strážný, roč. 62, č. 8, s. 227.

¹²⁰ Obě Anděl strážný, roč. 62, č. 9, s. 263.

¹²¹ Obě Anděl strážný, roč. 62, č. 10, s. 301.

¹²² Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 17.

¹²³ Anděl strážný, roč. 62, č. 3, s. 67.

¹²⁴ Anděl strážný, roč. 62, č. 7, s. 210.

¹²⁵ Anděl strážný, roč. 62, č. 9, s. 259.

¹²⁶ Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 100.

¹²⁷ Anděl strážný, roč. 62, č. 2, s. 56.

¹²⁸ Obě Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 101.

¹²⁹ Anděl strážný, roč. 62, č. 7, s. 207.

3.3.4 Naučné články

Nechybí ani texty vzdělávacího charakteru. Několika planetám sluneční soustavy (Merkur, Venuše, Země a Mars) a také měsíci jsou věnovány články Josefa Mouřinovského. Především jsou plné čísel a různých porovnání, jsou poměrně hodně složité. O dějinách a architektuře zase čtenáře poučí články *Hlas městských bran*¹³² od V. A. Nesnídala, který se věnuje středověkému povolání hlásného a pražským branám, a *Tři hrady v Chříbech*¹³³ od Emanuela Pokorného o hradech Buchlov, Cimburk a Střílecký hrad. Jediný technický článek tohoto ročníku *Letadla blízké budoucnosti*¹³⁴ napsal J. Kodýtek a věnuje se v něm různým typům moderních letounů.

Řada naučných textů má náboženskou tematiku. F. X. Vilhum¹³⁵ se věnuje problematice misí v článku *Čeští misionáři v Egyptě a v Habeši*¹³⁶, který vychází z jeho stejnojmenné knihy. Podobně J. Papica ve svých *Obrázcích z misí*¹³⁷ věnuje pozornost výsekům z misionářova života, který přes všechny problémy přináší i chvíle radostné.

Pravidelně se v tomto čísle také objevují poznatky k duchovnímu životu v daném období. Tematicce nedělních mší a zákonitostem církevního roku, uctívaným světcům v daném měsíci a často i lidovým průpovědím pro dané kalendářní období se na prvních stránkách časopisu vždy věnuje Cyril Berka.

Vysledovat lze oblíbenost esperanta v tomto období a snahu šířit jej dál. I v jiných časopisech pro děti a mládež se objevuje sdělení podobného charakteru jako v *Andělu strážném*: „Nejsnadnější řečí na světě jest mezinárodní pomocný jazyk esperanto. Od roku 1887, kdy vyšla první učebnice tohoto jazyka, sestaveného očním lékařem ve Varšavě drem L. L. Zamenhofem, se již esperanto rozšířilo tak, že esperantisté jsou ve všech zemích na celém světě. (...)“ (Nejsnadnější jazyk na světě. Anděl strážný, roč. 62, č. 4, s. 111). Redakce dále nabádá k tomu, aby se čtenáři esperantu naučili a začali si dopisovat s dětmi ze zahraničí, které už o tuto aktivitu projeví zájem. Dokonce se

¹³⁰ Josef Václav Sládek (1845 – 1912), básník, prozaik, autor literatury pro děti, učebnic a cestopisu, dramatik, publicista, literární kritik, redaktor, editor, překladatel, vysokoškolský pedagog.

¹³¹ Anděl strážný, roč. 62, č. 5, s. 137.

¹³² Anděl strážný, roč. 62, č. 8, s. 248.

¹³³ Anděl strážný, roč. 62, č. 10, s. 307.

¹³⁴ Anděl strážný, roč. 62, č. 9, s. 274.

¹³⁵ František Xaver Vilhum (1906 – 1964), etnograf, geograf, středoškolský pedagog, katolický kněz.

¹³⁶ Anděl strážný, roč. 62, č. 8, s. 246 – 247.

¹³⁷ Anděl strážný, roč. 62, č. 6, s. 175. a č. 10, s. 311.

v článku uvádí, že první družinka, která se naučí esperantu a naváže kontakt s katolickou mládeží v cizině, bude odměněna.

3.3.5 Junácká stezka

J. K. Baby vede nadále *Junáckou stezku* (ta je součástí časopisu již od roku 1931, jak se dočítáme¹³⁸), která se věnuje skautským záležitostem. Pozornost také směřuje k družinkám *Anděla strážného*, které mají nahrazovat skautské oddíly tam, kde není Junák rozšířen. I družinky žijí podle skautského zákona, proto je pro ně tato rubrika rovněž určena. Od třetího čísla se *Junácká stezka* postupně věnuje dovednostem, které by měl správný skaut ovládat, např. Morseově abecedě, měření v přírodě, orientaci v jízdách rádech, pěstování plodin nebo krytí a plížení. Také radí, jak si vybavit a vyzdobit klubovnu apod.

3.3.6 Eucharistický kroužek

Eucharistický kroužek nepřináší jen informace a zážitky z jednotlivých eucharistických skupin, které o své činnosti zasílají do *Anděla strážného* dopisy k otištění, ale v úvodu k těmto zprávám se často objeví také nějaký poučný článek od pátera Františka Tomáška z Olomouce, který s časopisem spolupracuje jako duchovní otec čtenářů. Páter František ve svých příspěvcích vypráví např. o Janu Boscovi¹³⁹ a nabádá čtenáře pomocí příběhů k apoštolátu¹⁴⁰ nebo k tomu, aby nebrali jméno Boží nadarmo¹⁴¹ či ctili své biskupy¹⁴² a také Pannu Marii¹⁴³.

3.3.7 Filatelie

Pokračuje rubrika pro sběratele známek. Tentokrát ale její redaktor Josef Mouřinovský nepíše jenom o tom, jaké nové známky byly vydány, ale v tomto ročníku se chce rovněž věnovat úplným základům filatelie, např. tomu, jak získat známky a jak je odstranit neporušené z obálek¹⁴⁴ a připravit pro nalepení do alba¹⁴⁵.

¹³⁸ Junácká stezka, *Anděl strážný*, roč. 62, č. 1, s. 26.

¹³⁹ Eucharistický kroužek. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 5, s. 131.

¹⁴⁰ Ve službě Krista-krále: Eucharistický kroužek. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 6, s. 166.

¹⁴¹ Josefe mlčenlivý, oroduj za nás!: Eucharistický kroužek. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 7, s. 198.

¹⁴² Světec nepochopený: Eucharistický kroužek. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 8, s. 249.

¹⁴³ Skrze Marii k Ježíši!: Eucharistický kroužek. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 9, s. 280.

¹⁴⁴ Filatelie, *Anděl strážný*, roč. 62, č. 2, s. 59.

¹⁴⁵ Filatelie, *Anděl strážný*, roč. 62, č. 6, s. 190.

3.3.8 Vysilač A. S.

Jako *Vysilač A. S.* je označen prostor pro reakce a odpovědi redaktora na příspěvky zaslané od čtenářů. Na tomto místě redakce jednak jmenovitě děkuje dopisovatelům za příspěvky, případně je rovněž komentuje a hodnotí, nebo odpovídá na položené otázky či náměty k vylepšení časopisu.

3.3.9 Kreslete s námi!

„V řadě zábavných kresbiček Vám přinášíme kreslířský úkol. Chceme Vám ukázati, jak máte sami tvořit, chceme povzbuzovati Vaši představivost a fantasi.“ (Kreslete s námi. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 1, s. 28 – 29). Tak je nová kreslířská rubrika uvedena. Z jednoduchých tvarů, jako jsou třešně nebo jablíčko, je v dalším kroku vytvořena vtipná kresbička. Čtenáři jsou nabádáni, aby vytvořili něco podobného a zaslali svůj obrázek do redakce, neboť dobré práce ráda odmění. Výzva je brzy vyslyšena a redakce je následně podle vlastních slov zaplavena výtvarnými příspěvky, které nestačí otiskovat. Brzy tedy omezí vlastní náměty na výtvarný rozvoj a prostor věnuje jen čtenářským kresbám. Dobré práce jsou rovněž odměněny, obvykle knižním dárkem.

3.3.10 Záhonek mladých

Nově vznikla také celá stránka, kde jsou otiskovány čtenářské příspěvky, především básničky a vlastní zážitky. Většina dětí uvádí i třídu, do které chodí, díky tomu je tedy vidět, jak staré děti časopis čtou. Obvykle jsou podepsány děti vyšších tříd obecné školy a všech ročníků měšťanky – čtenáři se tedy pohybují ve věku dětí dnešní základní školy, zhruba od osmi do patnácti let.

3.3.11 Veselé příhody nezbedného opičáka Jacka

Časopis nově obsahuje obrázkový seriál o neposedném opičákovi. Jednotlivé kresby doplněné verši jsou dílem J. K. Babyho (text) a O. Zeminy (kresby). Kreslený seriál zpříjemňuje dětem četbu od čtvrtého čísla, přestože v předchozím vydání *Anděla strážného* bylo čtenářům slíbeno veselé kreslené vyprávění „Dobrodružství nezbedného selete“¹⁴⁶. Jack je opičák, který se z Afriky dostal do zajetí. Podaří se mu ale brzy utéct, a tak začíná jeho dobrodružství. Kamkoli se dostane, tam tropí samé problémy, protože se

¹⁴⁶ „Všem milovníkům veselých kreseb oznamujeme, že příštím číslem začneme uveřejňovat ‚Dobrodružství nezbedného selete‘ na pokračování. To se podíváte a podíváte, co takové sele provede!“ (Vysilač A.S. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 3, s. 91.)

snaží okamžitě napodobovat všechno, co vidí. Po všech zápletkách končí jeho dobrodružství v ZOO Praha, kde se o něj dobře starají.

3.3.12 Drobnosti

Stejně jako v předchozím ročníku i tentokrát sbírá pro *Anděla strážného* drobné zajímavosti V. A. Nesnídal. Různorodá sbírka kuriozit nachází své stálé místo od třetího čísla na posledních stránkách časopisu. Najdeme v ní různé perličky z historie, přírodopisu, umění, sportu. Doplněné jsou obvykle tečkovkou, někdy také různými hádankami, jazykolamy a anekdotami pod titulkem *Děti se smějí*.

3.3.13 Velká soutěž Anděla strážného

„Připravili jsme našim čtenářům velkou celoroční soutěž Anděla strážného. V každém čísle naleznete několik zajímavých úkolů, které máte rozluštit a teprve až s rozluštěním úkolů z posledního čísla vše najednou za celý rok poslat nejpozději do 15. června 1947 redakci Andílka s poznámkou na obálce: Soutěž.“ (Velká soutěž Anděla strážného. Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 27), láká redakce čtenáře k zapojení se do velké soutěže.

Nejlepší luštitelé budou odměněni. První cenou je měsíční pobyt zdarma ve skautském táboře, druhou člun nebo skautský stan – podle přání, třetí cenou je vybavení pro táborníka, čtvrtou kopací míč a pátou všech sedm dílů *Káji Maříka*. Ve hře je ještě dalších sto cen. Čtenáři musí rozluštit celkem třicet úkolů, které budou postupně uveřejňovány. Hádanky jsou různého druhu – vědomostní, založené na pozorovacích schopnostech, výtvarné, úkoly často apelují na náboženské znalosti, ať už se otázka týká světců nebo jednotlivých církevních obřadů apod.

3.3.14 Dědečkovy oříšky

Soutěžní a luštitelské rubriky doplňují také nově zavedené *Dědečkovy oříšky*. *„Chcete, milé děti, louskat s námi? Nevadí, když některý oříšek se vám nepodaří rozlousknout, my vám s vnučaty přijdeme na pomoc,“* (Dědečkovy oříšky. Anděl strážný, roč. 62, č. 1, s. 29) píše se v prvním vydání nové hádankářské rubriky. Otištěno je deset otázek (např. „Stojí-li tři oslové ve stáji, který je z nich nejchytřejší?“ nebo „Proč postavili na špičku věže kohouta a ne slepici?“ apod.), na něž mají čtenáři zaslat odpověď. Ta nejlepší řešení si zaslouží knižní výhru. Otázky ovšem nejsou nijak jednoduché, řešení není vždy jednoznačné a jejich „rozlousknutí“ vyžaduje značný důvtip.

3.3.15 Hádanky a křížovky

Každé číslo doplňuje stránka plná křížovek rozličných typů a tvarů. Řadu jich zasílají sami čtenáři. Řešení je soutěžní, obvyklými cenami za luštění jsou knihy a další věcné ceny.

3.4 Ročník 63: září 1947 – červen 1948

Ročník 63, který vychází od září 1947 do června 1948, má opět deset čísel po 32 stranách. Cena klesla na 3.50 Kčs za číslo, ale předplatné celého ročníku není zvýhodněné, stojí 35 Kčs. Redakce zůstává stejná – Ferdinand Pokorný jako redaktor, Josef Banzet jako odpovědný zástupce listu, František Bílkovský jako hlavní grafik. Nově je v tiráži pouze vedoucí duchovní výchovy – P. Josef Soukop¹⁴⁷.

3.4.1 Obsah časopisu

Na cestu do nového ročníku dostávají *Anděl strážný* a jeho čtenáři arcibiskupské požehnání. Josef Beran totiž přijal 10. června 1947 oba redaktory, Ferdinanda Pokorného i Josefa Banzeta, kteří ho informovali o své práci a o programu nového ročníku. Tato skutečnost, včetně textu požehnání, je otištěna na úvodní stránce prvního čísla nového ročníku¹⁴⁸. Josef Beran v něm hovoří o důležitosti anděla strážného, kterého každému z nás z lásky seslal Bůh, aby nás vedl na cestě životem. Každý anděl má i své pomocníky, kterými mohou být jak lidé (matka, učitel atd.), tak věci neživé, třeba dobrá kniha nebo právě časopis. Beran chválí výběr názvu i obsah časopisu a žehná redaktorům, příspěvovatelům i čtenářům. Celý text (fotokopie) je dostupný v příloze.

Obálka časopisu opět není jednotná, ale souvisí tentokrát až na tři výjimky velice úzce s novou vlastivědnou rubrikou *Naší vlastí*. Obálka druhého čísla tak ztvárňuje Horácko (M. Florian), třetího čísla Jižní Čechy (J. Marek), pátého čísla Podkrkonoší (O. Zemina), šestého čísla Slezsko (F. Bílkovský), sedmého čísla Slovácko (F. Peňáz¹⁴⁹), devátého čísla Chodsko (M. Vořechová-Vejvodová), desátého čísla Haná (A. Beran¹⁵⁰). První číslo má na obálce typicky sv. Václava od C. Kotyšana¹⁵¹, čtvrté číslo má vánoční

¹⁴⁷ Josef Soukop (1914 – 1989), katolický kněz (vysvěcen 5. 7. 1938 v Brně), zvaný též Velký náčelník.

¹⁴⁸ Požehnání arcipastýřské na cestu do nového ročníku. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 1, s. 3.

¹⁴⁹ František Peňáz (nar. 1912), malíř v Hřiv. Újezdě.

¹⁵⁰ Alois (Aljo) Beran (nar. 1907), malíř a grafik v Olomouci.

¹⁵¹ Cyrill Kotyšan (nar. 1899), malíř a ilustrátor v Praze.

obálku od F. Hlavici a obálka osmého čísla potom připomíná založení Karlovy univerzity ilustrací od F. Süssera.

3.4.2 Pohádky a povídky

Základnu časopisu opět tvoří příspěvky literární. I v tomto ročníku se čtenáři dočkají románu na pokračování od autorky Josefis. Tentokrát její příběh nemá dívčí hrdinku. Hrdinou *Malého houslisty*¹⁵² je desetiletý Václav, který se po smrti obou rodičů vrací z Itálie, kde řadu let žili, zpět do vlasti. Po otci je vynikajícím houslistou. Aby plnil jeho přání, hraje na vybraných místech v Praze, vyřizuje tak tatínkovým oblíbeným zákoutím jeho pozdravy. Jeho hra dokonce uleví i velmi nemocné holčičce. Václav zjišťuje, že hudba má velkou moc a dokáže lidi zklidnit a činit je lepšími. Bohužel dobrá sousedka, u které měl nalézt po příjezdu do Prahy útočiště, již není mezi živými, a Václav tak skončí u potulných cikánů, se kterými vystupuje jako hudebník. Díky jednomu představení se seznámí se synem zemřelé sousedky. Ten se chce o chlapce postarat, neboť se přátelil s jeho otcem. Také v chlapci rozpozná talent, který je třeba rozvíjet. Václav tak začne hrát s dětským orchestrem, se zájezdem se dostane až poblíž kláštera, kde vyrůstala jeho maminka. Poté, co místo navštíví, se rozhodne stát se knězem a odchází do semináře. Po dvanácti letech je z něj dobrý kněz.

Jedním z delších textů je také „pravdivý příběh“ *Poklad*¹⁵³ Vlasty Javořické, který vychází na pokračování ve čtyřech po sobě jdoucích číslech na konci ročníku. Vypráví příběhy dvou rodin, které se vlivem okolností prolnou. Děti pana Příbyla, který je kočím v pivovaře a rozvází sudy po okolních vesnicích a městech, by rády našly poklad. To u Karásků je největším bohatstvím, když v lese dozrají maliny a borůvky, jejich sbíráním a následným prodejem si lze hodně vydělat. Maminka Karásková tak se svými děvčaty, sedmiletou Julinkou a čtyřletou Kristuškou, jako každý rok pilně sbírá. Julinka jí pomáhá, ale Kristuška tentokrát velice zlobí, až maminku přejde trpělivost a pošle holčičku po hlavní pěšině zpět do chalupy. Tatínek a synové už by stejně měli být doma. Děvčátko ale domů nedorazí, takže večer po něm začne velká shánka. Nikde jej ale nemůžou najít. Krista se zatoulala, noc strávila v lese celá vyděšená. Ráno se opět snaží najít správnou cestu, zatoulá se až k velké silnici. Po ní jede domů pan Příbyl, který už ve městě vyslechl

¹⁵² Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 4 – 7; č. 2, s. 38 – 40; č. 3, s. 70 – 72; č. 4, s. 112 – 113, č. 5, s. 139 – 140; č. 6, s. 165 – 167; č. 7, s. 195 – 196; č. 8, s. 232 – 233; č. 9, s. 270.

¹⁵³ Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 212 – 213; č. 8, s. 229 – 231; č. 9, s. 272 – 273; č. 10, s. 300 – 302.

hlášení o ztraceném děvčátku. Když si u cesty všimne zatoulané holčičky, okamžitě ji vezme s sebou jako ten nalezený poklad. Doma u Příbylů se o ni dobře postarají, než dají vědět Karáskovým. Rodiny se sprátelí a o několik let později se Vítek Příbylů žení s Kristou Karáskovou, z které vyrostla pracovitá a veselá žena.

Co se týče kratších útvarů, ani tentokrát nechybí dobrodružná vyprávění z pera Ferdinanda Pokorného, který čtenáře ve svých příbězích opět zavádí do exotických krajín. Indiánskou rezervaci navštívíme v povídce *Hadí tanec*¹⁵⁴, američtí únosci dětí zase doplatí na chlapeckou vynalézavost v příběhu *Uneseni*¹⁵⁵, statečný Dan díky svému důvtipu pomůže zachránit pilota havarovaného letadla v povídce *První hoch nad severní točnou*¹⁵⁶ apod.

Nový vedoucí duchovní výchovy Josef Soukop kromě vedení družinek *Anděla strážného* píše pro časopis také beletrizované výseky ze života světců nebo poutavě zpracovává důležité události v církevní historii a nenásilně je tak přibližuje mladým čtenářům. Píše o zavedení svátku Královny svatého růžence¹⁵⁷, o sv. Martinu¹⁵⁸ nebo sv. Mikuláši¹⁵⁹, o sv. Anežce Římské¹⁶⁰, o Cyrilu a Metodějovi¹⁶¹ nebo o pronásledování křesťanů za Marka Aurelia¹⁶².

Kromě obvyklých přispěvatelů je v tomto ročníku otištěno i několik ukázek z knih výraznějších autorů, jako je František Křelina (*Dorotka a loupežník*¹⁶³ – zkrácená ukázka z knihy *Zmijí dědek*), Josef Lada (*Chlapci na májové*¹⁶⁴ z *Kroniky mého života*) nebo Walter Scott (výňatek z knihy *Talisman*¹⁶⁵) či Oscar Wilde (*Sobecký obr*¹⁶⁶). Některým z těchto spisovatelů je společně s dalšími vybranými literáty věnována pozornost v nové rubrice *Spisovatelé mezi námi*.

¹⁵⁴ Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 41 – 43.

¹⁵⁵ Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 169 – 171.

¹⁵⁶ Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 131 – 133.

¹⁵⁷ Rozlomený půlměsíc. Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 51 – 52.

¹⁵⁸ Na svatého Martina... Anděl strážný, roč. 63, č. 3, s. 77 – 78.

¹⁵⁹ Přijde sv. Mikuláš. Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 99 – 100.

¹⁶⁰ Čisté srdce. Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 146 – 147.

¹⁶¹ Přístup, Moravěnko, přístup blíže, viz, jak apoštol tvůj umírá...! Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 163 – 164.

¹⁶² Hodni svého jména. Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 274 – 275.

¹⁶³ Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 116 – 118.

¹⁶⁴ Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 267.

¹⁶⁵ Anděl strážný, roč. 63, č. 3, s. 85 – 86.

¹⁶⁶ Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 15 – 18. Přel. M. R. Junová.

3.4.3 Poezie

Básnické příspěvky jako obvykle doplňují texty prozaické. Tematika je opět táž: církevní a náboženská (př. Cyril Berka – *Před obrazem Panny Marie*¹⁶⁷; Jan Kárník – *Naroráty*¹⁶⁸; Karel Vinařický¹⁶⁹ – *S Pánem Bohem*¹⁷⁰; Josef Václav Sládek – *Modlitba*¹⁷¹ apod.), přírodní (Karel Hroch – *Zima u vody*¹⁷²; Josef Václav Sládek – *Sněhulák*¹⁷³; Karel Toman – *Září*¹⁷⁴; Richard Zemánek – *Kmotra vrána*¹⁷⁵ apod.) či typicky dětská (Karel Doubravský – *Maři hospodaři*¹⁷⁶; Klema Ptáčková-Pilátová – *Hospodár*¹⁷⁷; František Hrubín – *Jak volá cvrček na žence*¹⁷⁸). Některým z autorů je rovněž věnována pozornost v rubrice *Spisovatelé mezi námi*.

3.4.4 Naučné články

Naučných článků v tomto ročníku přibýlo, vznikla i řada samostatných naučných rubrik. V nové rubrice *Naší vlastí*, od níž se také zpravidla odvíjí motiv obálky jednotlivých čísel, je věnována postupně pozornost některým oblastem v naší republice, konkrétně Mělnicku¹⁷⁹, Horácku¹⁸⁰, jihočeskému kraji¹⁸¹, Valašsku¹⁸², Podkrkonoší¹⁸³, Slezsku¹⁸⁴, Slovácku¹⁸⁵, Chodsku¹⁸⁶ a Hané¹⁸⁷. Články vyzdvihují zajímavá místa kraje,

¹⁶⁷ Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 103.

¹⁶⁸ Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 98.

¹⁶⁹ Karel Alois Vinařický (1803 – 1869), básník, autor literatury pro děti a učebnic, dramatik, literární historik a kritik, jazykovědec, editor, překladatel, kněz, poslanec.

¹⁷⁰ Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 18.

¹⁷¹ Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 47.

¹⁷² Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 141.

¹⁷³ Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 148.

¹⁷⁴ Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 11.

¹⁷⁵ Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 173.

¹⁷⁶ Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 53.

¹⁷⁷ Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 205.

¹⁷⁸ Anděl strážný, roč. 63, č. 10, s. 310.

¹⁷⁹ Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 27.

¹⁸⁰ Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 54.

¹⁸¹ Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 3, s. 90 – 91.

¹⁸² Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 122.

¹⁸³ Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 150 – 151.

¹⁸⁴ Naší vlastí, Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 186 – 187.

¹⁸⁵ Naší vlastí. Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 215 – 216.

informují o církevních stavbách na daném území, všímají si jeho tradic a historie, neopomenou ani průmysl a důležité osobnosti, které jsou s oblastí spjaté – literáty, malíře, hudební skladatele, vědce atd. bez ohledu na jejich náboženské vyznání.

Stejně se vyčlení také rubrika přibližující čtenářům některé výrazné osobnosti české i zahraniční literatury, jejichž texty jsou v daném čísle otištěny. Převážně jde o katolicky zaměřené autory. Ve *Spisovatelích mezi námi* se tak objeví medailonek Karla Tomana a Oscara Wilda¹⁸⁸, Josefa Václava Sládka¹⁸⁹, Waltera Scotta s Karlem Vinařickým a Boleslavem Jablonským¹⁹⁰, taktéž Františka Křeliny a Františka Pravdy¹⁹¹, Josefa Pekaře a Jana Zahradníčka¹⁹². Medailon má i Josef Vašica¹⁹³ nebo Jan Čep¹⁹⁴.

Některým dalším osobnostem umění jsou věnovány samostatné články. Edvard Zvěřina¹⁹⁵ se např. věnuje ve svých textech malíři Františku Bohumíru Zvěřinovi¹⁹⁶, spisovateli Václavu Kosmákovi¹⁹⁷ je určen k 50. výročí úmrtí další text, ke stému výročí narození se dostane pocty také Karlu Klostermannovi¹⁹⁸. Podobně dostane prostor také vynálezce bleskosvodu Prokop Diviš v článku přímětického faráře Augustina Valíše¹⁹⁹.

Ve čtyřech dílech se v časopise také objeví cestopisný článek *Třicet dní v New Yorku*²⁰⁰ od Vlad. Klusky. Vyprávění začíná vyličením letu dopravním letadlem, popisuje sochu Svobody i dopravní situaci v New Yorku, významné budovy a způsob stavění mrakodrapů.

¹⁸⁶ Naší vlastí, Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 278.

¹⁸⁷ Naší vlastí, Anděl strážný, roč. 63, č. 10, s. 306.

¹⁸⁸ Oba ve: Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 26.

¹⁸⁹ Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 56.

¹⁹⁰ Všichni tři v: Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 3, s. 88.

¹⁹¹ Oba ve: Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 123.

¹⁹² Oba ve: Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 149.

¹⁹³ Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 181.

¹⁹⁴ Spisovatelé mezi námi. Anděl strážný, roč. 63, č. 10, s. 302.

¹⁹⁵ Edvard Zvěřina (nar. 1874), prozaik, dramatik, historik, malíř, úředník.

¹⁹⁶ Malíř slovanského světa. Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 134.

¹⁹⁷ Moravský kukátkář. Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 215.

¹⁹⁸ Romanopisec naší Šumavy. Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 282.

¹⁹⁹ Přímětický kouzelník. Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 279.

²⁰⁰ Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 210 – 211; č. 8, s. 245 – 256; č. 9, s. 276 – 277; č. 10, s. 298 – 299.

Samozřejmostí jsou také naučné články náboženské a církevní. Ty se jednak věnují novým biskupům a opatům²⁰¹, podobně jako v minulém ročníku se dočkáme také dvou *Obrázků z misí*²⁰². Stejně jako v minulém ročníku i tentokrát předkládá Cyril Berka v úvodu každého čísla poznámky k duchovnímu životu v daném období²⁰³. Jeden z článků Ferdinanda Pokorného je také věnován Pražskému Jezulátku²⁰⁴.

Památkám v oblasti pohoří Chřiby se ve dvou článcích věnuje Emanuel Pokorný²⁰⁵, o poutním místě *Hluboké Mašůvky*²⁰⁶ zase píše J. Václavov. Nechybí technický článek *Vlak budoucnosti*²⁰⁷ od Gustava Kubského, výročí univerzity je věnován článek Marie Holkové *600 let od založení Karlovy university v Praze*²⁰⁸, polské mládeži, její zbožnosti, zdvořilosti a dobré znalosti národních dějin se dvakrát věnuje J. Svítal-Kárník v článcích *O polské mládeži*²⁰⁹. O roku 1948 jako o roku důležitých výročí píše Ferdinand Pokorný v článku *Rok velkých jubileí*²¹⁰.

3.4.5 Svatovojtěšské družinky Anděla strážného

K příležitosti svatovojtěšských slavností, které v roce 1947 probíhaly, redakce iniciuje hned se začátkem nového školního roku vznik družin pod záštitou sv. Vojtěcha: *„Aby myšlenky svatého Vojtěcha byly ještě více upevněny, zakládáme mezi čtenáři Anděla strážného Svatovojtěšské družinky. V družinkách spojíme všechny čtenáře Anděla strážného, eucharistické kroužky, čtenářské kluby a vůbec všechny, kteří chtějí plnit věrně náboženské povinnosti. Družinka není spolek a nedbá na spolkovou příslušnost. Je to*

²⁰¹ Nový biskup českobudějovický. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 3.; Nový opat rajhradský. Anděl strážný, roč. 63, č. 2, s. 35.; Nový biskup litoměřický. Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 130. a Nový arcibiskup olomoucký. Anděl strážný, roč. 63, č. 9, s. 258.

²⁰² Mezi největšími ubožáky. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 18. a Had na kalichu. Anděl strážný, roč. 63, č. 3, s. 86.

²⁰³ Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 2; č. 4, s. 98; č. 5, s. 130; č. 6, s. 162; č. 7, s. 194; č. 8, s. 226; č. 9, s. 258; č. 10, s. 290.

²⁰⁴ Klenot Prahy. Anděl strážný, roč. 63, č. 7, s. 208.

²⁰⁵ Hrad Cimburk v Chřibech. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 12. a Ukrytá perla. Anděl strážný, roč. 63, č. 10, s. 307.

²⁰⁶ Anděl strážný, roč. 63, č. 6, s. 181.

²⁰⁷ Anděl strážný, roč. 63, č. 8, s. 234.

²⁰⁸ Anděl strážný, roč. 63, č. 8, s. 235.

²⁰⁹ Anděl strážný, roč. 63, č. 4, s. 110 a č. 5, s. 138.

²¹⁰ Anděl strážný, roč. 63, č. 5, s. 149.

kroužek dětí katolického náboženství, které chtějí pěstovat přátelskou zábavu i poučení bez hříchu. Členem družinky může být každé katolické dítě, které už bylo u sv. přijímání.“ (Svatovojtěšské družinky Anděla strážného. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 1, s. 2).

Družinku může založit tři až dvanáct dětí, které si vyberou mezi sebou náčelníka a také jméno a ohlásí se do administrace časopisu. Družinkář má pět povinností: být v neděli a zasvěcené svátky na celé mši svaté, denně se modlit, uctivě vyslovovat svatá jména, minimálně jednou měsíčně přistoupit ke zpovědi, číst a rozšiřovat časopis *Anděl strážný*. Družinkáři mají také co nejčastěji přijímat Tělo Páně a chodit na mše i ve všední dny. Jsou zbožní, veselí, odvážní, věrní a spolehliví, milují svou vlast a jsou hrdí na svou víru. Každý družinkář musí rovněž složit nováčkovskou zkoušku. Další zkoušky, např. zkouška zdatnosti, jsou nepovinné a pokyny k nim naleznou členové v pravidlech, o která si mají napsat. Každá družinka si má také najít kněžího, který ji duchovně povede. Družinky rovněž mohou na stránkách *Anděla strážného* informovat o své činnosti, zajímavé dopisy jsou otiskovány.

Na činnost družinek dohlíží a pokyny jim dává vedoucí duchovní výchovy časopisu Josef Soukop, který se pro tyto potřeby označuje jako Velký náčelník. V každém čísle mají družinky vymezený prostor ve vlastní rubrice, kde se družinkáři dočtou o pravidlech, zkouškách a závodech, ale také o činnosti a vzniku jiných družin. Družinek rychle přibývá, v pátém čísle se dočteme, že už jich je přes pět set²¹¹.

3.4.6 Dobrý vítr

Dobrý vítr nahrazuje *Junáckou stezku*, týká se tedy opět skautingu a i nadále tuto rubriku řídí J. K. Baby, který o ní na úvod píše: „*Dobrý vítr‘ zavane hned odtud, hned odjinud. Bude vás informovat, co se kde mezi skauty děje, co kde mají pěkného. V příštím čísle přineseme autentické zprávy ze světového Jamboree ve Francii!*“ (Dobrý vítr. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 1, s. 29). Na úvod přináší ke srovnání zákon a slib skautů v USA. V dalších číslech přinese k porovnání také nákresy junáckých odznaků ve světě, informuje o dívčím i chlapeckém skautingu ve Francii nebo připomíná památku E. T. Setona. Zprávy z jamboree přinese podle slibu ve třetím čísle²¹². V šestém čísle zase hovoří o kladném přístupu našich biskupů ke skautingu²¹³.

²¹¹ Svatovojtěšské družinky Anděla strážného. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 5, s. 151 – 152.

²¹² Dobrý vítr: Světové jamboree míru ve Francii. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 3, s. 92.

²¹³ Dobrý vítr: Českoslovenští biskupové skautům. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 6, s. 185.

3.4.7 Junákova dílna

Skautskou rubriku *Dobry vítr* doplňuje na přání také rubrika věnovaná rukodělné a tvořivé činnosti. „*Na přání našich čtenářů i čtenářek budeme v „Junákově dílně“ uveřejňovat rozličné návody k výrobě modelků letadel, loutkového divadla, betlemu, jakož i jiných rukodělných výrobků, a to vždy jednou pro hochy a jednou pro dívky, aby rovným dílem se dostalo obojím našim čtenářům,*“ (Junákova dílna. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 29) uvádí Jiří Jemar²¹⁴ svůj prostor v časopise. Chlapci se naučí např. sestrojít větroň nebo vyrobit člun na táborové radovánky, dívky mohou podle návodu vyrobit zvířátka a různé doplňky z přírodnin, pergamenu nebo se naučí péct těsto na ohni.

3.4.8 Vysilač A. S.

Vysilač A. S. je opět místem, kde redakce reaguje na dopisy, děkuje za příspěvky a hodnotí je, také zdraví své pilné čtenáře. Zároveň usměrňuje dopisy na správná místa (každý redaktor má vlastní adresu) nebo kárá za opisování příspěvků, které čtenáři zasílají do *Záhonku mladých*.

Na konci ročníku redakce děkuje a zdraví své čtenáře před prázdninovou přestávkou slovy: „*V posledním vydání tohoto ročníku loučí se redakce se všemi čtenáři a zvláště s mnoha pilnými dopisovateli a dopisovatelkami, od nichž jsme dostali tolik pěkných a srdečných projevů jejich zájmu a přichylnosti k Andělkovi. Nestačilo místo k uveřejnění všech veršů a článků, jež by si to jistě zasloužily. Ani jsme nemohli uvést jména všech, kdo nám poslali svůj písemný příspěvek. Dá-li Bůh, doplníme to vše po prázdninách, k jejichž prožití přeje redakce svým mladým přátelům hojně radosti pod ochranou sv. andělů.*“ (Vysilač A. S., Anděl strážný, roč. 63, č. 10, s. 311).

3.4.9 Záhonek mladých

Z minulého ročníku zůstává v časopise prostor, kde se mohou realizovat sami čtenáři. Redakce vybírá z jejich příspěvků ty nejpovedenější básnická díla i autentická vyprávění nebo pověsti z jejich kraje, po kterých se poptává především. Redakce také apeluje na mladé spisovatele, aby své texty nikde neopisovali.

²¹⁴ Jiří Jemar (1915 – 2001), též J. K. Baby, či vl. jm. opět Josef Kratochvíl.

3.4.10 Jak mne ochránil můj anděl strážný

Jak mne ochránil můj anděl strážný je nová tematická soutěž. Čtenáři mají zaslat krátké příspěvky o tom, jak byli v nebezpečí a jak se jim z něj podařilo dostat, jak jim ze situace pomohl jejich strážný anděl. Tyto příspěvky jsou potom otiskovány. Děti vyprávějí např. jak jim jejich anděl strážný pomohl vyléčit se z horečky, nedal jim šlápnout na granát apod.

3.4.11 Kreslete s námi!

Z předchozího ročníku pokračuje také kreslířský koutek, uvedený slovy redakce: „*Chceme podchytiti Vaši tvořivost a dáti Vám příležitost veřejně ukázat své schopnosti. Dobré práce odměníme, vystavíme, nejlepší otiskneme.*“ (Kreslete s námi! Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 30). Tématem prvního čísla jsou vajíčka. Čtenáři – kreslíři mají opět jednoduché tvary doplnit na plnohodnotnou kresbu. Postupně se však tento prostor omezí jen na otištěné příspěvky a seznam oceněných kreslířů. Čtenáři jsou také upozorňováni, by nekopírovali kresby cizí, ale kreslili obrázky vlastní podle skutečnosti nebo z paměti. Vede Otakar Zemina.

3.4.12 Filatelie

Tentokrát velmi řídké se v tomto čísle objeví také filatelistická rubrika. Přestože její redaktor Josef Mouřínovský hned na úvod slibuje, že „*ve druhém čísle budeme pokračovat v našem kursu filatelie ze 7. čísla minulého roku*“ (Filatelie. Anděl strážný, roč. 63, č. 1, s. 30), žádné teoretické pokyny ke sbírání známek se tentokrát v časopise neobjeví, pouze seznamy známek, které si čtenáři mohou u redaktora objednat a podpořit tak katolické misie.

3.4.13 Drobnosti

Drobné kuriozity, zajímavosti a postřehy do časopisu stále sbírá V. A. Nesnídal, prostor ale využívají i další příspěvovatelé časopisu. Sbírká krátkých textů se objevuje téměř pravidelně na konci každého čísla. V tomto kaleidoskopu se čtenáři dočkají poznatků z umění hudebního, výtvarného, z architektury, historie, náboženství apod.

Drobnosti jsou doprovázené taktéž tradičním koutkem humoru *Děti se smějí*, který obsahuje neškodné dětské anekdoty. Často je stránka doplněna též tečkovkou.

3.4.14 Nová velká soutěž

I tentokrát je pro čtenáře přichystaná celoroční soutěž o zajímavé ceny. V každém čísle jsou uveřejněny jeden až dva úkoly, které mají děti vyřešit. Tentokrát mohou děti ale soutěžit i v řešení otázek z jednotlivých čísel, ne jen z celého ročníku dohromady. Soutěž je totiž rozdělena na dvě skupiny. Redakce uvádí: „*Mnozí z Vás nám psali, že soutěž je těžká, že trvá příliš dlouho. Proto Vám již nyní slibujeme, že nebude tak obtížná a že se jí můžete zúčastnit celé postupně nebo jen z některých čísel.*“ (Nová velká soutěž, Anděl strážný, roč. 63, s. 24). Cenami za jednotlivá čísla jsou např. kopací míč, plnicí pero, fotoalbum atd. Pro nejlepšího řešitele všech úkolů je pak připravena hlavní cena – měsíční pobyt ve skautském táboře. Další úspěšní získají stan, fotoaparát, míč apod.

Úkoly často vycházejí z náboženských znalostí, týkají se např. světců a jejich života či jejich působení, náboženských obřadů, ale některé otázky vycházejí i ze života světského, týkají se např. lidových písniček. Vítěz tohoto ročníku soutěže František Vala pak v následujícím ročníku časopisu²¹⁵ popisuje, jak si užil svou výhru – měsíční pobyt ve skautském táboře.

3.4.15 Dědečkovy oříšky

Pokračuje také rubrika pro důvtipné děti, které mohou nadále řešit zajímavé a záhadné otázky, obvykle deset v každém čísle. Nejlepší řešení vyhrávají cenu. Postupně jsou také uveřejňována správná řešení.

3.4.16 Hádanky

Pravidelně se objevují rovněž *Hádanky*, směs různých typů křížovek a luštitelských specialit – křížovky, roháčky, záměnky, přesmyčky apod. Luští se o drobné věcné ceny (knihy, psací potřeby, fotoalba aj.). Rubriku po Vojtěchu Maňouskovi převzala F. Hudcová z Brna.

3.4.17 Veselé příhody nezbedného opičáka Jacka

Přestože v předchozím ročníku skončil opičák Jack šťastně v ZOO Praha, jeho příhody jsou opět obnoveny, aby uzavíraly každé číslo. A tak se Jack v zoologické zahradě shledává s jedním ze svých přátel z minulého ročníku, junákem Jirkou, a vyráží s ním na skautský tábor. Po různých zamotaných peripetiích se Jack nakonec vrací do

²¹⁵ Vítěz velké soutěže A. S. vypravuje o svých prázdninách. Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 61.

džungle mezi opice a stává se jejich králem. Kresby Otakara Zeminy jsou doplněny veršovaným textem J. K. Babyho.

3.5 Ročník 64: Září 1948 – prosinec 1948

Ročník 64 sice začne v září 1948 opět vycházet, ale měsíčník má tentokrát pouze 16 stran. I cena je proto nižší, 2 Kčs za jednotlivé číslo, předplatné celého ročníku za 20 Kčs. S malým prostorem redakce bojuje viditelným zmenšením písma především neliterárních článků. Nijak tuto skutečnost ale nekomentuje. Složení redakce zůstává stejné jako v předchozím ročníku.

Na konci roku 1948 je časopis zastaven. Dopis odnímající povolení k tisku *Anděla strážného* je datován ke dni 24. 11. 1948. Ministerstvo informací zamítá další tisk časopisu s platností od 1. 12. 1948 s tímto poučením: „*K odůvodnění tohoto rozhodnutí uvádí ministerstvo informací a osvěty /tiskový odbor/, že při provádění reorganisace tisku mládeže vyšlo ze zásady, že veškerý tisk mládeže má být soustředěn v jednotné celonárodní instituci, která zastupuje všechny složky mládeže. Jakákoliv tříštění v organizaci tohoto tisku je v rozporu jak s úkoly, jež jsou zmíněné celonárodní instituci svěřeny, tak s požadavkem úsporného hospodaření s papírem, jenž je důležitým vývozním předmětem našeho hospodářství.*“ (NA, fond MV I – NR, i. č. 3169, k. 5129).

I ve svazku 64 ročníku *Anděla strážného* z Národní knihovny, který obsahuje pouze čtyři čísla ročníku od září do prosince, je vložen opis s těmito slovy: „*K Vaší objednávce ze dne 20. 4. 49. sdělujeme že ji bohužel nemůžeme vyřídit, neboť rozhodnutím min. inf. bylo další vydávání čas. „Anděl strážný“ zastaveno.*“ Podepsáno je oddělení povinného výtisku.

3.5.1 Obsah časopisu

V úvodu ročníku se dočítáme: „*Nový ročník přinese vám obrázky i články z jednotlivých zemí velké rodiny Slovanů. Také jejich řeč a jazyk poznáte z denní modlitby „Otčenáš“, kterou postupně otiskneme ve všech slovanských jazycích.*“ (Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 2). První číslo je tak věnováno Slovensku, což se odráží na obálce Jozefa Baláže i v obsahu čísla, kde je Slovensku věnován samostatný naučný článek²¹⁶ a úvodní slovo celého ročníku má navíc Andrej Škrábik, biskup banskobystrický, který v něm

²¹⁶ Slovensko. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 8.

hovoří o mladosti jako o důležitém období, v němž se připravujeme na život zemský i život věčný²¹⁷. Škrábikova slova doplňuje rovněž modlitba Otčenáš ve slovenštině.

Druhé číslo má na obálce kresbu J. Peňáze, ta je vzhledem k období (konec září – začátek října) plně vlastenecká, zobrazuje sv. Václava spolu s věrozvěsty Cyrilem a Metodějem.

Třetí číslo je věnováno Lužici, jak naznačuje i obálka od F. Süssera. Uvnitř nalezneme nejen naučný článek o Lužici (autor K. Kvas), ale také lužicko-srbský Otčenáš²¹⁸. Rovněž Kvas předkládá lužickou legendu *Svatý Martin*²¹⁹ a lužickou bajku *Hbitá žába*²²⁰.

Čtvrté, poslední číslo je věnováno Polsku, na obálce F. Bílkovského je zobrazen patron Polska a studující mládeže sv. Stanislav Kostka. K němu se také váže beletrizované vyprávění Josefa Soukopa *Věrné pán neopustí*²²¹, v němž jsou zachyceny poslední okamžiky Stanislavova života, který zemřel velmi mlád na horečnaté onemocnění. Nechybí samozřejmě polský Otčenáš²²² ani naučný článek *Stopami dějin polských*²²³ od J. Svítala-Kárníka.

3.5.2 Pohádky a povídky

Se snížením rozsahu časopisu na polovinu znatelně ubylo hlavně literárních příspěvků, přesto ale nezmizely úplně.

Od Vlasty Javořické je povídka z Českomoravské vysočiny *Kaplička v lese*²²⁴, která vychází na pokračování. Vypráví o rodině mlynáře, která žije spokojeným a šťastným životem až do chvíle, než přijde válka. Pan otec mele lidem dál mouku na černo, nedbá nesmyslných nařízení. Jednoho dne na to doplatí, přijdou si pro něj Němci a odvedou ho. Děti zůstanou ve mlýně jen s matkou a babičkou, bez tatínka se těžce hospodaří. Maminka z toho onemocní a musí do nemocnice. Děti zůstávají ve mlýně na zimu s babičkou. Zima je ale krutá, cesty zapadané, babička nemá jak obstarat nákupy,

²¹⁷ Odkaz zo Slovenska. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 2.

²¹⁸ Lužice. Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 34.

²¹⁹ Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 42.

²²⁰ Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 43.

²²¹ Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 52.

²²² Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 50.

²²³ Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 59 – 60.

²²⁴ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 6 – 7; č. 2, s. 24 – 25; č. 3, s. 36 – 37; č. 4, s. 53 – 55.

nedá se nikam dojet ani dojet, jediné ke kapličce svatého Antonína se chodí zbylí členové rodiny pravidelně modlit. Malá Pavlínka se hrozně těší alespoň na Ježíška a nedá si vymluvit, že letos možná ani nepřiletí. Na poslední chvíli však přijde z myslivny nečekané pozvání ke sváteční tabuli společně se saněmi, které babičku s vnoučaty k hostitelům pohodlně dovezou. Na Boží Hod je pak radost ještě větší, neboť se vrátí tatínek, kterého Němci díky šťastné náhodě propustili. Celá rodina se jede podívat za maminkou, které už je mnohem lépe a radostí se ještě rychleji zotaví. Z vděčnosti svatému Antonínu nechá mlynář zvelebit a rozšířit jemu zasvěcenou kapličku a prvorozený syn se v jejích rodině vždy jmenuje Antonín.

Nezmizely ani dobrodružné povídky. V *Požáru v cukrové třtině*²²⁵ vyzrají chlapi na žháře, v povídce *Bud' připraven*²²⁶ J. K. Babyho zase skauti zachrání hajnému život, když ho dostanou se zánětem slepého střeva včas do nemocnice. Dobrodružný příběh ze života afrických skautů pak přináší Jiří Jemar v povídce *Krokodílí ostrov*²²⁷.

Historické příběhy s náboženským obsahem píše pro časopis dále jeho vedoucí duchovní výchovy Josef Soukop. *Poslední kázání*²²⁸ naturalisticky líčí poslední hodiny života tří katolických misionářů a mučedníků v 17. stol. Melichara, Marka a Štěpána. Památku a moc sv. Ludmily, která dokáže vyléčit ty, kteří se k ní modlí, oslavuje příběh *U dveří chrámových*²²⁹. O Ivanu Korvajském vypráví povídka *Nemají svatých*²³⁰.

Nechybí ale ani pohádky. V *Půlnoční besedě*²³¹ Klemy Ptáčkové-Pilátové ožívají v noci psací potřeby a chválí svého školáka, jak se o ně pěkně stará, na rozdíl od některých jiných dětí. *Pohádka o princezně Bledulince*²³² od F. B. Děrdy je jedním z tradičních vyprávění o důležitosti slunce, které potřebuje i křehká princezna, aby byla zdravá.

²²⁵ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 10 – 11.

²²⁶ Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 20 – 21.

²²⁷ Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 58 – 59.

²²⁸ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 4.

²²⁹ Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 26.

²³⁰ Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 38.

²³¹ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 5.

²³² Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 27.

3.5.3 Poezie

Stejně jako ubylo beletristických příspěvků, ubylo i poezie. Jako každý rok se v září objevuje báseň k svátku sv. Václava²³³, tentokrát od Františka Sušila. Stejně tak je v říjnu neodmyslitelná báseň na oslavu samostatnosti republiky²³⁴. Vánoční tematiku mají básně *Mikuláš*²³⁵ Zdeňky Vořechové a *Vánoční zvony*²³⁶ Klemy Ptáčkové-Pilátové, které jsou otištěny v době adventu.

Zbývající básničky mají náboženskou²³⁷ nebo přírodní²³⁸ tematiku.

3.5.4 Naučné články

Kromě zeměpisně zaměřených článků, které se věnují jednotlivým slovanským krajinám a o nichž byla zmínka už v úvodu, se objevují ještě další naučné články. Pozornost je věnována křesťanským básníkům Františku Sušilovi²³⁹ a Xaveru Dvořákovi²⁴⁰. O kakaovníku pojednává *Rajský keř*²⁴¹ G. Kubského, prostor dostanou i *Karlštejnští hlásni*²⁴² V. A. Nesnídala. Duchovnímu životu v jednotlivých obdobích roku jsou opět věnovány první stránky časopisu.

3.5.5 Svatovojtěšské družinky Anděla strážného

Nadále je podporováno také zakládání Svatovojtěšských družinek a jejich činnost. Podněty k ní dává opět „Velký náčelník“ Josef Soukop, který rovněž opět vypisuje závody o nejlepší družinku.

3.5.6 Zálesákův zápisník

Zálesákův zápisník od nového ročníku nahrazuje obě skautské rubriky, jak *Dobry vítr*, tak *Junákovu dílnu*. Řídí ho právě někdejší redaktor *Junákovy dílny* Jiří Jemar,

²³³ Svatý Václav. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 3.

²³⁴ Karník, Jan: K 28. říjnu. Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 19.

²³⁵ Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 51.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Ptáčková-Pilátová, Klema: Andělíčku Boží. Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 23; nebo Pinkava, Jaroslav: Naši pastýři. Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 35.

²³⁸ Elpl, Edvard: Padá listí. Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 23.

²³⁹ Mezi spisovateli. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 8.

²⁴⁰ Mezi spisovateli. Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 42.

²⁴¹ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 9.

²⁴² Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 28.

který předesílá, že chce čtenářům přinášet zkušenosti, o kterých psal E. T. Seton v **Rolfu Zálesákovi** nebo Daniel Defoe v **Robinsonu Crusoe**. Má v plánu přinést postupně i některé úryvky z těchto knih. Zatím přináší poznatky k lukostřelbě²⁴³ nebo k pozorování zvěře²⁴⁴.

3.5.7 Vysilač A. S.

Ve *Vysilači A. S.* redakce opět uveřejňuje, co dostala pěkného od přispěvatelů, vybízí však také k zaslání textů, které se vážou k místu, kde čtenáři žijí. Tato pobídka brzy zaznamená úspěch, nad čímž se redakce raduje a slibuje, že příspěvky postupně otiskne v *Záhonku mladých*. Ve *Vysilači* se rovněž začínají objevovat adresy dětí, které by si rády dopisovaly se stejně starými kamarády.

3.5.8 Esperanto

„Na světě je asi tisíc různých řečí. Všem se naučit nemůžete. A přece příslušníci všech národů tvoří jednu rodinu, která má společného nebeského Otce. Chtěli byste se naučit snadnému jazyku, abyste se mohli přátelit s dětmi na celé zeměkouli? Hoši a děvčata ze všech dílů světa chtějí si s vámi dopisovat, vyměňovat poštovní známky, pohlednice a mnoho jiných zajímavostí. Budeme se proto učit nejsnadnějšímu jazyku na světě – esperantu.“ (Esperanto. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 13), tak uvádí redakce novou rubriku, v níž probírá základy mluvnice a slovní zásobu tohoto umělého mezinárodního jazyka.

3.5.9 Filatelie

V podporování zámořských misí dále pokračuje Josef Mouřinovský se svou rubrikou *Filatelie*, v níž nabízí mladým sběratelům známek možnost objednat si pěkné známky a zároveň poplatkem za ně zaplaceným sponzorovat křesťanské misionáře. Současně také uvádí, jaké nové známky byly vydány. Ty, co mají hodně přebytečných známek, nabádá, aby mu je darovali na misie, až budou mít nejméně sto kusů²⁴⁵.

²⁴³ Zálesákův zápisník. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 13.

²⁴⁴ Zálesákův zápisník, Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 30 a č. 3, s. 44.

²⁴⁵ Filatelie. Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 60.

3.5.10 Kreslete s námi!

Kreslířská rubrika pokračuje, tentokrát už ale neinspiruje své příznivce kreslířskými úkoly, nýbrž nechává jejich tvorbě volnou ruku. Apeluje však na původnost kreseb. Zároveň uvádí, že společně s povedenými čtenářskými příspěvky otiskne vždy i medailonek nějakého významného českého umělce z oboru výtvarného. Pozornost se tak dostane např. Josefu Mánesovi²⁴⁶ nebo Josefu V. Myslbekovi²⁴⁷.

3.5.11 Záhonek mladých

Nadále mají svůj prostor také čtenáři. Ve *Vysilači A. S.* redakce začátkem ročníku vyzývá: „*Napište nám něco o svém rodišti, na př. popis význačné budovy, zvláště kostela, památnou událost z dějin vaší vesničky nebo města, vypravujte zajímavou pověst, kterou jste slyšeli od svých domácích nebo známých, a pod., ale vždy jen krátce a jadrně. Zdařilé práce budou uveřejňovány v Záhonku.*“ (Vysilač A. S. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 12.). Otištěny ale jsou i zdařilé básnické příspěvky.

3.5.12 Nová velká soutěž Anděla strážného

Redakce je potěšena hojnou účastí čtenářů na předchozím ročníku velké soutěže i velkým počtem správných odpovědí, z nichž vylosovala celkem 1106 odměněných, kteří získali ceny v celkové částce 75 486 Kčs²⁴⁸. Vítěz první ceny, kterou byl měsíční pobyt ve skautském táboře, pak popisuje své zážitky ve čtvrtém čísle²⁴⁹. Úkoly tohoto ročníku opět souvisí především s náboženstvím, ale ne nutně.

3.5.13 Hádanky

Jediný, kdo v novém ročníku zmíní snížení rozsahu, je redaktorka *Hádanek F. Hudcová*: „*Ježto pro úsporu papíru musíme zkrátiti i hádanky, vypisujeme řešitelské turnaje vždy za tři čísla,*“ (Hádanky. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 15) uvádí. Jinak hádankářská rubrika opět obsahuje různé typy křížovek a luštitelských oříšků.

²⁴⁶ Kreslete s námi! Anděl strážný, roč. 64, č. 2, s. 29.

²⁴⁷ Kreslete s námi! Anděl strážný, roč. 64, č. 3, s. 45.

²⁴⁸ Nová velká soutěž Anděla strážného. Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 15.

²⁴⁹ Vítěz velké soutěže A. S. vypravuje o svých prázdninách. Anděl strážný, roč. 64, č. 4, s. 61.

3.5.14 Dobrodružství cvrčka Šmejdílka

Veselé příhody nezbedného opičáka Jacka v tomto ročníku nahrazuje jiný kreslený seriál – *Dobrodružství cvrčka Šmejdílka*²⁵⁰. I tentokrát jej kreslí Otakar Zemina. Sledujeme cvrčka Šmejdílka od narození, přes jeho učení se na housle a pravidelné modlení až po jeho zlobení.

3.6 Závěrem

Prosincové číslo *Anděla strážného* bylo také číslem posledním. S koncem roku 1948 skončilo i vydávání tohoto časopisu pro katolické děti. Poslední číslo neobsahuje žádné rozloučení se čtenáři nebo zmínku o tom, že časopis už dále nebude vycházet. Je to ale patrně především způsobeno tím, že ve chvíli, kdy byl dopis odnímající povolení k tisku doručen vydavateli (dopis má dataci 24. 11. 1948), bylo prosincové číslo již dávno v tisku. Titul *Anděl strážný* ale nemizí úplně. Tento název nese později koutek určený dětem v listu *Katolické noviny*.

²⁵⁰ Anděl strážný, roč. 64, č. 1, s. 16; č. 2, s. 32; č. 3, s. 48; č. 4, s. 64.

4. Dorost

Dorost získal povolení k tisku již 8. srpna 1946. V povolovacím dopise se uvádí, že jeho náklad bude činit 10 000 výtisků (NA, fond MV I – NR, i. č. 3169, k. 5129).

Časopis *Dorost* sám sebe charakterizuje podtitulem jako „časopis duchovního života katolické mládeže“. První číslo po válce vyšlo 8. září 1945, navazovalo však na tradici dvaadvaceti předchozích ročníků. *Dorost* byl totiž založen již v roce 1918 P. Václavem Vajsem²⁵¹, který *Dorost* řídil až do pátého ročníku, a P. Václavem Chlumským.

Poválečný *Dorost* řídí nejprve jezuita P. Adolf Kajpr, kterého později doplňuje a následně nahrazuje P. František Mikulášek, taktéž příslušník jezuitského řádu. Časopis vydává Duchovní služba katolické mládeže, později Arcibiskupský ordinariát v Praze, tiskne jej Propaganda v Praze-Břevnově. Vydavatel je ale nejspíš uveden jen pro formu. Redaktor Mikulášek ve svých pamětech vzpomíná: „*Přesto (ačkoli se redakce potýkala s řadou neplatičů předplatného, které bylo jediným zdrojem financí pro časopis – poznámka autorky) jsem se snažil nešetřit právě tam, kde se u našich časopisů obyčejně šetřilo a kde to v poměru k ostatním nákladům vůbec nemělo žádný smysl a účinek: na honorářích. Mnozí si to ovšem vykládali tak, že mám moc peněz. Nechal jsem je při tom. Stejně se nikdo z nich neptal, kde je беру. Až na jednu výjimku: Pan arcibiskup Beran se jednou ptal, jak vycházím finančně a dodal: „Jako vydavatel je tam udán ordinariát. Potřebujete-li tedy finanční pomoc, podejte si požadavek – ať se starají!“ Bylo to na konci druhého roku, když už jsem byl z nejhoršího venku, ale nechtěl jsem tu dobrou vůli nechat nevyužitou, tak jsem na ordinariát poslal žádost o dvacet tisíc. Poprvé a naposledy.“ (Mikulášek 2009: 59). Peníze totiž redaktor sice dostal, arcibiskupský ordinariát dostával čtvrtletně od ČAT padesát tisíc na katolický tisk a měl tedy požadavek z čeho pokrýt, dozvěděl se ale náhodou, že je o něm roznášeno, že dělá jen dluhy (tamtéž).*

Na rozdíl od *Anděla strážného*, který sleduje školní rok, ročníky *Dorostu* kopírují rok kalendářní a časopis vychází i přes prázdniny. Jeho periodicita i rozsah se postupně mění, nejprve je týdeníkem, brzy čtrnáctideníkem, v závěru sledovaného období dokonce měsíčníkem.

Cílová skupina se ve sledovaném období proměňuje. Po celou dobu je časopis zaměřen na katolickou dospívající mládež, zpočátku ale hlavně na mládež studující.

²⁵¹ Jeho nekrolog od Jana Janouška potom v roce 1948 přináší *Dorost*, roč. 26, č. 17, s. 196. Václav Vajs zemřel 25. 10. 1948 po delší bolestivé chorobě ve věku 67 let.

Koncem roku 1946 se však časopis přeorientovává na katolickou mládež učňovskou, dělnickou a venkovskou.

4.1 Redaktoři *Dorostu*

4.1.1 Adolf Kajpr (1902 – 1959)

Narodil se v Hředli na Kladensku, poté co mu zemřeli rodiče jej vychovávala teta v Bratronicích. Učil se ševcem, po návratu z vojny ale pracoval ve mlýně. Vedle práce byl schopen studovat také latinu, takže se mu podařilo úspěšně složit zkoušky na Arcibiskupské gymnázium v Praze-Bubenci. V roce 1928 vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova. Studium filosofie absolvoval v belgickém Engienu, studium teologie v Innsbrucku. Na kněze byl vysvěcen 26. 7. 1935. Po vysvěcení působil jako farář v kostele sv. Ignáce v Praze. Věnoval se rovněž exerciciím a novinářské práci. V roce 1941 byl za otevřenou kritiku nacistického režimu zatčen a prošel koncentračními tábory Mauthausen a Dachau. Po válce se vrátil do Prahy a začal se věnovat právě časopisu pro mladé katolíky *Dorost*, během prvních dvou poválečných ročníků plnil úlohu odpovědného redaktora, než jej úplně předal Františku Mikuláškoví. Ujímá se také nového časopisu *Katolík*. Kajpr se nebál kritizovat komunistický režim a tato odvaha se mu stala osudnou. Časopis *Katolík* byl zastaven a jeho redaktor byl v roce 1950 zatčen a odsouzen ve vykonstruovaném procesu na 12 let. Ani ve vězení nepřestával duchovně působit na ostatní. Zemřel v září 1959 ve věznici Leopoldov na následky srdečního záchvatu. V roce 1968 pak byly jeho ostatky převezeny z vězeňského hřbitova na Vyšehrad.²⁵²

4.1.2 František Mikulášek (1914 – 1993)

Pocházel z chudých poměrů a tak v sedmnácti letech volí prakticky jedinou možnost dalšího studia vstupem do jezuitského řádu. Od 40. let se věnoval práci s mládeží jako duchovní rádce Sdružení katolické mládeže a Studentské katolické akce. Od konce roku 1945 je vedle Kajpra spoluredaktorem časopisu *Dorost*, od roku 1947 je jeho hlavním a jediným redaktorem. V roce 1949 je ale zatčen a v roce 1950 odsouzen ve vykonstruovaném procesu na 9 let vězení. Po propuštění v roce 1959 mu bylo znemožněno duchovně působit, pracoval tedy v lomu. V roce 1967 se vrací k duchovní

²⁵² Čerpáno z <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=3> a http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kajpra.php ke dni 18. 4. 2011.

službě a v letech 1968 – 1970 je redaktorem *Katolických novin*. Od roku 1970 působil jako farář v Praze-Podolí, od roku 1990 u sv. Ignáce. Zemřel 12. 11. 1993 a je pohřben v jezuitském hrobě na vyšehradském Slavíně.²⁵³

4.2 Ročník 23: září 1945 – prosinec 1945

Poválečný *Dorost*, „časopis duchovního života katolické mládeže“, je obnoven po více než pětileté přestávce. Odpovědný redaktorem je Adolf Kajpr. „Časopis české Kristovy mládeže“, jak o něm hovoří Kajpr, je zpočátku týdeníkem o rozsahu osmi stran a prodává se za 1,50 K. Kajpr obsah nejdříve vytváří sám, jen za pomoci přispěvovatelů, do jejichž řad láká i samotné čtenáře. Od 7. prosince 1945 je v tiráži vedle odpovědného redaktora Kajpra uveden nově i vedoucí redaktor P. František Mikulášek, který od Kajpra časopis později převezme, aby mu umožnil plně se věnovat vedení *Katolika*. Od prosince časopis rovněž vychází jako čtrnáctideník o rozsahu 12 stran, cena se zvyšuje na 3 Kčs za číslo. Celkem v roce 1945 vyjde 11 čísel, mezi devátým a desátým (začátek prosince – začátek listopadu) je však více než měsíční pauza.

4.2.1 Obsah časopisu

První poválečné číslo *Dorostu* vyšlo v Praze dne 8. září 1945. „*Ze mdloby útisku*“ píše se na obálce s fotografií Palackého pomníku a obrázek doplňuje komentář: „*Skupina Palackého pomníku v Praze, jenž během války procházel podobnými osudy jako DOROST.*“

Čtenáře vítá hned na druhé stránce prvního obnoveného čísla jeden z jeho zakladatelů Václav Vajs slovy: „*Když jsme s přítelem P. Václavem Chlumským založili v září 1918 pro katolickou mládež »Dorost«, chýlila se ke konci první světová válka. Řekli jsme si: Mládeži patří budoucnost, a ta musí být šťastná. Šťastná bude, když bude křesťanská, když ta naše mládež bude mládeží Boží. Pracovali jsme všude s láskou, a když bylo třeba, bránili jsme církev i vlast s vervou mládí a naše mládež nebála se ani ran. Řídil jsem »Dorost« do 5. ročníku a večery práce pro mládež patří k nejkrásnějším života. Rostli jsme, z měsíčníku na čtrnáctidenník, mládež závodila, hoši i děvčata sami začali psát zprávy, články, povídky, básně, dopisů haldy rostly, zvyšovali jsme rok od roku náklad. Z osmi na devět, deset, dvanáct tisíc platících odběratel.*“ (Od 1918 do 1945.

²⁵³ Čerpáno z http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_mikulasekf.php ke dni 3. 5. 2011 a ze vzpomínek pátera Mikuláška v knize *Za zdí a bez zdí* (2009).

Dorost, roč. 23, č.1, s. 2). Potom ovšem přišla válka a přerušila běžný život i vydávání *Dorostu*. Jeho redaktoři – P. Koláček i jeho nástupce P. Kajpr byli zatčeni a převezeni do koncentračního tábora Dachau. P. Vajs vzpomíná na dny válečné, ale i na dny veselejší – na osvobození. Je vděčný, že zlá doba pominula a vyjadřuje svůj dík prezidentu Benešovi a jeho spolupracovníkům společně s knězem Janem Šrámkem za jejich osvoboditelskou práci, děkuje též spojeneckým armádám v čele s „*bratrskou armádou ruskou*“ za jejich těžké oběti za náš národ, ale svůj vděk vyjadřuje též všem, kteří těžká léta přežili bez ztráty lidskosti.

Na Václava Vajse navazuje na vedlejší straně úvodní slovo odpovědného redaktora Adolfa Kajpra: „*Po více než pěti letech, po letech, na něž lépe nevzpomínati, rozletuje se opět náš Dorost po vlasti naší, aby mluvil k české a moravské mládeži katolické, aby v něm katolická mládež mluvila sama k sobě. (...) Bude to tedy časopis české Kristovy mládeže. (...)*“ (Na počátku... Dorost, roč. 23, č. 1, s. 3). Časopis chce být pro mladé místem nenuceného rozhovoru, někdy ovšem také „*pochodní, osvětlující cestu.*“ Chce pomáhat budovat nezlomené a nezlomitelné osobnosti, „*planoucí ohněm Kristovy pravdy, spravedlnosti a lásky.*“

To jsou tedy úvodní slova k příležitosti počátku nového ročníku, který je v pořadí již ročníkem dvacátým třetím. Ten je z hlediska obsahového poměrně neucelený. Časopis však také nabádá: „*Rozjíždíme se teprve. Nehleďte tedy na různé a mnohé nedostatky »Dorostu«. Má jich dost, ale bude se jich usilovně zbavovat, bude hledět, aby byl čím dál tím lepší, čím dál tím úpravnější, čím dál tím zajímavější. Rozjeďte se i vy, piště nám, spolupracujte; posílejte nám podněty všeho druhu. Připravujeme nové vydání modliteb »Jedno potřebné«, které naše mládež jistě dobře zná. Měl-li by někdo návrhy na jejich lepší vnitřní i vnější úpravu, necht' nám je sdělit do redakce. Také jiné návrhy, co by bylo dobré vydati pro mládež, nám sdělujte, o všem tom budeme uvažovat a postupně uskutečňovat.*“ (Všimněte si! Dorost, roč. 23, č. 1, s. 5).

První poválečný ročník, který v podstatě ani není ročníkem v pravém slova smyslu, vždyť jde o období od září do prosince 1945, není tedy příliš strukturovaný – nemá prozatím systém rubrik, který by umožnil nějaké logické řazení textů. Celkem v roce 1945 vyšlo jedenáct čísel časopisu. Zpočátku týdeník o osmi stranách s jedním dvojčíslem o dvanácti stranách (č. 6 – 7 z 20. října 1945) se od prosince stává čtrnáctideníkem a počet stran se nadále ustaluje na dvanácti.

Zpočátku převažují texty věnující se válce, jejímu průběhu i konci, hrdinům oslavovaným i hrdinům z řad obyčejných lidí, obvykle dobrých katolíků, jejichž pevná

víra je v článku obzvláště vyzdvížena²⁵⁴. Časopis se v prvních číslech skládá z drobných i rozsáhlejších různorodých textů neřazených do systému rubrik. Kromě témat válečných (boje, koncentrační tábory, osvobození republiky apod.) je velká pozornost věnována mravní síle a mravnímu rozvoji mládeže. K budování osobnosti jsou mladí čtenáři vyzýváni jak přímo – jsou redakcí oslovováni, tak i nepřímo – systémem různých beletristických příspěvků, ukázek z literatury, příběhů ze života. Objevují se vzpomínky na oběti války a další padlé, zejména z řad křesťanských osobností (např. Jaroslavu Kozlovi²⁵⁵ a Václavu Růžkovi²⁵⁶, na něž u příležitosti Dušiček vzpomínají jejich přátelé). Pozornost je věnována světcům (např. sv. Václav), myslitelům (např. francouzský bakteriolog Ludvík Pasteur²⁵⁷), některým literátům (např. J. V. Sládek²⁵⁸). Objeví se nějaký poznatek z teorie umění, poznámka k architektuře, ale také k filosofii. Důraz je vždy hodně kladen na výchovný efekt.

První pravidelná rubrika, která se v časopise zformuje již v druhém čísle, je nazvaná ***K duchovní orientaci***. Zabývá se otázkami, u nichž předpokládá, že mladým věřícím lidem vrtají hlavou. Rubrika je jednoduše vystavěna na systému dotaz – odpověď (např. hned první otázkou v 2. čísle je *Proč lidé nevěří v Boha?*). Výklad a návrhy k řešení některých situací přináší pozdější redaktor František Mikulášek.

Poměrně pravidelně se objevuje také ***Redakční hovorna***, ke konci ročníku označovaná prostě jen ***Redakce***. Je to místo, kde redakce reaguje na příspěvky, které dostala, obvykle rázu literárního. Adresně tyto příspěvky komentuje, např: „***Bhagýra. Mám dojem, že psát o mrštnosti pardálově a o zákonech džungle vám jde mnohem snáze než o duchovních věcech. Ale to je právě omyl tak mnohých: Myslí, že musí do Dorostu psát jen zbožně o zbožných věcech. Snažte se psát o všem, třeba i o pardálech a o džungli, jen duše by v to měla být jiná, pokřtěná, ve všem tom.***“ (Redakční hovorna. Dorost, roč 23, č. 5, s. 8). Poprvé se tato rubrika objevila už v prvním čísle, kde přinesla názor prof. Dominika Pecky²⁵⁹ na to, jak správně psát poezii. Kromě hodnocení textů

²⁵⁴ Např. Radost silných. Dorost, roč. 23, č. 1, s. 6. nebo Mauthausen trochu světlejší. Dorost, roč. 23, č. 2, s. 4.

²⁵⁵ Oběť čistá z Podblanicka. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 4 – 5.

²⁵⁶ Také se nevrátil. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 5 a 8.

²⁵⁷ Pasteur. Dorost, roč. 23, č. 4, s. 2.

²⁵⁸ Např. Josefu Václavu Sládkovi v Sládkův hrdina. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 3.

²⁵⁹ Dominik Pecka (1895 – 1981), český kněz, teolog, filosof, prozaik a esejista. Mj. taktéž redaktor výchovného časopisu pro katolickou studující mládež Úsvit.

svých mladých přispěvatelů také otiskuje části dopisů, reaguje na kritiku či pochvalu od svých čtenářů.

Od druhého čísla se rovněž pravidelně objevuje vypravování na pokračování od S. Drápelové *Z ostrova, kde se nebálí*²⁶⁰. Autorka zde vypráví své zážitky z Británie, kam v roce 1939 uprchla z Čech. Píše o tom, jak do Anglie přicestovala s pouhými sto korunami a jak se jí Angličané, o nichž toho ze školy věděla pramálo, ujali. Vzpomíná na Londýn předválečný i zničený nálety, popisuje, jak se při nebezpečí bombardování lidé schovávali do tunelů metra. Po dvou letech v Anglii se přestěhovala do Skotska, o kterém toho věděla ještě méně. Pro čtenáře tak charakterizuje skotský národ tak, jak jej sama poznala, popisuje také přístavní město Glasgow. Na závěr líčí každodennost obyvatele Británie, věnuje se kuchyni, školství nebo třeba i anglickému trávníku.

Od pátého čísla je také poměrně velký rozsah věnován junácké činnosti – rubrice *Růst junácké mládeže* je pravidelně věnována obvykle celá nebo téměř celá strana časopisu. Jde o písemný kurz pro junácké vedoucí, který pořádá Odbor duchovní služby Junáka. Texty píše Jan O. Martinovský²⁶¹, autor skautských příruček. Od posledního čísla ročníku (11. číslo) se již rubrika jmenuje jednoduše *Junák – písemný kurs pro junácké vedoucí*.

Od prosince (10. a 11. číslo) lze již vysledovat snahy o důslednější členění textů a postupné zavádění dalších pravidelných rubrik. Na první vnitřní straně časopisu se pravidelně objevuje celostránková zpravodajská relace *Co se píše a co se děje* – tematicky se obvykle týká mládeže nebo náboženských aktualit, ať už doma, nebo ve světě.

Od desátého čísla je taktéž zavedena rubrika pro dívky pod názvem *Dívčí svět*. Uvedena je slovy: „*Dívčí – co? Inu »nic«, ale »nic« schválně udělané! A když zedníci schválně udělají »nic«, pak jsou to buď dveře, nebo je to okénko. Dveře nezavádíme, protože Vás nechceme »vyrazit«, ale okénko jsme si vymohly a zveme všechny mladé dívky ke slovu. Přihlaste se z města i venkova! Pište nám, co se Vám líbí i nelíbí, co Vás zajímá i co byste si přály v dívčím okénku mít. Začíná doba dlouhých zimních večerů, tak vhodná pro besedování, když meluzína hvízdá za oknem a v kamnech praská oheň (jest-li jste totiž už dostaly svůj příděl uhlí!). Proto se pěkně semkněme do kroužku a budeme si sdělovat své zájmy. Naši chlapci (ti staromládeněčtí) chtějí, abychom jim svěřovaly*

²⁶⁰ Dorost, roč. 23, č. 2, s. 6 – 7; č. 3, s. 4; č. 5, s. 6; č. 6 – 7, s. 4.

²⁶¹ Jan Otakar Martinovský (1903 – 1980), prozaik, autor příruček o skautingu, filozof, ekolog, středoškolský pedagog.

tajemství kuchařského umění. Zajímají se hlavně o česnečku, škrubánek a bramborovou kaši. Ale rádím Vám, povězte jim též něco složitějšího, ať jim to dá víc práce a ať si nás začnou vážit a konečně se ožení! A švadlenky zveme, aby nám prozradily něco ze svého umění a něco hezkého nám nakreslily! Těšíme se na spolupráci a na shledanou v příštím čísle!“ (Dívčí svět. Dorost, roč. 23, č. 10, s. 5).

Stejně tak je v desátém čísle zavedena rubrika **Film**, která nejprve přináší zamyšlení nad rozdílem ruského a angloamerického filmu, následně se věnuje stručným recenzím filmů (v desátém čísle je to anglický film „Devět mužů“, v čísle jedenáctém potom taktéž anglický film „Stříbrná flotila“ nebo československý film „Zem spieva“). Rubriku řídí redaktor označený vždy pouze jako F. S. F.

V posledním čísle ročníku se nově objeví také několik anekdot pod hlavičkou rubriky **Humor**. Tematika je především školní. Začínají se objevovat též pozvánky na exercicie.

4.2.2 Tematika článků

Jednotlivá čísla jsou často tematicky zaměřena, což je vidět již z obálky. Obálka je nejednotná, každé číslo má na přebalu jinou fotografii, příp. ilustraci. Na obálce 4. čísla (z 28. 9. 1945) je to příznačně sv. Václav. Celé číslo je mu také věnováno: ať už je to článek s názvem **Václav**²⁶², věnující se českému patronu a světcí osobně, nebo otištění projevu papeže Pia XII. ze dne sv. Václava v roce 1944 k českému obyvatelstvu či úvaha Adolfa Kajpra s názvem **Co by dnes hlavně sv. Václav žádal od nás mladých?**²⁶³ nebo článek **O novém umění**²⁶⁴ týkající se moderního vršovického kostela, který je sv. Václavu zasvěcen. Stejně tak se objevuje článek o koruně svatováclavské nebo báseň **Sv. Václave...**²⁶⁵. Dozvuk svatováclavských oslav ještě trvá i v následujícím pátém čísle.

Osmé číslo z 28. 10. 1945 je oproti tomu věnováno oslavám republiky. Na obálce je koláž fotografií z října 1918, uvnitř potom oslavná báseň V. Kotvy²⁶⁶ **K 28. říjnu**²⁶⁷, ale také řádky Jana Čepa²⁶⁸ věnované mládeži, v nichž hovoří o zodpovědnosti dnešních

²⁶² Dorost, roč. 23, č. 4, s. 2.

²⁶³ Dorost, roč. 23, č. 4, s. 4.

²⁶⁴ Dorost, roč. 23, č. 4, s. 4 – 5.

²⁶⁵ Dorost, roč. 23, č. 4, s. 7.

²⁶⁶ Václav Kotva (1922 – 2004), básník, kronikář, dramatik, herec, pedagog, lesní dělník.

²⁶⁷ Dorost, roč. 23, č. 8, s. 2.

²⁶⁸ Oslava zavazuje. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 3.

mladých lidí za budoucnost národa a přeje jim, aby se po letech utrpení, kterému byli za války vystaveni, dobře připravili na tuto úlohu.

Deváté číslo z 2. 11. 1945 připomíná kontroverzní událost z 3. 11. 1918, kdy došlo ke stržení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Nejenom Adolf Kajpr v úvodu čísla vyjadřuje smutek nad tímto činem a apeluje na čtenáře, aby nikdy nedopustili roztříštění Kristova a Mariina obrazu ve své duši²⁶⁹. Především Čeněk Tomíško přináší uvnitř tohoto čísla velmi emotivní a burcující článek²⁷⁰ na téma strženého sloupu, které považuje za atentát na Boží Matku a čin srovnává se zavražděním Agrippiny jejím synem Neronem. Apeluje na mladé, že je jejich povinností vybudovat sloup nový. Své vlastní vyznání pak ještě ztvárňuje Tomíško na jiném místě v časopise básnický²⁷¹.

Desáté číslo ze 7. 12. 1945 už se zase věnuje období adventu a hlavně mikulášské tematice, ale vrací se ještě i k tematice mariánské. Jedenácté číslo z 24. 12. 1945 je pak zcela vánoční, na obálce přináší obrázek betlému doplněný *Koledou* Jana Zahradníčka (ze sbírky *Korouhve*) a uvnitř se věnuje převážně vánoční tematice.

4.2.3 Polemiky a úvahy

Díky dopisu Jiřího Karena²⁷², tehdejšího kulturního referenta Svazu české mládeže pro východní Čechy, který byl otištěn v dvojčísle 6 – 7²⁷³, se v časopise spustila diskuse o stavu církve a o jejím přístupu k mladým lidem. Pod titulem *Hovory s mládím*²⁷⁴ v osmém a devátém čísle a *Církev a my*²⁷⁵ v desátém čísle se redakce věnuje jednotlivým odstavcům Karenova dopisu, vysvětluje je, vykládá a zaujímá stanovisko. Jiří Karen je nadále častým a pravidelným přispěvovatelem do časopisu.

Do časopisu také proniká v té době aktuální spor o katolický pozdrav. Úvaha o správném katolickém pozdravu „Chvála Kristu“ – „Na věky“ se z pera Adolfa Kajpra objevuje již v druhém čísle²⁷⁶. Ve čtvrtém čísle se potom objevují další obhájení tohoto

²⁶⁹ Sloup a obraz. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 2.

²⁷⁰ Rána nezahojená. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 6.

²⁷¹ Tvůj lid nezapomněl. Dorost, roč. 23, č. 9, s. 3.

²⁷² Jiří Karen (1920 – 2000), vl. jm. Ladislav Podmele, básník, autor deníků, překladatel, středoškolský a vysokoškolský pedagog, vychovatel.

²⁷³ A jak vy na to hledíte, bratři? Dorost, roč. 23, č. 6 – 7, s. 10.

²⁷⁴ Dorost, roč. 23, č. 8, s. 7 – 8. a č. 9, s. 6.

²⁷⁵ Dorost, roč. 23, č. 10, s. 8.

²⁷⁶ „Chvála Kristu!“ Dorost, roč. 23, č. 2, s. 5.

pozdravu odvoláním se na kázání P. Jana Evangelisty Urbana²⁷⁷ nebo na slova bohoslovce Josefa Čechala. Téma Kajpr znovu otevírá v osmém čísle v článku s názvem *O křesťanský pozdrav*²⁷⁸. Obhájí zde již zmíněnou formu pozdravu, apeluje na její rozšíření a vystupuje proti jiným návrhům, které se objevily jako např. „Chvála Kristu“ – „Na věky!“ či „Sláva Kristu“ – „Sláva“, případně „Kristus vládne“.

4.3 Ročník 24: leden – prosinec 1946

Počínaje rokem 1946 (ročník 24) jsou patrné snahy ustálit grafickou i obsahovou podobu *Dorostu*. I nadále časopis vychází s dvoutýdenní periodicitou v číslech o dvanácti stranách, za obsah jsou zodpovědní Adolf Kajpr (odpovědný redaktor) a František Mikulášek (vedoucí redaktor). Cena zůstává na 3 Kčs za číslo, předplatné na celý rok stojí 72 Kčs, při včasné platbě (do konce března) dokonce jen 60 Kčs. Co je jiné na první pohled, to je obálka, která se graficky sjednocuje – každá dvě čísla v daném měsíci mají na přebalu stejnou kresbu, liší se pouze barevným zpracováním. Tento postup vydrží až do desátého čísla. Od č. 11 má každé číslo na obálce svou vlastní kresbu, případně fotografii. Několikrát se promění také hlavička. Jako by redakce stále nemohla nalézt to správné zpracování.

Též obsahová stránka prochází změnou, již lze rozeznat jednotlivé rubriky. Svůj prostor v časopise znovu získávají také organizace SKM a SKO, později také KAM. V červenci a prosinci vyšla dvojčísla o dvou desítkách stran za 6 Kčs. Je také vidět snaha časopisu o to, aby své čtenáře vedle vzdělávání a výchovy rovněž trochu pobavil, v tomto ročníku se tak objevují nově i hádankářské rubriky.

4.3.1 Obsah časopisu

V novém ročníku je vidět velká snaha o to nalézt nějakou koncepci pravidelných rubrik a ustálit podobu časopisu a to na co nejvyšší možné úrovni, jak je často zmiňováno v redakčním koutku. Nic nelze ovšem dělat zadarmo a redakce se potýká s neplatiči. Na jejich svědomí často útočí na příklad pomocí „rámečků“, které se občas v některém čísle objeví: „*Dorost se lepší, tak říkají mnozí. Ale Dorost je ve finanční tísní. Máš zapláceno předplatné?*“. Na toto téma se dokonce objeví i krátký příběh, v němž si povídá Staré Číslo a Nové Číslo *Dorostu*. Nové Číslo si stěžuje: „*Ty ještě pamatuješ lepší časy, kdy*

²⁷⁷ Jan Evangelista Urban (1901 – 1991), katolický kněz, františkán, významný teolog a filosof 20. století.

²⁷⁸ *Dorost*, roč. 23, č. 8, s. 6.

čtenáři byli zvyklí za časopis řádně platit. Ale dnes, škoda mluvit! Právě vycházím v 18. čísle a ještě jsem od mého odběratele neviděl ani koruny! (...) na radovánky si každý ušetří, na parádu potrpí. A podívej se na mne! Musím chodit stále ve starém. Můj šéf mi už bezmála rok slibuje, že mi přidá na hlubotisk, ale copak může?“ (Sen. Dorost, roč. 24, č. 18, s. 11).

Brzdou jsou však nejenom finance, na jejichž nedostatek si redakce nezděkuje a urguje přitom odběratele, kteří nemají stále zaplaceno, ale také různé požadavky čtenářů na obsah listu. Pro některé je příliš učený, pro jiné má zas úroveň nízkou. Redaktoři se tomu často v různých textech věnují: „*»Letošní ročník je rozhodně lepší než loňský. Pomalu se rozjždíte«. Tak píše jeden. »Přišel jsem do jedné katolické rodiny. Hoch četl Dorost a smál se, co prý je tam psáno. Přečetl jsem si článček také a musím říci slova mnoha lidí: nepište, prosím, tak přepjaté! Přibližte se – ale konečně, vy se chcete přiblížit, ale řeknu vám, že to nedokázete nikdy tímto způsobem. Pište lidověji! Vynechte tu různou krasomluvu a přepjatost, nebo dokonce nemožnost«. Tak druhý.“ (Pro a proti. Dorost, roč. 24, č. 4, s. 11). Takové názory redakce otiskuje poměrně často, ale příliš si z té nevyrovnanosti a nespokojenosti čtenářů nedělá. Obhajuje se, že zkrátka není možné vyhovět všem.*

Obecně se objevuje především stálá snaha aktivizovat katolickou mládež. Ať už je to prostřednictvím přímých pobídek k činnosti a rad na toto téma, specializovaných a tematických článků (např. otevřené nabádání k aktivitě v Mikuláškově článku *Katolická akce a aktivita mládeže*²⁷⁹, reportáž z akce katolické mládeže ve Vlašimi s názvem *Jak se to dělá?*²⁸⁰ v prvním čísle ročníku), nebo pomocí beletristických příspěvků (obvykle střet uvědomělého praktikujícího katolíka s nevěrcem nebo neaktivním věřícím, v němž ten druhý dojde k poznání). Velký důraz je také kladen na dialog – je ho využíváno jako prostředku k vyprávění i k vysvětlování některých problémů; neméně je potom vyžadován opravdový dialog a spolupráce od samotných čtenářů. Redakce žádá, aby se čtenáři vyjadřovali k obsahu časopisu, sami jej pomáhali tvořit, ale rovněž aby byli aktivní i v běžných životních situacích.

Na konci ročníku, od 22. čísla (vyšlo 15. listopadu 1946), se mění zaměření časopisu, pravděpodobně též proto, že od školního roku 1946/47 začal vycházet čtrnáctidenně výchovný časopis pro katolickou studující mládež *Úsvit*: „*Jak jste*

²⁷⁹ Dorost, roč. 24, č. 1, s. 3.

²⁸⁰ tamtéž

zpozorovali v tomto čísle, přeorientovali jsme se. Budeme se věnovat především mládeži zaměstnanecké a dělnické a pak venkovské. Co čekáme od čtenářstva? Aby jen mrtvě nečetli, nýbrž nám psali. Co nejvíce, ale vždy co nejkratěji. Drobná pozorování (jak to vypadá v té dílně, v té kanceláři), drobné obrázky ze života (v dílně, v kanceláři, na ulici, na poli), drobné kratičké povídky (na půl stránky). Pište tedy. Budete číst i sebe a budete číst s větší radostí.“ (Redakce. Dorost, roč. 24, č. 22, s. 15).

4.3.2 Co se píše a co se děje

Rubrika *Co se píše a co se děje* vykristalizovala už ke konci předchozího ročníku. Objevuje se pravidelně na druhé straně každého vydání a plní obvykle celou stranu. Jde o kratší příspěvky zpravodajského rázu z domova i ze světa převážně s široce náboženskou tematikou nebo tematikou týkající se mládeže.

Od 6. čísla se rubrika z úvodní strany časopisu ztrácí. Nemizí ale úplně. Je nahrazena sloupečky označenými *Politika*²⁸¹, které rámuje často i několik stran v každém čísle. Ve 12. čísle mizí tato forma krátkých zpráv úplně. Jako *Co se píše a co se děje* je znovu zavedena v 15. čísle.

Od 22. čísla se ztrácí její označení, ale jako taková zůstává nadále na svém místě zachovaná. Jen už nenese žádný nadpis. Nadále jde o sbírku aktualit domácích i zahraničních zajímavostí z katolického světa nebo s tematikou mládeže.

4.3.3 K duchovní orientaci (Otázky a odpovědi)

Pravidelný prostor je taktéž věnován palčivým otázkám a nejasnostem, které mohou mladí mít v otázce víry či ve výkladu Písma. Jak je uvedeno v názvu, František Mikulášek v něm pomáhá mladým katolíkům orientovat se v této mnohdy spletité a často nepochopitelné problematice. V úvodu nastolí vždy otázku či námitku a tu potom zodpovídá, rozebírá, vyvrací pochybnosti, uvádí zkreslené informace na správnou míru, dokládá příklady z Bible či cituje světce nebo jiné bohoslovce.

V této formě se rubrika objevuje do 5. čísla, od 6. čísla v této formě rubrika mizí, je nahrazena výkladovými články pátera Mikuláška (např. *Místo duchovní orientace – co bylo na počátku?*²⁸², *Jaký je Bůh?*²⁸³, *Soukromá věc*²⁸⁴, *Život s Bohem*²⁸⁵) až se od 10.

²⁸¹ Poprvé: Dorost, roč. 24, č. 6, s. 3 – 5.

²⁸² Dorost, roč. 24, č. 6, s. 3.

²⁸³ Dorost, roč. 24, č. 7, s. 3.

²⁸⁴ Dorost, roč. 24, č. 8, s. 3.

čísla úplně rozplývá. Vzhledem k námitkám čtenářů se od 22. čísla opět vrací ve formě, na kterou jsou čtenáři zvyklí, ovšem s prozaičtějším názvem *Otázky a odpovědi*.

4.3.4 Junák – písemný kurs pro junácké vedoucí

I nadále pokračuje skautská rubrika, která započala v předchozím ročníku. Do 4. čísla, ve kterém obecný kurz končí, se stále věnuje vzdělávání nových junáckých vedoucích, přináší rady, organizační pokyny apod.

Od 5. čísla se potom rubrika věnuje především junáctví na venkově. Přináší rovněž rady venkovským vedoucím Junáka, ale už se také objevují i další doprovodné články s tematikou skautingu. Od sedmého čísla nese rubrika název *Junácká výchova*. Tematicky se zaměřuje na založení nového oddílu či na plnění Junácké stezky. Postupně se objevují další články se skautským zaměřením, rubrika jako taková mizí od 11. čísla, i když se ještě ojedinělé texty o junáctví v tomto ročníku objeví²⁸⁶. Nakonec junáckou tematiku přebírají jiné útvary, např. příběh na pokračování *Tábořily skautky v jednom táboře...*²⁸⁷.

4.3.5 Dívčí svět

Dívčí okénko získalo oblibu a stalo se místem, kde píše nejenom redakce (tedy Mikulášek) dívkám poučné články, ale kde i samy dívky sdílejí své problémy, nápady, pocity. Objevují se zde úvahy o emancipaci a rovnocennosti, která je však chápána tak, že žena se svou prací v domácnosti a péčí o dítě vyrovná práci mužů v továrnách. Toto její poslání je chápáno jako velmi záslužné a nemá jí být odnímáno nucenou prací mimo domov²⁸⁸. Rubrika také obsahuje krátké poučné příběhy „ze života“. Častým tématem je i móda a problém, jak být moderně, ale zároveň slušně a vkusně oblečena a upravena. Objevují se i náčrtky šatů vhodných pro různé příležitosti či roční období. Některá okénka se věnují také vztahové problematice, ale i tématům rodičovství a výchově dětí. Od 7.

²⁸⁵ Dorost, roč. 24, č. 9, s. 3.

²⁸⁶ V č. 11, s. 11: Chceme Junáka (B. Run hovoří o prospěšnosti Junáka, ale též o zemích, kde z nějakého důvodu nemohl existovat – Německo za nacismu, Itálie za fašismu. Pozornost věnuje též Hitlerjugend), č. 12, s. 11 – 12: Vzhůru, kde máme tábor (článek o přípravách a těšení se na letní skautský tábor), č. 18, s. 9: Dopis z Jeruzaléma (Josef Šíra posílá českým junákům pozdrav z Jeruzaléma, kde žije, s popisem toho, jak se provozuje skauting tam).

²⁸⁷ Dorostu, roč 24, č. 19, s. 8; č. 20, s. 8; č. 21, s. 7. Autor: Blesk.

²⁸⁸ Např. O čem se mluví. Dorost, roč. 23, č. 1, s. 12.

čísla redaktor Mikulášek uvádí, že dívkám bude věnována celá strana. Od 20. čísla pak přestal být prostor pro dívky označován typickým okénkem, přesto nezmizel. I nadále se v *Dorostu* objevují texty, jejichž zaměření je blízké především dívkám²⁸⁹. Je v nich řešena otázka rovnoprávnosti mužů a žen a také toho, jaké by správné dívky měly být.

4.3.6 Divadlo

Divadlo je novou rubrikou, která se v *Dorostu* objeví hned s prvním číslem 24. ročníku a získá si svůj pravidelný prostor na dlouhý čas. Vytváří ji Vojtěch Šebelka. Rubrika se věnuje především katolickému ochotnickému divadelnictví – přináší návody na to, jaké hry vybírat a jakým způsobem je nacvičovat, věnuje se jednotlivým profesím kolem divadla. Postupně také přináší seznamy vhodných her pro katolické spolky, obvykle převažuje tvorba českých autorů (známých, méně známých i neznámých), ale objeví se i hry ze světového repertoáru (např. Václav Kliment Klicpera – „Divotvorný klobouk“, Karel Piskoř – „Velké pokušení“, Jaroslav Durych – „Svatý Vojtěch“, Nikolaj Gogol – „Revizor“, Jean Suberville – „Hvězda z Lisieux“ apod.).

„I když jsme katolickým divadelním spolkem, to ještě neznamena, že musíme a máme hrát samé hry náboženské. Ovšem, alespoň jedna náboženská hra v sezoně by se všude měla sehrát. (...) Naše divadlo musí hlásat naše křesťanské myšlenky, křesťanské ideály, naši křesťanskou pravdu a náš křesťanský život,“ (Divadlo, Dorost, roč. 24, č. 2, s. 7) píše redaktor.

4.3.7 Film

Filmová rubrika pokračuje, její autor, označený nadále jen jako FSF (či F. S. F.), pravidelně přináší přehled filmů vhodných ke zhlédnutí společně s jejich anotací. Někdy věnuje pozornost jen jednomu nebo dvěma filmům, potom už přináší i krátkou recenzi.

Rubrika se nevěnuje jenom filmům, dozvídáme se i o novinkách z Barrandova²⁹⁰, navštívíme filmovou výstavu²⁹¹ nebo se poučíme o tajemství filmových triků²⁹².

²⁸⁹ Např. Jakou dívku chceme? Dorost, roč. 24, č. 22, s. 7. nebo Dokážeme totéž, ba ještě víc... (tamtéž), či Rovnost ve všem (tamtéž), Venkov a dívka. Dorost, roč. 24, č. 23 – 24, s. 11. atd.

²⁹⁰ Nový rok na Barrandově. Dorost, roč. 24, č. 1, s. 12.

²⁹¹ Na výstavě. Dorost, roč. 24, č. 5, s. 10 – 11.

²⁹² Pozor na filmové triky! Dorost, roč. 24, č. 8, s. 11.

4.3.8 Knihy

Poměrně pravidelně přináší *Dorost* anotace knih, které doporučuje k přečtení včetně základních bibliografických údajů a údajů o ceně. Zpravidla se jedná o knihy s náboženskou tematikou nebo o knihy pro mládež výchovného charakteru. Všímá si domácí i zahraniční produkce.

4.3.9 SKM (Sdružení katolické mládeže)

Stále výraznější prostor postupně získává Sdružení katolické mládeže (SKM). Jednak se v *Dorostu* objevují různé informace organizační pokyny²⁹³, jednak úvahové články či referáty o působení SKM²⁹⁴. Společně s informacemi o činnosti SKM se objevují také zprávy o tom, co dělají jednotlivé skupiny SKM, někdy označeno též *Ze Skupin* nebo *Skupiny hlásí*.

Přestože SKM má prostor už od začátku ročníku v každém čísle, jako rubrika se vydělí až od 10. čísla. Vedle SKM, které je českou organizací, se objevuje nepravidelně i prostor označený *SKO* (Sdružení katolické omladiny). Omladináři jsou totiž moravským sdružením. Brzy se začne uvažovat, a na stránkách *Dorostu* se o tom reportuje, že se SKM a SKO spojí v jednu organizaci pod hlavičkou SKM²⁹⁵. I rubrika SKO je teda přejmenována a vedle *SKM v Čechách* se v dalším čísle objevuje *SKM na Moravě*. Spory o název a sjednocení ale přetrvávají, takže následně jsou rubriky pojmenovány opět *SKM* a *SKO*. Až 21. číslo přináší článek o tom, že došlo ke sjednocení organizací a že ačkoli bylo omladinářům jejich pojmenování drahé, SKM nyní existuje i na Moravě²⁹⁶. Do konce ročníku se však rubrika neobjeví vůbec.

4.3.10 Skupiny hlásí

Skupiny hlásí je původně samostatnou rubrikou, informující o činnosti skupin SKM v jednotlivých krajích a obcích. Po zavedení rubriky *SKM* se stává její součástí²⁹⁷.

²⁹³ Např. Organisační pokyny k zemské valné hromadě SKM v ČSR v neděli 24. 2. 1946. *Dorost*, roč. 24, č. 3, s. 11

²⁹⁴ Např. SKM dříve a dnes (M. Skořepová). *Dorost*, roč. 24, č. 1, s. 8. nebo SKM dříve a dnes (F. Míkulášek). *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 7.

²⁹⁵ SKM. *Dorost*, roč. 24, č. 18, s. 10

²⁹⁶ A přece SKM i na Moravě. *Dorost*, roč. 24, č. 21, s. 10.

²⁹⁷ Stává se tak v 10. čísle.

4.3.11 KAM (Katolický apoštolát mládeže)

Svůj prostor postupně od 21. čísla ročníku získává také Katolický apoštolát mládeže (KAM). Toto hnutí vzniklo již za okupace v roce 1943 a cílem jeho členů je získávat pro katolickou víru další lidi, zvýšit počet aktivně věřících, bojovat proti nevěrectví. Apoštolská činnost je častým tématem i dalších článků či beletristických příspěvků. Rubrika se více rozvine až v následujícím ročníku.

4.3.12 Redakce

Redakční koutek se objevuje nepravidelně, pouze pokud je potřeba čtenářům sdělit něco zásadního. To se děje ve chvíli, pokud chce upozornit na nedostatek finančních prostředků a pokárat neplatiče²⁹⁸, říct něco k novinkám v časopise²⁹⁹ nebo okomentovat, jaké ohlasy od čtenářů na časopis dostává³⁰⁰, když chce informovat o průběhu vyhlášených soutěží³⁰¹ nebo přináší posudky některých dílek, které obdržel od čtenářů k případnému otištění³⁰².

4.3.13 Čtenáři, piš

Až do 6. čísla se tato „listárna“ objevuje pravidelně. Je v ní věnován prostor názorům čtenářů na *Dorost*. Co by měl zlepšit, co se jim líbí, co by si ještě rádi přečetli. Jako samostatná rubrika od 7. čísla mizí, některé čtenářské poznatky se pak občas objeví v rubrice *Redakce* nebo jako samostatné příspěvky. V 21. čísle se ještě jednorázově objeví text s názvem *Z dopisů*.

4.3.14 Hádanky a Vy to nevíte?

Hádankářská rubrika je v 24. ročníku zavedena od 10. čísla a potom se již objevuje pravidelně. Rubriku řídí Jaroslav Pohanka, který vypisuje rovněž od tohoto čísla řešitelskou soutěž o stu hádanek, které budou postupně v časopise uveřejněny. Úspěšní řešitelé získají převážně knižní ceny.

²⁹⁸ Např. Redakce. *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 10. nebo č. 20, s. 11. atd.

²⁹⁹ O novém pojetí obálky časopisu a o jejím přijetí v řadách čtenářů se Mikulášek rozepisuje v Redakce. *Dorost*, roč. 24, č. 3, s. 12.

³⁰⁰ Např. Redakce. *Dorost*, roč. 24, č. 4, s. 11.

³⁰¹ Např. Redakce. *Dorost*, roč. 24, č. 19, s. 11.

³⁰² Např. Redakce. *Dorost*, roč. 24, č. 18, s. 11. nebo č. 21, s. 11.

Od letního dvojčísla (č. 13 – 14) se přidává ještě jedna luštitelská rubrika. Na rozdíl od kratinkých hádanek ji tvoří rozsáhlý text doplněný obvykle třemi otázkami, které jsou často tzv. chytáky, jsou hádankami logickými nebo skutečně požadují znalost tématu, zpravidla náboženského. I tady se soutěží o knižní odměny.

4.3.15 Velká soutěž Dorostu

Důmyslným prostředkem, jak zvýšit počet odběratelů a zajistit časopisu velkou čtenářskou základnu s minimem vloženého úsilí, je vypsání *Velké soutěže »Dorostu«*. Čtenáři sami mají aktivně rozšiřovat *Dorost* mezi mládeží, posílat do redakce adresy nově získaných předplatitelů a ti nejlepší získají potom věcné ceny. „*Heslem všech odběratelů Dorostu je: Každý získá aspoň jednoho odběratele. Splňte toto heslo a my vám v novém ročníku připravíme všem milé a nečekané překvapení. Dejte se ihned do práce, ať neztratíte čas! Předstihli by vás jiní. Nečekejte na konec roku, byli byste pozadu!*“ (Dorost, roč. 24, č. 17, s. 5), motivuje redakce čtenáře. Soutěž trvá až do ledna následujícího roku (později je ještě prodloužena do března) a soutěží jak jednotlivci, tak skupiny (SKM, SKO, katoličtí skauti...).

4.3.16 Exercicie

Téměř v každém čísle se objevuje přehled exercicií pro dané období. Vždy je specifikováno, komu jsou tentokrát určeny a kde a kdy se konají. Redakce si v tomto ohledu všímá jak Čech, tak i Moravy.

4.3.17 Cestopisy

Cestopisným příspěvkům (obvykle vycházejí na pokračování) se věnuje J. Vančura³⁰³. Mladý autor, stále ještě student, v nich lehce a s vtipem zachycuje krásy a útrapy cestování. Nevydává se přitom do míst nijak exotických. Nejprve přináší své cestovatelské poznatky v příspěvku *Byl jsem na Slovensku*³⁰⁴. Zpětnou vazbu od čtenářů na článek potom komentuje textem *Úvaha poslovenská*³⁰⁵.

V cestopisných příspěvcích pokračuje článkem *Země úsměvů*³⁰⁶, kde s velkou úctou hovoří o lidech z pohraničí a jejich dobrotě. „*Jelikož jsem dostal pokyn, abych*

³⁰³ Patrně Jiří Vančura (nar. 1929), publicista, novinář, nakladatelský redaktor, historik.

³⁰⁴ Dorost, roč. 24, č. 3, s. 8.

³⁰⁵ Dorost, roč. 24, č. 5, s. 12.

³⁰⁶ Dorost, roč. 24, č. 8, s. 12.

nepolitisoval, přehlednu tabulku Katolické Charity, ladně umístěnou pod nápisem »Sekretariát KSČ«, a raději se podívám po městě,“ (Země úsměvů. Dorost, roč. 24, č. 8, s. 12) píše v reportáži, která se vyhýbá jakékoli zmínce o odsunu, resp. osídlování pohraničí. Opět přijímá kritiky, které komentuje textem *Prosím za odpuštění*³⁰⁷.

K slovenské tematice se dále vrací v článku *Chvilky na Východě*³⁰⁸, který je opět reportáží z cesty na Slovensko, tentokrát však na Slovensko povolební. V úvodu reportáže s nadsázkou vyjadřuje obavy, aby mu nebylo osudné napětí, které po volbách mezi Čechy a Slováky panuje.

Rozsáhlou reportáž přinese následně z cesty po Švýcarsku. Text nazvaný *Švýcarské poznámky*³⁰⁹ se na pokračování objeví v pěti po sobě jdoucích číslech. Cestopis zahrnuje také popis nelehkého postupu k získání pasu a víza k tomu, aby tehdy mohl autor vycestovat.

V dalším článku má mladý reportér přinést postřehy z Moskvy. Reportáž ale pouze načne – v článku *Střepiny z Východu*³¹⁰ nejprve přinese opět zprávu o strastech reportérova cestování, následně věnuje pozornost cestě přes Polsko, krátce se zastaví ve Varšavě. Vlákem potom cestuje až do Moskvy. Reportáž však už v dalším čísle nepokračuje.

4.3.18 Naučné články

V druhé půlce ročníku se začnou v časopise objevovat také články naučného charakteru, obvykle z oblasti techniky a průmyslu, a jde o velmi odborné a rozsáhlé texty, ať už jde o cukrovarnický článek³¹¹, nebo seriál o atomové pumě³¹² či o kosmonautice³¹³, pojednání o atomu³¹⁴ o povrchovém dole³¹⁵ nebo o průplavech³¹⁶. Často jsou články doplněny různými náčrtky a popisy.

³⁰⁷ Dorost, roč. 24, č. 12, s. 9.

³⁰⁸ Dorost, roč. 24, č. 13 – 14, s. 18

³⁰⁹ Dorost, roč. 24, č. 17, s. 6 – 7., pokračuje v č. 18, s. 6 – 7, v č. 19, s. 6 – 7., č. 20, s. 6 – 7., dokončeno v č. 21, s. 9.

³¹⁰ Dorost, roč. 24, č. 23 – 24, s. 12 – 13.

³¹¹ Problematika našeho „bílého zlata“, roč. 24, č. 13 – 14, s. 4.

³¹² Začíná článkem Co předcházelo atomové pumě? Dorost, roč. 24, č. 13 – 14, s. 17 – 18 a pokračuje článkem Operace „Křižovatka“. Dorost, roč. 24, č. 15, s. 3.

³¹³ Znovu před problémy raketových letů do stratosféry? Dorost, roč. 24, č. 16, s. 3 – 4. a č. 17, s. 3.

³¹⁴ Atom. Dorost, roč. 24, č. 19, s. 9.

³¹⁵ Návštěvou povrchového dole. Dorost, roč. 24, č. 20, s. 9.

4.3.19 Beletrie

Beletristické příspěvky tvoří v *Dorostu* jednak romány či rozsáhlejší povídky na pokračování, jednak kratší příspěvky, které mají obvykle náboženský nebo výchovný charakter a jejich hrdinou je často silný uvědomělý katolík nebo katolička, kteří čelí nástrahám bezbožné společnosti nebo přirozeným způsobem pomáhají nevěrce obracet na katolickou víru, pomáhají jim najít cestu k Bohu.

Např. v textu *Zdroj vnitřní síly*³¹⁷ (autor označen jen jako -ppp-) je hrdinkou katolička Manka, která je za války nasazena na práci do zbrojního podniku daleko od domova. Zdejší dělníci ji škádlí a celkově není společnost, do které se dostala, nábožensky založená. Manka má ale svou pevnou víru a veselou vstřícnou povahu, takže si brzy získá oblibu a podaří se jí dělníky alespoň trochu usměrnit v jejich chování. Když kvůli nemoci z podniku odchází, soustružníci jí slibují, že se budou dobře chovat, tak jako kdyby byla stále mezi nimi. V povídce Marie Holkové *Obrázek*³¹⁸ je zase hrdinou salesiánský kněz Blahut, který se dostal do koncentračního tábora. Zde má dobrý vliv na mladíka Jana, se kterým se spřátelí. V *Idylce z kadeřnictví*³¹⁹ (autorkou je Š. P.) zase učednice Andulka zakouší šikanu v práci kvůli svojí víře. Nový kaplan ve Vévodově povídce *Sekáč*³²⁰ zase naopak získá sympatie mezi starousedlíky díky tomu, že ovládá práci na poli.

Další typ příběhů se zabývá vztahem mezi dívkou a chlapcem. V povídce *Věrnost*³²¹ (autor označen jako MAHO) se Jiřina snaží dát svou sestru Janu opět dohromady se snoubencem Vojtěchem, k němuž Jana ztratila důvěru v obavách, že jí bude nevěrný. Ale nejde jen o jednoduché milostné příběhy. Šest let čeká Markéta na Vladimíra, který musel uprchnout za války do ciziny v povídce Boženy Bublové *Návrat*³²²,

Kromě kratších beletristických útvarů se v *Dorostu* objevují také povídky, nebo dokonce romány na pokračování. *Všední historie*³²³ od Vládi Podhořanského³²⁴ vypráví o

³¹⁶ Giganti techniky – světové průplavy. *Dorost*, roč. 24, č. 23 – 24, s. 8.

³¹⁷ *Dorost*, roč. 24, č. 1, s. 6 – 7.

³¹⁸ *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 5 – 7.

³¹⁹ *Dorost*, roč. 24, č. 12, s. 8.

³²⁰ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 2 – 3.

³²¹ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 21 – 22.

³²² *Dorost*, roč. 24, č. 11, s. 8.

³²³ *Dorost*, roč. 24, č. 15, s. 3 – 4; č. 16, s. 9; č. 17, s. 10.

pyšné bohaté Jarušce, která se vdá za knihkupeckého příručího Jiřího. Jejich život ale není pohádkou, jak Jiří Jarušce maloval, žena ho tedy trápí, štví proti němu i malého synka. Jiří se zatvrdí a nakonec spolu oba bojují i ve všedních maličkostech. Román na pokračování od Jana Hanuše *Domov*³²⁵ zachycuje příběh studenta Pavla, který se po smrti otce vrací domů převzít hospodářství a postarat se o maminku a sourozence. Děti bojují s dluhy i s problémy s nemocnou maminkou, hospodářství se jim ale podaří udržet.

4.3.20 Poezie

Poezie je v *Dorostu* drobně zastoupena téměř v každém čísle, převážně se ale jedná o poezii moderní, poezii mladých autorů, často nejspíš i čtenářů – přispěvovatelů. Básně jsou krátké, tematika je náboženská nebo přírodní.

Pro inspiraci je v prvním čísle ročníku otištěn příspěvek Dominika Pecky *Mladí básníci a básníci mládí*³²⁶, který poučuje dospívající tvůrce o tom, jak má vznikat báseň. Otiskována je často tvorba V. Kotvy, např. *Ozvěna, Poznání*³²⁷ (z připravované sbírky Ruka vztažená), *Plnospásná*³²⁸ (z chystané sbírky Třásně dnů a nocí), *U zповědnice*³²⁹, *Matce*³³⁰, *Marii Panně*³³¹, *Věrnost k domovu*³³².

Pozornost je věnována též poezii Františka Máchy, např. oslavná báseň věnovaná rudé armádě vracějící se do vlasti *Návrat vítězů*³³³ nebo *Megarovy nevěsty*³³⁴, *Předjarní*³³⁵ nebo D. Smrčkové (která přispívá i prozaicky), např. *Mládí*³³⁶. I poezii píše

³²⁴ Jde o další z pseudonymů Ladislava Podmele (1920 – 2000), který v časopise vystupuje převážně pod pseudonymem Jiří Karen. V literárních počátcích používal rovněž pseudonym Jiří Janda.

³²⁵ Začíná v *Dorostu*, roč. 24, č. 18, s. 4, pokračuje č. 19, s. 4; č. 20, s. 4; č. 21, s. 6; č. 22, s. 13; č. 23 – 24, s. 16. Dokončen je až v roč. 25.

³²⁶ *Dorost*, roč. 24, č. 1, s. 7.

³²⁷ Obě otisky *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 8.

³²⁸ *Dorost*, roč. 24, č. 3, s. 6.

³²⁹ *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 2.

³³⁰ *Dorost*, roč. 24, č. 9, s. 5.

³³¹ *Dorost*, roč. 24, č. 12, s. 7.

³³² *Dorost*, roč. 24, č. 21, s. 4.

³³³ *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 6.

³³⁴ *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 8.

³³⁵ *Dorost*, roč. 24, č. 8, s. 10.

³³⁶ *Dorost*, roč. 24, č. 6, s. 2.

častý přispěvovatel Jiří Karen, např. *Čistá, Vytoužená*³³⁷. Několik básní otiskne *Dorost* i B. Kubalovi³³⁸, např. *Můj druhý domov*³³⁹, *Cestou s hor*³⁴⁰ nebo *Jdi*³⁴¹.

Výjimečně se objeví poezie známých a uznávaných autorů, např. *Ballada horská*³⁴² Jana Nerudy.

4.3.21 Církevní a náboženské články

Řada textů se věnuje přímo náboženství, ať už to jsou papežovy projevy nebo jeho části, články o světcích nebo o jednotlivých křesťanských církvích.

Otištěna je odpověď Svatého Otce na pozdrav katolické mládeže ze 7. 12. 1945, kterou mládeži zasláá jeho zástupce Jan Kř. Montini³⁴³. Životopis a skutky papeže Pia XII. pak přináší o několik čísel později text *Papež Pius XII.*³⁴⁴ Mimo jeho životní poutě je věnována pozornost také některým námitkám, které se proti papežovi během jeho úřadu vyrojily, uvádí je na pravou míru, obhajuje papeže.

Východním církvím, které se odtrhly od západní víry, se věnuje článek *Bratři na Východě*³⁴⁵, nejednotě v církvi křesťanské se taktéž věnuje ve stejném čísle článek *Věčně aktuální*³⁴⁶. O salesiánské tematice a postavě Dona Bosca pojednává článek *Přítel mladých*³⁴⁷.

Příběh sv. Bernardetty přináší text *Lurdy*³⁴⁸. Velká pozornost je věnována naší sv. Anežce (svatořečené však až 1989). Nejen drobný sloupek *Naše světice*³⁴⁹, ale i beletrizovaný výsek z Anežčina života s názvem *Zůstanu s vámi!*³⁵⁰, který vypráví o neklidné chvíli, kdy se Anežka dozvídá, že budoucího císaře Jindřicha VII. si nebere

³³⁷ Obě otiskl *Dorost*, roč. 24, č. 10, s. 11.

³³⁸ Bohumil Kubala (nar. 1913), básník.

³³⁹ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 7.

³⁴⁰ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 12.

³⁴¹ *Dorost*, roč. 24, č. 22, s. 7.

³⁴² *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 2.

³⁴³ Text dopisu: České mládeži. *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 3.

³⁴⁴ *Dorost*, roč. 24, č. 5, s. 5.

³⁴⁵ *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 3 – 4.

³⁴⁶ *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 8.

³⁴⁷ *Dorost*, roč. 24, č. 2, s. 4.

³⁴⁸ *Dorost*, roč. 24, č. 3, s. 3 – 4.

³⁴⁹ *Dorost*, roč. 24, č. 4, s. 3.

³⁵⁰ *Dorost*, roč. 24, č. 4, s. 3 – 4.

nakonec ona, ale její přítelkyně Markéta Babenberská. Beletrizovaně je rovněž přiblížen sv. František³⁵¹ v textu Františka Mikuláška. K příležitosti svátku sv. Jiří, který je zároveň svátkem českých skautů, přináší *Dorost* též dva texty týkající se tohoto světce. Nejprve od Rudolfa Plajnera, náčelníka Československého Junáka, *Svatý Jiří, patron skautů*³⁵², který apeluje na Junáky, aby se přiblížili svému vzoru, svému patronovi. Zamyšlení od Štěpána Trochty³⁵³ *Co chce dnes na Junácích sv. Jiří?*³⁵⁴ je rovněž více věnován skautingu než samotnému světci.

O posledních chvílích Ježíše na kříži a jeho vlivu na ostatní v této pohnuté chvíli vypráví zajímavým způsobem v *Dorostu* z období Velikonoc Marie Holkové. V *Legendě o lotrovi*³⁵⁵ věnuje pozornost zdánlivě dvěma odsouzeným zločincům, Gistasovi a Dismasovi. Až postupně zjišťujeme, že s nimi na popravčí vrch klopýtá i třetí osoba, židovský král. Dismas díky němu v posledních chvílích života prožde a umírá v pokoji.

V červencovém dvojčísle je pak logicky věnována pozornost třem významným osobnostem českých dějin a náboženství. Záslužné dílo Konstantina a Metoděje na našem území komentuje článek *Idea cyrilometodějská*³⁵⁶. K příležitosti jejich svátku je také otištěn informativní text od A. Špidlíka *Papežský misijní ústav Cyr. a Met. na Velehradě*³⁵⁷. Otázku, zda může mistra Jana Husa uznávat i dobrý katolík, řeší dialogickým sporem text *Mistr Jan Hus*³⁵⁸. Výměna názorů „Katolík“ a „Kohokoliv“ spěje k závěru, že i katolík může Jana Husa uznávat díky jeho národním zásluhám, přestože byl za své odchýlení od církevního učení označen jako kacíř.

Stejně tak je v jednom ze zářijových čísel věnována pozornost sv. Václavu. František Mikulášek se svatováclavské otázky a našemu mučedníkovi a patronovi věnuje v článku *Věčná síla*³⁵⁹, v němž se hovoří nejenom o postavě knížete Václava, ale též o významu jeho odkazu napříč našimi dějinami. Tomu, že věhlas našeho světce pronikl

³⁵¹ Radost. *Dorost*, roč. 24, č. 19, s. 3.

³⁵² *Dorost*, roč. 24, č. 8, s. 6. (vyšlo 20. 4.)

³⁵³ Štěpán Trochta (1905 – 1974), český katolický biskup, jeden ze zakladatelů české provincie salesiánů. V letech 1947 – 1974 biskup litoměřický.

³⁵⁴ *Dorost*, roč. 24, č. 8, s. 6 – 7.

³⁵⁵ *Dorost*, roč. 24, č. 8, s. 9 – 10.

³⁵⁶ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 5 – 6.

³⁵⁷ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 6 a 16.

³⁵⁸ *Dorost*, roč. 24, č. 13 – 14, s. 5 – 6.

³⁵⁹ *Dorost*, roč. 24, č. 18, s. 3.

daleko za hranice až do Ruska, se věnuje ve svém příspěvku *Svatý Václav na Rusi*³⁶⁰ Stanislava Jonášová³⁶¹.

4.4 Ročník 25: leden – prosinec 1947

Hned počátkem roku 1947 dochází ke sjednocení osoby vedoucího a odpovědného redaktora – za časopis nese nadále zodpovědnost jen František Mikulášek. Adolf Kajpr jej ve vedení časopisu zaučoval, aby se mohl nadále soustředit plně na vedení *Katolika*. Mikulášek ve svých pamětech vzpomíná: „*Termín vedení Dorostu je trochu nadnesený. To celé vedení byl on a teď jsem to tedy měl být já. Znamenalo to většinu čísla si napsat nebo shledat, rozvrhnout si číslo, zavést rukopisy do tiskárny až v Břevnově, pak si dojet pro obtahy, opravit je, sehnat si obrázky, zanést je ke štočkařovi, vyzvednout je a pak jet na půl dne nebo den do tiskárny lámat číslo. Tiskárna byla malá, kůlničkový podnik až v Břevnově. Ptal jsem se P. Kajpra, proč se obrátil až tam. Řekl mi, že blízké a velké tiskárny neměly zájem, neměly papír, kdežto tato něco měla a nabídla.*“ (Mikulášek 2009: 57).

Časopis se nadále prodává za 3 Kčs s dvoutýdenní periodicitou, počet stran se navýšil na šestnáct. Číslování stran začíná být průběžné, redakce počítá s tím, že si předplatitelé budou chtít jednotlivé ročníky svázat.

Poté, co byla v minulém ročníku taktéž snaha částečně sjednotit také pojetí obálky časopisu, se redakce opět vrací k nejednotné obálce, která se tak tematicky proměňuje buď podle ročního období nebo ilustruje některý z článků uvnitř čísla. Ustálila se pouze hlavička s názvem časopisu, jeho podtitulem („*časopis katolické mládeže*“), ročníkem, číslem a cenou. To vše je uvedeno v barevném poli (barva se mění s každým číslem), které zabírá horní čtvrtinu stránky.

Nejednotnost obálky také souvisí se snahou redakce o sjednocení obrazové výbavy každého čísla – obrazový doprovod jednotlivých čísel vychází z určitého jednotného tématu určeného pro dané vydání (tomu se věnujeme dále).

³⁶⁰ Dorost, roč. 24, č. 18, s. 5.

³⁶¹ Stanislava Jonášová-Hájková (1904 – 1985), historička, bibliografka, editorka, středoškolská pedagožka.

4.4.1 Obsah časopisu

V tomto ročníku se už naplno projeví to, na co byli čtenáři upozorněni ke konci ročníku předchozího – *Dorost* se mění na časopis katolické mládeže dělnické, venkovské a zemědělské. Více než studenti jej nyní zajímají učni a mladí dělníci či dělnice.

Mění se i výtvarná úprava časopisu. Redakce to komentuje takto: „*Dříve jsme dávali do každého čísla rozmanité věci, nyní bude mít každé číslo určitý, jednotný ráz, podmíněný dobou vydání. Proto bylo 1. číslo vánoční. (...) Druhé číslo je věnováno převážně fotografii; místo, abychom ji omezovali na nějaký vyměřený »kout« fotoamatérské hlídky, necháváme ji volně se rozběhnout po celém čísle Dorostu. Jednotný ráz je »zimní krajina«. Třetí číslo je zaměřeno na práci a sport v zimě. I zde měly být především fotografie, ale nebyly včas dodány. (...) Čtvrté číslo seznámí odběratele s několika ukázkami moderního umění, do jehož tajů také chceme zasvěcovat. Nebude opomíjen ani sport. Dočkáte se čísla velikonočního, v květnu mariánského. Jindy přineseme reportáž z pražské ZOO. Nepředpojatý čtenář jistě uzná, že se staráme jak o jednotnost čísla, tak i o bohatý a rozmanitý výběr.*“ (Humor a poznámky. *Dorost*, roč. 25, č. 3, s. 48).

4.4.2 Aktuality, Co je nového?

I nadále se na první vnitřní straně každého časopisu dočítáme aktuality a zajímavosti z katolického světa. Tato zpravodajská stránka už však nenesé žádný titul (jako např. dříve *Co se píše a co se děje*), jen občas je označena nadpisem *Co je nového?*. Zajímavosti a novinky jsou zařazovány jak z domova, tak ze zahraničí. Dočteme se např., že všechny české biskupské stolce jsou již obsazeny³⁶² nebo drobnou kuriozitku: „*Katolický humor? V Itálii začaly vycházet dva katolické humoristické listy. »Což je také nějaký katolický humor?«, zeptáte se snad. Ale to nechápete situaci. V Itálii totiž doposud vycházely jen humoristické listy toho druhu, jako je u nás »Dikobraz« a proto začali katolíci vydávat dva slušné humoristické časopisy a mají vyhráno.*“ (*Dorost*, roč. 25, č. 17, s. 222).

4.4.3 Kulturní kalendář

Kulturní kalendář je zaveden od 4. čísla a doplňuje stránku s aktualitami. Od 15. 2 tak monitoruje historické události, významná úmrtí či narození, jejichž výročí připadá

³⁶² Co je nového? *Dorost*, roč. 25, č. 20, s. 258.

na daný den v daném měsíci. Každý kulturní kalendář sleduje to časové období, pro jaké je vydán aktuální *Dorost*.

4.4.4 Včera, dnes... a zítra!

Včera, dnes... a zítra je stránka dělnické problematiky. *Dorost* chce v tomto prostoru jednak mapovat situaci v našich dílnách a jednak se snažit nevyhovující situaci řešit. Učňovská a dělnická mládež dostává v každém čísle otázky, na které by měla *Dorostu* zaslat odpověď, otázky, nad kterými by se měla zamyslet (např. *O čem se mluví nejčastěji mezi mladými dělníky? Berou dospělí ve svých rozhovorech ohled na učně? Byli jste svědky mravně závadných scén nebo dokonce nemravných úkonů v dílnách, šatnách nebo jinde?*³⁶³ apod.). Tyto problémy jsou pak rozvíjeny v dalších článcích.

Součástí rubriky je beletristický útvar na pokračování s názvem *Z deníku dělníka*³⁶⁴. Hrdina, pisatel deníku, se dennodenně potýká s nešvary, které jsou u dělnické mládeže rozšířené (nevhodné trávení volného času, alkoholismus, zábava s děvčaty apod.), na rozdíl od ostatních ale nad tímto způsobem zábavy uvažuje. Začne se také scházet s křesťansky založenou mládeží, postupně se snaží vykonávat apoštolát. Čtenáři *Dorostu* se tak s ním mohou ztotožnit.

4.4.5 Otázky a odpovědi

Již tradiční rubrika, která se ustálila v předchozích ročnících, nechybí nyní téměř v žádném čísle³⁶⁵. V tomto ročníku se už tolik nevěnuje obecným náboženským otázkám, ale její pozornost je směřována především k nejasnostem ve výkladu Písma. Námítky znějí např. takto: „*V zázraky v Bibli nemůže moderní člověk věřit.*“³⁶⁶, „*Zpráva o stvoření v tak zvaném »šestidenní« obsahuje přece mnohý nesmysl! Na příklad, že napřed bylo světlo a potom bylo stvořeno slunce.*“³⁶⁷, „*Má Adam ukradením jednoho jablka přivést v záhubu celé lidstvo? Jaký nesmysl!*“³⁶⁸ apod. Okruhově jde hlavně o otázky Starého zákona, konkrétně o problematiku stvoření světa, prvních lidí, potopy světa, zmatení jazyků, zániku Sodomy a Gomory.

³⁶³ Včera, dnes... a zítra. *Dorost*, roč. 25, č. 1, s. 4.

³⁶⁴ V *Dorostu*, roč. 23, č. 1, s. 4. jen jako Deník, od č. 2 do č. 11 jako *Z deníku dělníka*.

³⁶⁵ Není zastoupena pouze v č. 22.

³⁶⁶ Otázky a odpovědi. *Dorost*, roč. 25, č. 2, s. 25.

³⁶⁷ *Dorost*, roč. 25, č. 4, s. 58.

³⁶⁸ *Dorost*, roč. 25, č. 10, s. 142.

4.4.6 Milý Jarko a Milá Slávko!

Nejprve pouze na chlapce³⁶⁹ byla zacílena dopisová forma komunikace, která chce pomáhat vychovávat z mladých lidí lepší osobnosti. S přátelským přístupem se František Mikulášek obrací k imaginárnímu chlapci Jarkovi, který má být zástupcem všech hochů, stejně jako se autorka dívčích mutací, označená jen křestním jménem Marie, obrací k imaginární dívce Slávce, jež zastupuje dívčí čtenářstvo. Ve svých „dopisech“ si všímají drobností z každodenního života. Řeší např. slušné chování nebo oblékání, nabádají k otevřenosti a toleranci. Přestože dopisová forma má vzbudit představu důvěrnějšího vztahu mezi pisatelem a čtenářem, působí texty spíše mravoučně.

4.4.7 Pro dívky

Dívčí okénko se v **Dorostu** na čtenářská přání opět objeví: „*Dívčám otvíráme tímto číslem zase »Dívčí okénko«, i když není označeno známým okénkem. Doufáme, že je najdou a že je vyplní.*“ (Redakce. Dorost, roč. 25, č. 8, s. 124).

A opravdu. Od devátého čísla se opět probírá i dívčí tematika, hlavně tematika vztahů a pravé lásky, na dívky je apelováno, aby se nevrhaly bezhlavě do románek (např. *Až ten pravý*³⁷⁰), chovaly se slušně a myslely především na manželství. Pokud tak nebudou činit, ublíží tím nejvíce sobě. Objevují se také kosmetické tipy a rady pro domácnost, ale i problematika ženského zaměstnání (např. *Nový hospodářský řád*³⁷¹). Čtenářky jsou vedeny k tomu, aby měly vlastnosti správné dívky – byly věřící, usměvavé, moderní, vzdělané, čestné a věrné (např. *Jakou bych ji chtěl mít?*³⁷²) a přiměřeně se oblékaly, aby nedráždily mužský chtíč (např. *Prostřed léta*³⁷³).

4.4.8 Divadlo

Tradičně se objevuje opět divadelní rubrika. Oproti předchozím ročníkům se však už zúžila jen na nepravdělné přehledy her, které je vhodné sehrát katolickým spolkem nebo se s nimi alespoň seznámit vzhledem k jejich hodnotě. Navíc se z hlavní části

³⁶⁹ První „dopis“ označený Milý Jarko! vyšel v Dorostu, roč. 25, č. 2, s. 25 bez dívčí mutace, jakou se až od následujícího čísla stal doprovodný text Milá Slávko. Tyto „dopisy“ se objevují pravidelně až do č. 13, potom z časopisu mizí.

³⁷⁰ Dorost, roč. 25, č. 9, s. 133.

³⁷¹ Dorost, roč. 25, č. 11, s. 157.

³⁷² Dorost, roč. 25, č. 12, s. 170.

³⁷³ Dorost, roč. 25, č. 16, s. 215 – 216.

časopisu přesunula do nestránkované přílohy věnované především činnosti SKM a KAM. Jen zpočátku, kdy je *Divadlo* zatím vřazeno do stránkované části časopisu, autor rubriky Vojtěch Šebelka ještě uděluje nějaké rady k chodu divadelního spolku, např. co je potřeba připravit k hladkému průběhu představení³⁷⁴, jak hrát „operetky“, aby to nevyznělo zcela lacině³⁷⁵ apod.

4.4.9 Film

Filmu tentokrát není věnována pravidelná pozornost³⁷⁶ a kromě rozsáhlejšího článku *Mladí ze světa stříbrného plátna*³⁷⁷ o dětských hercích ve čtvrtém čísle se zdá, jako by z *Dorostu* už nadobro zmizel. Vše je filmu vynahrazeno až v č. 22. To má dokonce obálku stylizovanou do podoby filmového pásku. Sám redaktor, skrývající se nadále za šifrou FSF, uznává, že dlouho nebylo nic o filmu a je třeba to napravit³⁷⁸. Na dvou stranách tak přináší informace o snímcích vhodných ke zhlédnutí, např. „Píseň o Bernardettě“, „Farář u sv. Dominika“, „Zvony Panny Marie“, „Občan Kane“ aj.

4.4.10 Knihy

Stejně jako *Divadlo* a *Film* věnují pozornost doporučeným divadelním hrám a novým snímkům, *Knihy* tradičně doporučují katolické mládeži vhodnou literaturu, která právě vychází. Knihám je věnována v první polovině ročníku pozornost pravidelně téměř v každém čísle *Dorostu* v jeho hlavní části. Od 13. čísla se potom rubrika přesouvá stejně jako *Divadlo* do nestránkovaného vkladu. Rubrika převážně doporučuje knihy zaměřené na mládež a jejich výchovu nebo tituly náboženského či naučného charakteru (např. Jiří Reinsberg – Skaut přemýšlí o Kristu; Jaroslav Richter – Socialismus a křesťanství; Adolf Pelikán – Před svatbou apod.).

³⁷⁴ Divadlo, Dorost, roč. 25, č. 1, s. 13.

³⁷⁵ Divadlo, Dorost, roč. 25, č. 3, s. 47 – 48.

³⁷⁶ Pouze v Dorostu, roč. 25, č. 13, s. 181 – 182 se řeší otázka, na jaké filmy může katolík chodit v článku FILM – jak se na něj dívá katolík..

³⁷⁷ Dorost, roč. 25, č. 4, s. 56 – 57.

³⁷⁸ Film jinde a u nás. Dorost, roč. 25, č. 22, s. 289 – 290.

4.4.11 Hádanky

Kromě tradičních řešitelských soutěží je v tomto ročníku³⁷⁹ vypsána též soutěž autorská. Jaroslav Pohanka, který tuto zábavnou rubriku připravuje, vypisuje během roku soutěž na různé druhy hádanek (např. číselka, záměnka, citoslovka), vždy dva nejlepší autoři jsou odměněni knižní cenou.

Navíc na hádankáře, který získá v řešitelské i autorské soutěži nejvíce bodů, čeká diplom nejlepšího hádankáře *Dorostu*.

4.4.12 Sebevýchova zábavou

Pod označením *Sebevýchova zábavou*³⁸⁰ je postupně otiskován rozsáhlý test osobnosti. V prvních sedmi dílech seriálu je otištěno celkem 69 otázek, na něž má čtenář odpovědět, od desátého čísla jsou pak vyhodnoceny jednotlivé typy povah.

4.4.13 Exercicie

Nadále se objevují též pozvánky na duchovní cvičení exercicie.

4.4.14 SKM a KAM

Dorost, který byl dříve časopisem SKM, dále věnuje stále více prostoru organizačním a dalším pokynům pro členy sdružení. Zároveň také v rubrice *Ze Skupin* přináší zprávy o činnosti jednotlivých skupinek v rámci SKM.

V částech věnovaných KAM je pak pro mladé připravena spousta podnětů, příkladů a pobídek k apoštolské činnosti. Doporučena je také duchovní četba, např. publikace od Dr. Tomáška „Mladý muž se dívá do života“ a „Mladá dívka se dívá do života“³⁸¹. Od osmého čísla jsou pak tyto rubriky situovány do nestránkovaného vkladu s komentářem redakce: „Zprávy a pokyny z KAMu a SKM, jež všechny nezajímají, dáváme na návrh z Moravy s inseráty doprostřed na 4 nečíslované stránky, aby je nečlenové KAMu a SKM mohli při vazbě ročníku vyjmout a dostali tak čísla »čistá«.“ (Redakce. *Dorost*, roč. 25, č. 8, s. 124). V následujícím čísle pak nacházíme opravu tvrzení z čísla předchozího: „V posledním čísle *Dorostu* jsme v redakční rubrice napsali, že zprávy z KAM a SKM všechny nezajímají. Opravujeme se a odvoláváme. Proč? »Konstatuji naši kolektivní odpovědnost za stav naší mládeže«, řekl náš pan prezident o vánocích. Ta

³⁷⁹ Soutěž je vypsána v *Dorostu*, roč. 25, č. 6, s. 94.

³⁸⁰ Poprvé v *Dorostu*, roč. 25, č. 3, s. 39. Končí až v č. 14 – 15.

³⁸¹ KAM. *Dorost*, roč. 25, č. 4, s. 60.

slova znamenají: Všichni jsou odpovědní a proto se všichni **musejí zajímat**, jaká mládež je, co dělá a co se dělá pro ni. (...) Opravujeme tedy a tvrdíme: **Každého musí zajímat všechno** – a když s některými lidmi nesouhlasí, ať jim napíše, ať je opraví, ať se s nimi třeba hádá a bije – **jenom ať neříká, že jej nic nezajímá a že nechce o ničem vědět.**“ (Oprava, Dorost, roč. 25, č. 9, s. nečíslovaná). Přestože zprávy SKM a KAM jsou nadále uveřejňovány ve vkladu, redakce požaduje zodpovědnou mládež, na jejíž výchově se obsahem časopisu také snaží podílet.

4.4.15 Pro a proti

„Rubriku »Pro a proti« zavádíme na přání čtenářstva. Nechceme v ní ovšem ani »rýpat« ani »reakcionařit«, nýbrž uznat všechno, co kde je dobré a doplnit všude to, co podle našeho názoru chybí.“ (Redakce. Dorost, roč. 25, č. 8, s. 124). Rubrika se poprvé objeví právě v osmém³⁸² čísle, kde se věnuje výňatkům z rozhovoru **Mladé Fronty** a ministra vnitřního obchodu A. Zmrhala. Ten hovoří o přípravách zákona o učebním poměru a odborném výcviku učňů. **Dorost** se však ptá, zda se bude nový zákon také zabývat mravním zabezpečením učňů, které je podle něj v současné době nevyhovující. V další části pak **Dorost** hodnotí článek stejného listu „O novou morálku“, v němž Jaromír Hořec hodnotí situaci v oblasti vztahů mladých mužů a dívek. Na závěr ale **Dorost** vyjadřuje zklamání z kulturní rubriky **Mladé Fronty** – vybírá a otiskuje nevhodné verše z básní, které noviny uveřejnily.

V následujícím čísle³⁸³ apeluje redakce na skutečnost, že je potřeba náboženství také praktikovat, na což se především v dělnických kruzích zapomíná. K ilustraci situace využívá ukázky z Hanušovy knihy „Legenda o Tomášovi“.

V desátém čísle³⁸⁴ opět polemizuje s články z **Mladé Fronty**. Nejprve se zabývá tolik probíraným novým školským zákonem. **Mladá Fronta** totiž otiskla výňatky z projevu prezidenta republiky k delegaci svazu zaměstnanců školství a osvěty o školské reformě. Ten v projevu říká, že rodiče mají právo spoluurčovat výchovu svých dětí, ale že se to stává čím dále tím více prostřednictvím politiky a nikoli individualistického zakročování. Náboženská výchova se může pěstovat a musí se prohloubit i na škole státní. Toho se **Dorost** chytá, s prezidentem souhlasí a i on hovoří o důležitosti výuky

³⁸² Pro a proti. Dorost, roč. 25, č. 8, s. 115.

³⁸³ Pro a proti. Dorost, roč. 25, č. 9, s. 127.

³⁸⁴ Pro a proti. Dorost, roč. 25, č. 10, s. 140 – 141.

náboženství na státních školách. S čím však redakce *Dorostu* silně nesouhlasí, to je další článek z *Mladé Fronty*, v němž informuje o úvahách na zřízení družstva „Osvobozená domácnost“, které by zajišťovalo rodinám za nízký poplatek servis, který jinak mají v domácnosti na starosti ženy, tedy mytí oken, vyleštění parket, praní a další drobné úkony. Ženy by tak zatím mohly klidně pracovat v továrnách. K tomu redakce *Dorostu* zaujímá značně negativní postoj a vyjadřuje názor, že hlavní místo ženy a matky je právě v domácnosti.

V jedenáctém čísle³⁸⁵ pak jen bez komentáře otiskuje zprávy z *Katolíka* a *Mladé Fronty* (duben – květen 1947) o prvním českém barevném filmu „Jan Roháč z Dubé“. *Mladá Fronta* totiž nejprve s posměchem přetiskla hodnocení tohoto filmu, jak se objevilo v *Katolíku*. Ve svých vlastních hodnoceních tohoto snímku pak *Mladá Fronta* značně kolísá, na což chce především patrně *Dorost* upozornit. Vítěznejší z této konfrontace samozřejmě vychází Kajprův *Katolík*, který dříve než *Mladá Fronta* odhadl nízkou kvalitu filmu.

4.4.16 Dokumenty

Dorost v tomto ročníku také přináší několik dokumentů k aktuálnímu dění v naší republice. K otázce zestátnění škol se vyjádří na stránkách *Dorostu* sám arcibiskup Beran. Vyjadřuje se k této otázce, neboť podle svých slov dostává „denně jak z nejširších vrstev lidu, tak od různých korporací i jedinců dopisy, obsahující obavy o dosavadní školství církevní.“ (K otázce zestátnění škol. *Dorost*, roč. 25, č. 7, s. 99). On sám však prý pevně věří jasnému příslibu prezidenta republiky, že je v našem státě zaručena naprostá náboženská svoboda. Přesto jsou však novinářské zprávy o urychleném uzákonění nového školského zákona prý zneklidňující. K uvážení tedy zodpovědným politickým činitelům předkládá ve třech bodech své námítky, především se domnívá, že právě v této době by podobné rozhodnutí působilo ve státě zbytečně zneklidňujícím dojmem, které by mělo za následek zhoršení našeho postavení v zahraničí a jistě by ovlivnilo i plnění dvouletého hospodářského plánu. Celkově by takové opatření podle jeho slov výrazně zhoršilo vnitrostátní situaci. Uvádět jako precedens zestátnění škol na Slovensku pak považuje za státnickou chybu. Celý text je dostupný v příloze (fotokopie). Redakce text zveřejňuje bez jakéhokoli komentáře.

³⁸⁵ Pro a proti. *Dorost*, roč. 25, č. 11, s. 151.

V jedenáctém čísle ročníku je pak na konci otištěna také *Resoluce katolického lidu ze dne 13. května 1947*³⁸⁶. Ta v pěti bodech odmítá rušení církevních škol a požaduje naopak zachování svobodných škol stejně jako zachování možnosti je nadále zakládat a také jejich plnou podporu ze strany státu. Odvolává se přitom na základní demokratické svobody, k nimž patří též svoboda náboženská, která je zaručena ústavou, a také na právo rodičů na rozhodnutí o výchově dětí, které je přednější než právo státu. Ani zde není dokument nijak okomentován redakcí.

4.4.17 Reportáže, cestopisy

Nejenom cestopis tentokrát publikuje J. Vančura. Svůj humorný a ironický styl vyprávění s důrazem na detaily tentokrát využije nejprve v třídílné *Reportáži nemocniční*³⁸⁷, v níž líčí pobyt v pražské Bulovce. Následuje reportáž z cesty do Říma nazvaná *Ze země mus, kostelů, vína a zlodějů*³⁸⁸, která rovněž vychází v několika pokračováních. V reportáži popisuje cestu do Itálie, postřehy z italských ulic, věnuje se moři i italštině, neopomene zmínit Benátky, Florencii a především Řím s jeho památkami a samozřejmě Vatikán.

4.4.18 Naučné články

Postupně v časopise přibývá naučných článků, které nemají nutně náboženskou tematiku. Mohou to být články přírodopisné (M. Joneš – *Z dějin ohně*³⁸⁹, *Z tajemství Slunce*³⁹⁰, *Ze světa bakterií*³⁹¹; FSF – *Pražské zoo včera, dnes a zítra*³⁹²), zemědělské (*Dvouletka zemědělců*³⁹³), o umění (literárním: *Jak se stát básníkem?*³⁹⁴, *Básník milovaný*³⁹⁵; výtvarném: F. Mikulášek - *UTO*³⁹⁶, *Život, žena, Maria*³⁹⁷; Š – *Grafické*

³⁸⁶ Dorost, roč. 25, č. 11, s. 160.

³⁸⁷ Dorost, roč. 25, č. 12, s. 172; č. 13, s. 184; č. 14 – 15, s. 201 – 202.

³⁸⁸ Dorost, roč. 25, č. 18, s. 243; č. 19, s. 256; č. 20, s. 266; č. 21, s. 288; č. 22, s. 292; č. 23 – 24, s. 310 – 311.

³⁸⁹ Dorost, roč. 25, č. 2, s. 24 – 25 a č. 3, s. 42 – 43.

³⁹⁰ Dorost, roč. 25, č. 18, s. 242.

³⁹¹ Dorost, roč. 25, č. 19, s. 251.

³⁹² Dorost, roč. 25, č. 6, s. 88 – 89.

³⁹³ Dorost, roč. 25, č. 3, s. 40.

³⁹⁴ Dorost, roč. 25, č. 3, s. 44

³⁹⁵ Dorost, roč. 25, č. 11, s. 156. – o A. S. Puškinovi

³⁹⁶ Dorost, roč. 25, č. 7, s. 105 – 106.

*techniky*³⁹⁸), historické a vlastivědné (M. Joneš – *K problémům české vesnice*³⁹⁹; *Obrozenská kultura a lidové umění venkova*⁴⁰⁰, *Z říše středověkých kouzel*⁴⁰¹, *Bydlení českého venkova*⁴⁰², *Bude z naší vlasti step?*⁴⁰³; Zýp. – *Šlahačka na moravském Slovácku*⁴⁰⁴; J. K. V. – *Slezsko*⁴⁰⁵; Mario Orlov – *Pozvání z Beskyd*⁴⁰⁶, Stanislava Jonášová – *Karel IV.*⁴⁰⁷; *Sedlecká kostnice*⁴⁰⁸), věnované různým sportovním odvětvím (FRK – *Na lyžích*⁴⁰⁹; L – *Košíková*⁴¹⁰; MK – *Co je to atletika*⁴¹¹, *Skoky a vrhy*⁴¹², *Plování*⁴¹³, *Tenis*⁴¹⁴, *Těžká atletika*⁴¹⁵, *Sportovní léto*⁴¹⁶), technické (M. Joneš a FSF – *V říši tajemného záření*⁴¹⁷).

Naučné články také doplňuje novinka tohoto ročníku, která se poprvé objeví v č. 17 – *Slovníček*⁴¹⁸. Obsahuje postupně abecedně řazené výrazy obvykle náboženského charakteru, např. abatyše, Abel, Abélard atd.

Nejspíše čtenářkám – nastávajícím matkám je určeno několik článků pod hlavičkou hesla *Chci žít*, které jsou zaměřeny na péči a výchovu malých dětí. Poprvé se

³⁹⁷ Dorost, roč. 25, č. 10, s. 139.

³⁹⁸ Dorost, roč. 25, č. 10, s. 146.

³⁹⁹ Dorost, roč. 25, č. 4, s. 54 – 55 a č. 5, s. 71 – 72.

⁴⁰⁰ Dorost, roč. 25, č. 6, s. 86; č. 7, s. 104 a č. 13, s. 180.

⁴⁰¹ Dorost, roč. 25, č. 10, s. 146 – 147.

⁴⁰² Dorost, roč. 25, č. 11, s. 158 – 159.

⁴⁰³ Dorost, roč. 25, č. 14 – 15, s. 203.

⁴⁰⁴ Dorost, roč. 25, č. 7, s. 103.

⁴⁰⁵ Dorost, roč. 25, č. 12, s. 168.

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Dorost, roč. 25, č. 17, s. 226 a č. 18, s. 241.

⁴⁰⁸ Dorost, roč. 25, č. 21, s. 273.

⁴⁰⁹ Dorost, roč. 25, č. 4, s. 62.

⁴¹⁰ Dorost, roč. 25, č. 6, s. 84 – 85.

⁴¹¹ Dorost, roč. 25, č. 10, s. 144.

⁴¹² Dorost, roč. 25, č. 12, s. 169.

⁴¹³ Dorost, roč. 25, č. 14 – 15, s. 207 – 208.

⁴¹⁴ Dorost, roč. 25, č. 16, s. 220.

⁴¹⁵ Dorost, roč. 25, č. 17, s. 228 – 229.

⁴¹⁶ Dorost, roč. 25, č. 20, s. 268.

⁴¹⁷ Dorost, roč. 25, č. 14 – 15, s. 199 – 200.

⁴¹⁸ Dorost, roč. 25, č. 17, s. 230.

tato tematika objeví ve třetím čísle⁴¹⁹, kde je uvedeno, že v českých zemích za jeden rok umře 17 000 kojenců, a řeší také problematiku současných rodin. V dalších číslech pak funguje osvětově, lékaři na stránkách časopisu uvádějí např. jaký způsob zacházení s malým dítětem je špatný⁴²⁰, jak je to s dokrmováním⁴²¹ apod.

Výrazně zeměpisné je dvacáté číslo tohoto ročníku. Je totiž věnováno misionářské práci a tedy i zemím, kde katolické misie působí – Indii, Japonsku, Číně a Africe⁴²². Tato místa jsou však popisována především z hlediska náboženského, jiné informace příliš nepřinášejí.

4.4.19 Církevní a náboženské články

Řada článků má charakter naučného textu s náboženskou tematikou. Kromě pravidelných *Otázek a odpovědí*, kterým je pozornost věnována jinde, jsou otiskovány samostatné články věnované duchovnímu životu a církvi. Z významných církevních osobností je věnována pozornost Anežce České (Stanislava Jonášová – *Blahoslavená Anežka*⁴²³), arcibiskupům sv. Vojtěchu a Arnoštu z Pardubic (Stanislava Jonášová – *Svatý Vojtěch*⁴²⁴; Josef Veselý – *Arnošt z Pardubic*⁴²⁵) a věrozvěstům Cyrilu a Metodějovi (*Východ nebo Západ?*⁴²⁶).

Články se ale týkají i dalších činností nebo míst souvisejících s náboženstvím, např. *Samaritská služba*⁴²⁷ od autora označeného MUC. J. H., *Svatý Hostýn*⁴²⁸ od Stanislavy Jonášové, *Itinerarium misionáře*⁴²⁹ od Svatopluka Lába⁴³⁰.

⁴¹⁹ Chci žít. Dorost, roč. 25, č. 3, s. 39.

⁴²⁰ Karnetová-Starková, M.: Ubohé dítě. Chci žít. Dorost, roč. 25, č. 5, s. 79.

⁴²¹ Švejcar, J: Chci žít. Dorost, roč. 25, č. 8, s. 123.

⁴²² Ze zemí našich misionářů. Dorost, roč. 25, č. 20, s. 259 – 262.

⁴²³ Dorost, roč. 25, č. 5, s. 68 – 69.

⁴²⁴ Dorost, roč. 25, č. 8, s. 118.

⁴²⁵ Dorost, roč. 25, č. 14 – 15, s. 204 – 205.

⁴²⁶ Dorost, roč. 24, č. 14 – 15, s. 193 – 194.

⁴²⁷ Dorost, roč. 25, č. 5, s. 74.

⁴²⁸ Dorost, roč. 25, č. 16, s. 214 a 218.

⁴²⁹ Dorost, roč. 25, č. 20, s. 263 – 264.

⁴³⁰ Svatopluk Láb (1920 – 1998), překladatel, katolický kněz.

4.4.20 Beletrie

Otiskovány jsou opět hojně i beletristické příspěvky. Z útvarů na pokračování je v prvních pěti číslech dokončen román na pokračování z předchozího ročníku *Domov*⁴³¹ od Jana Hanuše. Přestože hospodařící děti přijdou i o maminku a následně také o dlouholetého přítele a čeledína, který se ožení, s pomocí nově nalezené příbuzné Aleny se zvládají o statek dobře postarat a příběh spěje ke šťastnému konci.

Nový román na pokračování, jehož autor je jmenován pouze jako Dostoj, nese název *Jizva na tváři*⁴³² a provází čtenáře celým ročníkem od prvního do posledního čísla. Vypráví příběh Karla a Míly. Zloděj Karel nechtěně způsobí studentce Míle ošklivé zranění na tváři, kterým je dívka navždy poznamenána. Vlivem okolností se po nějaké době znovu setkají a vytvoří se mezi nimi pouto, které vyvrcholí milostným aktem. Potom se však znovu rozcházejí. Po nějaké době Míla zjistí, že čeká dítě. Společný přítel – dobrý katolík, do něhož se Míla rovněž zamiluje, jim pomůže, aby k sobě opět našli cestu. Míla a Karel se nakonec stanou manžely.

Další román na pokračování je z pera francouzského spisovatele Maxence van der Meersche⁴³³, nese název *Rybáři lidí*⁴³⁴ a věnuje se otázce francouzské dělnické mládeže a belgickému hnutí JOC. Hrdinou je mladík Pierre Mardick, který se náhodou dostává na jednu ze schůzek jocistů a seznámí se s programem tohoto sdružení katolické dělnické mládeže. Program ho osloví a začne do schůzek pravidelně docházet a spolupracovat i přes odpor rodičů. Šířit myšlenky JOCu však v té době není zcela snadné a Pierre má kvůli tomu řadu nepříjemností, uvažuje i o tom, že s prací pro něj skončí. Vstoupení abbé Cardijna ho ale přesvědčí natolik, že v nevděčné činnosti nadále pokračuje.

⁴³¹ Dorost, roč. 25, č. 1, s. 14; č. 2, s. 27; č. 3, s. 45; č. 4, s. 62; č. 5, s. 75.

⁴³² Dorost, roč. 25, č. 1, s. 5; č. 2, s. 21; č. 3, s. 37; č. 4, s. 53; č. 5, s. 69 – 70; č. 6, s. 85 – 86; č. 7, s. 101; č. 8, s. 117; č. 9, s. 129; č. 10, s. 141; č. 11, s. 153; č. 12, s. 165; č. 13, s. 177; č. 14 - 15, s. 192; č. 17, s. 226; č. 18, s. 238; č. 19, s. 253; č. 20, s. 264; č. 21, s. 274; č. 22, s. 289; č. 23 – 34, s. 299 – 300.

⁴³³ Maxence van der Meersch (1907 – 1951), francouzský spisovatel. V románech se zabývá především životem obyvatel na francouzsko-belgickém pomezí.

⁴³⁴ První díl otiskuje Dorost, roč. 25, č. 7, s. 110; pokračuje v č. 8, s. 122; č. 9, s. 134; č. 10, s. 146; č. 11, s. 159; č. 12, s. 171; č. 13, s. 183; č. 16, s. 217 – 218; č. 17, s. 231 – 232; č. 19, s. 255; č. 20, s. 267; č. 21, s. 279; č. 22, s. 291; č. 23 – 24, s. 308 – 310. Román je dokončen až v následujícím 26. ročníku Dorostu.

K aktivnímu psaní obsahu *Dorostu* má čtenáře pobídnout „román, který píše čtenáři“ s názvem *Jak to dopadne?*⁴³⁵, jehož první kapitolu předkládá Jiří Karen. Dívka Ludmila v ní přijíždí do Prahy a potkává zde tajemného muže, který ji zahanbí. Karen pobízí: „Napište nám další kapitolu. Podmínka: on a ona nesmí slaviti svatbu, anebo ukončit svůj život tragicky.“ (Dorost, roč. 25, č. 2, s. 29). O společné psaní příběhu však ale asi čtenáři příliš nestojí, od sedmého čísla se nová pokračování příběhu neobjevují.

Kratší beletristické útvary, které obsahuje každé číslo, se tematicky obvykle týkají dělnické či zemědělské mládeže, hrdiny jsou obvykle dobří katolíci nebo nevěrci, kteří se však na katolickou víru vlivem děje nebo některé z postav obrátí a naleznou v ní často útěchu. V povídce *Jednoho nedělního odpoledne*⁴³⁶ např. Maruška svou víru přenáší i na pochybujícího Jožku. V krátkém příběhu S. Vinecké *Noční*⁴³⁷ se osmnáctiletá Maruška, která musí pomáhat živit rodinu, cítí v Praze osaměle. Útěchu ale nalezne, když při noční službě zahlédne z okna obrysy vzdáleného kostelíku. Hned cítí, že se má komu svěřit se starostmi, které ji trápí, i takhle daleko od domova. Povídka *Věra*⁴³⁸ od autora značeného A. C. vypráví o tom, jak dobrá katolička Jana napraví svou laskavostí kolegyni Věru, která v práci provozuje sex za úplatu s ostatními dělníky. Poté ji naučí chodit do kostela.

4.4.21 Poezie

Nadále se v časopise objevují také básnické příspěvky, ale není jich mnoho, jedna nebo dvě básně na číslo. Nový ročník je příznačně uveden básní s dělnickou tematikou od Stáni Maruše *Dělník stál u stroje*⁴³⁹.

Řada básní si všímá proměn přírody. Báseň *Jaro*⁴⁴⁰ od autora označeného K. V. se týká očekávání jara, vychází v *Dorostu* z druhé poloviny března. Stejnou tematiku má i báseň Františka Máchy *Předjarní*⁴⁴¹ z následujícího čísla. Jaro opěvuje také báseň *Jest z jara země plná snů*⁴⁴², která však není podepsána. Přírodní tematiku mají také básně

⁴³⁵ První díl v *Dorostu*, roč. 25, č. 2, s. 29. Pokračuje v č. 3, s. 43 – 44; č. 4, s. 59; č. 5, s. 77; č. 6, s. 93.

⁴³⁶ *Dorost*, roč. 25, č. 18, s. 240.

⁴³⁷ *Dorost*, roč. 25, č. 10, s. 143.

⁴³⁸ *Dorost*, roč. 25, č. 14 – 15, s. 188 – 189.

⁴³⁹ *Dorost*, roč. 25, č. 1, s. 3.

⁴⁴⁰ *Dorost*, roč. 25, č. 6, s. 85.

⁴⁴¹ *Dorost*, roč. 25, č. 7, s. 101.

⁴⁴² *Dorost*, roč. 25, č. 7, s. 108.

Bohumila Kubaly *Kameny zpívají*⁴⁴³ nebo *Červenec*⁴⁴⁴, stejně tak báseň *Podzim*⁴⁴⁵ od autorky Marie. Přírodní a milostnou tematiku spojuje báseň od V. B. *Miluji léto*⁴⁴⁶.

Náboženskou tematiku má báseň M. Kovaříkové *Když modlím se*⁴⁴⁷, *Májová reminiscence*⁴⁴⁸ od V. Kotvy nebo *Jak poutníčkové...*⁴⁴⁹ od Emilie Kaslové, stejně tak nepodepsaná báseň *Pro trochu lásky*⁴⁵⁰. Milostnou tematiku má pak báseň B. Kubaly *Zavřené brány*⁴⁵¹ nebo J. M. Havla *Píseň pod hvězdami*⁴⁵².

4.5 Ročník 26: leden – prosinec 1948

V roce 1948 má časopis dvanáct až šestnáct stran, opět používá průběžné stránkování a jedno číslo stojí 3 Kčs. Obsah je již víceméně ustálený z předchozích let, po vizuální stránce je časopis upravenější, výrazně přibylo inzerce. Novinkou je od dvanáctého čísla tohoto ročníku vložený román na pokračování v úpravě umožňující vyjmutí a následné svázání. Ve třináctém čísle⁴⁵³ však redakce oznamuje nepříjemnou skutečnost: kvůli snížení přidělu papíru bude *Dorost* vycházet jen jednou měsíčně a navíc se počet stran sníží ze šestnácti na dvanáct. Do konce roku vyjde celkem osmnáct čísel, než je *Dorost* dopisem z 24. 11. 1948 zcela zastaven s platností od 1. 12. 1948. Po tomto datu je stejně jako v případě *Anděla strážného* další tisk časopisu vyloučen. I odůvodnění je stejné jako pro *Anděla strážného*: „K odůvodnění tohoto rozhodnutí uvádí ministerstvo informací a osvěty /tiskový odbor/, že při provádění reorganizace tisku mládeže vyšlo ze zásady, že veškerý tisk mládeže má být soustředěn v jednotné celonárodní instituci, která zastupuje všechny složky mládeže. Jakákoliv tříštění v organizaci tohoto tisku je v rozporu jak s úkoly, jež jsou zmíněné celonárodní instituci svěřeny, tak s požadavkem úsporného hospodaření s papírem, jenž je důležitým vývozním předmětem našeho hospodářství.“ (NA, fond MV I – NR, i. č. 3169, k. 5129).

⁴⁴³ Dorost, roč. 25, č. 13, s. 176.

⁴⁴⁴ Dorost, roč. 25, č. 13, s. 184.

⁴⁴⁵ Dorost, roč. 25, č. 21, s. 277.

⁴⁴⁶ Dorost, roč. 25, č. 12, s. 170.

⁴⁴⁷ Dorost, roč. 25, č. 8, s. 121.

⁴⁴⁸ Dorost, roč. 25, č. 10, s. 139.

⁴⁴⁹ Dorost, roč. 25, č. 11, s. 153.

⁴⁵⁰ Dorost, roč. 25, č. 15, s. 201.

⁴⁵¹ Dorost, roč. 25, č. 9, s. 129.

⁴⁵² Dorost, roč. 25, č. 23 – 24, s. 288.

⁴⁵³ Upozornění. Dorost, roč. 26, č. 13, s. 159.

Obálka časopisu je v tomto posledním ročníku nejednotná, obsahuje obvykle černobílou fotografii nebo koláž fotografií, obraz je občas doplněn textem. Fotografie na přebalu patrně nejsou vybírány podle žádného klíče. Někdy se obálka vztahuje k obsahu, jindy k roční době nebo církevnímu svátku, někdy je vybrána nahodile. Jednotná je po vzoru minulého ročníku hlavička, na níž je v barevném poli (barva se mění s každým číslem) název časopisu, jeho podtitul („časopis pro katolickou mládež“), ročník, rok, číslo a cena.

4.5.1 Obsah časopisu

Obsahově je časopis stejně jako v minulém ročníku orientován na katolickou pracující mládež, hlavně dělnickou a zemědělskou, a na mládež učňovskou. Zejména proto patrně sledujeme úbytek literárních textů, příspěvky jsou spíše naučného a osvětového charakteru. Texty se často z různého pohledu týkají práce a pracovního prostředí, morálky na pracovišti, vztahů milostných a přátelských, ale i manželských a rodinných a v neposlední řadě se texty v tomto časopisu samozřejmě stále věnují náboženským a církevním otázkám.

4.5.2 Co je nového? a Kulturní kalendář

Dorost nadále na první stránce uvnitř čísla obsahuje přehled aktualit z domova i ze světa, které se tematicky týkají především náboženství a církve, mládeže. Do 4. čísla jsou též doplněny **Kulturním kalendářem**, který obsahuje přehled zajímavých výročí, která se vážou k danému období.

V prvním čísle je mezi aktualitami také zpráva, podle níž bude rok 1948 především rokem oslav: „*Bude to rok slavností a jubileí. Budeme vzpomínat založení university v Praze Karlem IV., všeslovanského sjezdu, zrušení poddanství, výročí prohlášení československé samostatnosti, založení SKM atd., atd. Přejeme všem širitelům, přispěvatelům, kolportérům, pomocníkům a čtenářům, aby se o vánočních svátcích na tento rok dobře připravili a začali jej po radostném, ale rozumném Silvestru, šťastně.*“ (Rok 1948. *Dorost*, roč. 26, č. 1, s. 2).

4.5.3 Pracovní tematika

Vzhledem k zaměření časopisu převážně na katolickou dělnickou mládež obsahuje časopis pravidelně články s tematikou pracovní morálky. Články apelují na úctu ke svým

pracovním nástrojům, k zaměstnavatelům (např. *Ti, pro které pracuji*⁴⁵⁴) a spolupracovníkům (např. *Ocenit práci druhých*⁴⁵⁵, *Staří dělníci*⁴⁵⁶). Žádají po čtenářích svědomitý přístup k práci (např. *Svědomí v povolání*⁴⁵⁷, *Večerní škola*⁴⁵⁸) a ujišťují je, že právě tvrdou prací se přibližují Bohu (např. *At' žije namáhavá práce!*⁴⁵⁹, *Svatost v dílně*⁴⁶⁰). Zdůrazňují také potřebu morálně nezávadných pracovních prostředí, vyzývají čtenáře, aby se o zdravé pracoviště sami přičinili (např. *Proměňme dílny v chrámy*⁴⁶¹, *Při jídle s kamarády*⁴⁶²) a působili apoštolsky na své spolupracovníky (např. *Cestou*⁴⁶³).

Situaci v dílnách a na pracovištích obecně pak charakterizuje mozaika medailonků několika obyčejných pracovníků s názvem *Kdo jsme a jak žijeme*⁴⁶⁴.

4.5.4 Otázky a odpovědi

Pokračuje i jedna z nejpravidelnějších rubrik časopisu. Stejně jako v předchozím ročníku se věnuje hlavně určitým jevům ze Starého Zákona, které se mohou jevit v dnešní době přehnané nebo nemožné (např. Samsonova síla ve vlasech⁴⁶⁵) či působí znepokojivě (např. krutost klatby prováděné Izraelity na nepřátelích⁴⁶⁶). Na palčivé otázky přináší nadále odpovědi František Mikulášek.

4.5.5 Články pro dívky

Dívky nemají jasně vymezené místo v časopise nějakou rubrikou nebo „okénkem“, jak tomu bylo dříve, přesto prostoru, který je jim věnován, od té doby výrazně přibylo. Je to patrně především díky tomu, že časopis *Náš svět*, který se objevil

⁴⁵⁴ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 39.

⁴⁵⁵ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 39.

⁴⁵⁶ Dorost, roč. 26, č. 8, s. 87.

⁴⁵⁷ Dorost, roč. 26, č. 2, s. 15.

⁴⁵⁸ Dorost, roč. 26, č. 10, s. 114.

⁴⁵⁹ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 3.

⁴⁶⁰ Dorost, roč. 26, č. 13, s. 157 – 158.

⁴⁶¹ Dorost, roč. 26, č. 6, s. 63.

⁴⁶² Dorost, roč. 26, č. 9, s. 99.

⁴⁶³ Dorost, roč. 26, č. 8, s. 87.

⁴⁶⁴ Dorost, roč. 26, č. 13, s. 155 a č. 15, s. 179.

⁴⁶⁵ Otázky a odpovědi. Dorost, roč. 26, č. 4, s. 47.

⁴⁶⁶ Otázky a odpovědi. Dorost, roč. 26, č. 8, s. 92 – 93.

v předchozím roce a byl určen právě dívkám, přestal počátkem roku 1948 vycházet⁴⁶⁷. Často na dvou až třech stránkách za sebou nalezneme tedy v *Dorostu* několik článků s dívčí nebo ženskou tematikou. Ty se zabývají jednak tím, jaká by měla být „správná“ dívka (např. *Kam půjdu?*⁴⁶⁸, dále rozvíjeno v *Kam půjdeš?*⁴⁶⁹), péčí o domácnost a různými tipy (např. *Dotazy a rady*⁴⁷⁰; *Když plotna trucuje...*⁴⁷¹, *Staré punčochy*⁴⁷²), módou (např. *Móda*⁴⁷³; *Děvčata „na hraní“*⁴⁷⁴; *Pozor na paní Módu*⁴⁷⁵), dále vztahy mezi mužem a ženou, přičemž je apelováno na mravnost (např. *Známosti*⁴⁷⁶; beletristicky též *Všední historie*⁴⁷⁷; *Jak se seznámí?*⁴⁷⁸, *Flirt*⁴⁷⁹).

4.5.6 Naučné články

Tematika naučných článků vychází z toho, jaké cílové skupině je časopis určen – tedy mladým dělníkům a zemědělcům. Proto se objevují takové texty, které by mohly čtenáře zajímat nebo je poučily v jejich oboru. Pro pracovníky v zemědělství to jsou např. *Problémy zemědělské praxe*⁴⁸⁰ s návrhem, jak tyto problémy řešit, o chovu slepic pojednává článek *Na tom našem dvoře všechno to krákoře*⁴⁸¹, o chovu hus *Marnivost a škoda?*⁴⁸² nebo článek o pěstování ovoce *Ovocné stromy na jaře*⁴⁸³.

Pro průmyslové pracovníky zase přináší zajímavé informace např. články M. Joneše *Uhlí v moderním hospodářství*⁴⁸⁴ nebo seriál stejného autora *Z minulosti i*

⁴⁶⁷ Z administrace. Dorost, roč. 26, č. 3, s. 3. nečíslovaná)

⁴⁶⁸ Dorost, roč. 26, č. 2, s. 19.

⁴⁶⁹ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 43

⁴⁷⁰ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 7. a č. 4, s. 44.

⁴⁷¹ Dorost, roč. 26, č. 3, s. 31,

⁴⁷² Dorost, roč. 36, č. 2, s. 2, s. 20.

⁴⁷³ Dorost, roč. 26, č. 2, s. 20.

⁴⁷⁴ Dorost, roč. 26, č. 7, s. 79.

⁴⁷⁵ Dorost, roč. 26, č. 9, s. 104 – 105.

⁴⁷⁶ Dorost, roč. 26, č. 5, s. 55.

⁴⁷⁷ Dorost, roč. 26, č. 5, s. 55 – 56.

⁴⁷⁸ Dorost, roč. 26, č. 6, s. 68 – 69.

⁴⁷⁹ Dorost, roč. 26, č. 16, s. 187.

⁴⁸⁰ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 5.

⁴⁸¹ Dorost, roč. 26, č. 5, s. 52.

⁴⁸² Dorost, roč. 26, č. 6, s. 68.

⁴⁸³ Dorost, roč. 26, č. 7, s. 81.

⁴⁸⁴ Dorost, roč. 26, č. 9, s. 103.

*budoucnosti stavební techniky*⁴⁸⁵, který pojednává o zvyklostech ve stavebnictví už od antiky po současnost. Technický charakter má rovněž Jonesův článek *Z dějin letectví*⁴⁸⁶. Vynálezům jako představitelům pokroku se věnuje článek *Kletba či dobrodiní vynálezů*⁴⁸⁷.

Dorost se ale snaží alespoň minimálně rozvíjet povědomí i v umělecké a kulturní oblasti. Kromě medailonků katolických básníků tak přináší např. návod na to, jak psát poezii v článku Jiřího Karena *Pro naše básníky a přispívatele*⁴⁸⁸, Karlu Havlíčku Borovskému, jeho mládí a silné víře se věnuje článek *Mládí velkého Čecha*⁴⁸⁹, na podporu hudebního umění apeluje článek *Hudba*⁴⁹⁰, pozornost je věnována také umění filmovému v článku *Loutkový film*⁴⁹¹.

4.5.7 Církevní a náboženské články

Víceméně všechny články v časopise obsahují náboženský přesah. Některé z nich mají ale opravdu čistě náboženskou nebo církevní tematiku. Problémem nedostatku kněží se zabývá článek *Dělníků málo*⁴⁹² doplněný textem *Aby poznali Tebe*⁴⁹³, který informuje o Sdružení Pia X., jehož úkolem je podporovat duchovně a hmotně kněžské povolání, a nabádá i české ženy a dívky, aby se jednak připojily k modlitbám, jednak vychovávaly své syny tak, aby toužili po kněžství. Článek Jindry Fürstové *Papežství*⁴⁹⁴ doplněný básní *Evropa*⁴⁹⁵ též autorky hovoří o důležitosti Evropy pro ostatní světadíly jako kolébky křesťanství. Myšlenku autorka dále rozvíjí v článku *K novým křesťanským staletím*⁴⁹⁶.

Na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie 8. 12. 1947 přednesl Sv. Otec projev k příležitosti 35. výročí Katolické akce mládeže k jejím mladým pracovníkům.

⁴⁸⁵ Dorost, roč. 26, č. 6, s. 64; č. 7, s. 83 – 84; č. 8, s. 95 – 96; č. 9, s. 107.

⁴⁸⁶ Dorost, roč. 26, č. 3, s. 32 – 33.

⁴⁸⁷ Dorost, roč. 26, č. 11, s. 126 – 127.

⁴⁸⁸ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 10.

⁴⁸⁹ Dorost, roč. 26, č. 9, s. 108.

⁴⁹⁰ Dorost, roč. 26, č. 11, s. 131.

⁴⁹¹ Dorost, roč. 26, č. 3, s. 35 – 36.

⁴⁹² Dorost, roč. 26, č. 1, s. 8.

⁴⁹³ Tamtéž.

⁴⁹⁴ Dorost, roč. 26, č. 2, s. 21 – 22.

⁴⁹⁵ Dorost, roč. 26, č. 2, s. 22.

⁴⁹⁶ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 45.

Text *Mládež papežova – Papež mládeže*⁴⁹⁷ shrnuje jeho slova a cituje ho. Papež vyzdvihuje nadšení mladých lidí, které však nesmí být založenou pouze na emocionálním entusiasmu, ale také na vnitřní síle a osobní statečnosti. Papežova slova přinese také text *Věda a víra*⁴⁹⁸, který přináší projev Sv. Otce ke katolické mládeži z 12. 9. 1948. V něm papež uvádí, že právě objevy v oblasti přírodních věd podporují pravdivost existence Stvořitele. V době převratných politických změn, jak dále uvádí, je jen jediná instituce pevná, a to je církev. V navazujícím textu *Technika a náboženství*⁴⁹⁹, kde je rozebrána další část papežova projevu, je poukázáno na to, že opojení technickými vymoženostmi odvrací mládež od víry. Výdobytky techniky se ale mohou stát v rukou nesprávných lidí nástrojem zla, proto je nutné se od víry neodvracet. Dne 5. 9. 1948 papež také promluvil k dívkám. I z tohoto projevu *Dorost* cituje úryvky v článku s názvem *Apoštolka*⁵⁰⁰. Katolické dívky podle jeho slov musí být skromné, ale zároveň nebojácné, mají apoštolsky působit na své okolí a neleknot se překážek nebo ústrků.

Josef Veselý v článkách *Princeznička*⁵⁰¹ a *Nelituji, že jsem se obětovala Láске*⁵⁰² píše o dětství a mládí sv. Terezie Ježíškovy a o její smrti. Texty vycházejí k příležitosti 75. výročí Tereziina narození.

O tom, že je jen jedna pravá církev, hovoří článek *Církev*⁵⁰³. Přesto ale mají být katolíci tolerantní k jinověrcům.

Několik textů se také věnuje církevním svátkům a církevnímu roku obecně (*Církevní rok*⁵⁰⁴, *Období velikonoční* a *Doba svatopostní*⁵⁰⁵), podobně jako se jiné články věnují náboženským událostem. Svou *Vzpomínku na I. svaté přijímání*⁵⁰⁶ na příklad přináší Al. Voženílková, podobný charakter má nepodepsaný text *Na pouť*⁵⁰⁷.

⁴⁹⁷ Dorost, roč. 26, č. 3, s. 28 – 29.

⁴⁹⁸ Dorost, roč. 26, č. 16, s. 183.

⁴⁹⁹ Dorost, roč. 26, č. 16, s. 184.

⁵⁰⁰ Dorost, roč. 26, č. 16, s. 185.

⁵⁰¹ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 44 – 45.

⁵⁰² Dorost, roč. 26, č. 6, s. 1. nečíslovaná.

⁵⁰³ Dorost, roč. 26, č. 17, s. 196.

⁵⁰⁴ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 5 – 6 a č. 3, s. 29.

⁵⁰⁵ Oba Dorost, roč. 26, č. 4, s. 46.

⁵⁰⁶ Dorost, roč. 26, č. 8, s. 93.

⁵⁰⁷ Dorost, roč. 26, č. 15, s. 173.

4.5.8 Beletrie

Beletristických příspěvků výrazně ubylo. Pokračuje román na pokračování Maxencea van der Meersche, který začal v minulém ročníku, *Rybáři lidí*. Nadále sledujeme Pierrovo působení v JOC, kterého se nevzdá, ačkoli je to jeho rodičům proti vůli. Stává se důvěrníkem mladších chlapců, na které má hlavně z mravního hlediska dobrý vliv. Získá také nové zaměstnání v továrně a i zde brzy získává pozici důvěrníka mezi ostatními dělníky a dělnicemi, se kterými řeší i problémy intimního charakteru. Když v podniku dojde ke stávce v roce 1936 v rámci dělnických nepokojů, snaží se Pierre na stávkující dělníky uplatnit svůj vliv, podaří se mu to ale jen částečně. Vymyslí tedy plán, čtenáři se však už nedozvědí jaký, protože ročník končí.

Ve třech dílech je otištěn „úryvek z románu, který není románem“ od Karla Krka *Život*⁵⁰⁸, v němž je mladík Oldřich obviněn, že se popral s otcem dívky, na kterou si myslí. Je zatčen, ve vazbě vzpomíná na dětství se svým opilým otcem a cítí se tím poznamenan. Nakonec uprchne dříve, než se vše vysvětlí. Závěr obsahuje poučení, že máme být trpěliví, neboť každý zmatek bude vyřešen.

Na pokračování také začne vycházet „povídka ze života“ *Ministrant Václav* od Ladislava Vlásty, který vypráví příběh malého chlapce z chudé rodiny, jenž se v devíti letech stal ministrantem a rád by se časem stal i knězem, ale bojí se, že si drahá studia nebude moct jeho rodina dovolit. Po dvou dílech⁵⁰⁹ ale další pokračování nevyjde.

Po rozsáhlé úvodní ukázce *Posel*⁵¹⁰ z nového románu Marie Holkové *Větrný kůň* začne od 12. čísla v *Dorostu* vycházet tento nový román na samostatném vloženém listě na pokračování. Celé knížky, podobně jako konce *Rybářů lidí*, se ale čtenáři v časopisu nedočkají, neboť s koncem roku 1948 je zastaven i *Dorost*.

Další, kratší beletristické texty se v časopisu tentokrát vyskytují velmi málo. Obvykle mají morální přesah. Příkladem může být např. povídka *Návrat*⁵¹¹ Jana Křivance, v níž Jiří odchází ze statku svých rodičů na studia do města. Zde se ovšem morálně spustí. Rodiče mezitím zemřou a Jiří nemá ani hotové zkoušky, ani peníze. Nejprve uvažuje o sebevraždě, ale pak přijde k rozumu a vrátí se na rodný statek, kde začne hospodařit.

⁵⁰⁸ Dorost, roč. 26, č. 4, s. 42; č. 5, s. 53; č. 6, s. 66.

⁵⁰⁹ Ministrant Václav. Dorost, roč. 26, č. 9, s. 101 a č. 10, s. 115 – 116.

⁵¹⁰ Dorost, roč. 26, č. 10, s. 111 – 114.

⁵¹¹ Dorost, roč. 26, č. 11, s. 130.

4.5.9 Poezie

I básnických příspěvků je v časopise méně. Zpočátku je věnována pozornost známým katolickým autorům – Janu Zahradníčkovi⁵¹², Františku Lazeckému⁵¹³ a Jakubu Demlovi⁵¹⁴, jejichž básně jsou doplněny jejich medailonkem, který připravuje Jiří Karen.

Další básnické příspěvky jsou převážně nepodepsané nebo podepsané pouze křestním jménem, jejich autory jsou patrně čtenáři *Dorostu*.

4.5.10 SKM a KAM

Zprávy a články týkající se SKM a KAM se nacházejí po vzoru minulého ročníku opět ve vkladu na čtyřech nečíslovaných stránkách. SKM v tomto roce slaví 30. výročí svého založení, to se tedy také projeví na obsahu jeho rubrik (např. *SKM do jubilejního roku*⁵¹⁵, *Jubilejní rok SKM 1918 - 1948*⁵¹⁶, *Zahájení jubilejních slavností SKM*⁵¹⁷ a především článek *16. května 1918 - 1948*⁵¹⁸, který popisuje založení a historii SKM a je doplněný velkou obrazovou přílohou z jeho života). Články určené KAM se nadále zabývají podporou apoštolské činnosti mladých katolíků, dodávají jim inspiraci a tipy na práci.

Společně se zprávami SKM a KAM se ve vkladu obvykle nachází také *Divadlo*, recenze knih, *Film*, *Exercicie* někdy také *Hádanky*, případně poznámky administrace a redakce. Obsahuje postupně také inzertní přílohu, na rozdíl od předchozích ročníků, kdy se v časopise neobjevovala téměř žádná inzerce.

Vklad i zprávy SKM a KAM od 11. čísla mizí, od č. 12 je vložen román na pokračování od Marie Holkové *Větrný kůň*.

4.5.11 Divadlo

Divadlo se objevuje pravidelně v nestránkovaném vkladu a obsahuje především přehled her s drobnou anotací, které redakce doporučuje katolickým ochotnickým spolkům k sehrání. Hry jsou od autorů českých i zahraničních a různé úrovně. Obvykle je

⁵¹² Advent. Dorost, roč. 26, č. 1, s. 11.

⁵¹³ Bez nadpisu. Dorost, roč. 26, č. 3, s. 1. nečíslovaná

⁵¹⁴ Až budu umírat. Dorost, roč. 26, č. 4, s. 47.

⁵¹⁵ Dorost, roč. 26, č. 1, s. 2. nečíslovaná.

⁵¹⁶ Dorost, roč. 26, č. 5, s. 1. nečíslovaná.

⁵¹⁷ Dorost, roč. 26, č. 7, s. 1 – 2. nečíslovaná.

⁵¹⁸ Dorost, roč. 26, č. 10, celý nečíslovaný vklad.

obsažena poznámka, jak zdatný soubor zvládne danou hru nazkoušet. Pro velmi zdatné soubory jsou v 2. čísle uvedeny také hry nejslavnějších dramatiků řeckých (Aischylos, Sofokles), španělských (Lope de Vega, Tirso de Molina, Calderon de la Barca) a taktéž Williama Shakespeara, jehož hry ovšem považuje za velmi náročné pro ochotnické spolky a proto je doporučuje alespoň k četbě.

4.5.12 Čteme (Knihy, Dorost za vás čte, Z knih, které vyšly atd.)

Rubrika o doporučovaných knížkách, ať už nese jakýkoli titul, obsahuje krátké anotace obvykle nově vydaných literárních děl. Objevují se nejen díla beletristická a básnické sbírky, ale obvykle spíše literatura náboženská, výchovná a literatura faktu nebo naučná.

4.5.13 Film

Podobně jako *Divadlo* nebo *Knihy* také filmová rubrika se převážně skládá z přehledu filmových děl, které redakce více či méně (tzv. „s výhradou“) doporučuje k shlédnutí. Nevšímá si jen domácí produkce, ale hodně propaguje také zahraniční filmy, převážně z Velké Británie, USA a SSSR, případně též filmy francouzské. Hodnocení filmů z katolického hlediska je přebíráno podle Svatováclavské ligy⁵¹⁹.

4.5.14 Hádanky

Hádanky řídí Jaroslav Pohanka, který vypisuje i pro tento ročník řešitelskou i autorskou soutěž. Společně s vyhlášením soutěže pro další ročník dostává slovo také nejlepší hádankář za rok 1946 a 1947 Vlád'a Benda, který ve svém textu hodnotí předchozí dva ročníky hádankářské rubriky, děkuje rovněž redaktorovi *Hádanek* a těší se na další kolo soutěže⁵²⁰. V dalších číslech jsou tak pro řešitele otiskovány hádanky, se kterými bojují čtenáři v autorské soutěži. Funguje tedy systém „čtenáři pro čtenáře.“

4.5.15 Exercicie

Součástí časopisu jsou jako obvykle přehledy konaných exercicií pro následující období.

⁵¹⁹ Jak je uvedeno u rubriky Film v Dorostu, roč. 26, č. 11, s. 135.

⁵²⁰ Hádanky. Dorost, roč. 26, č. 1, s. 4. nečíslovaná.

4.6 Závěrem

S koncem roku 1948 je tedy časopis *Dorost* oficiálně zastaven pro nedostatek papíru. Na konci období má už 30 000 odběratelů. Pravý důvod zastavení byl ale patrně jiný, než obvykle udávané zdůvodnění. Redaktor Mikulášek vzpomíná na jeden z výslechů, když byl 14. dubna 1950 zadržen a následně trestně stíhán a odsouzen na devět let žaláře: „K obvinění, že jsem v *Dorostu* štvál proti režimu, jsem řekl, že *Dorost* byl zastaven v roce 1948, ale ne s odůvodněním, že štve, nýbrž pro nedostatek papíru.“ (Mikulášek 2009: 78).

Poslední číslo vyšlo v prosinci 1948 a jeho tematika je typicky vánoční. Jediné poselství snad přináší čtenářům pouze obálka se slovy: „A přec se dívám na hvězdy, i když je bahno v oku...“ (Dorost, roč. 26, č. 18, s. 201).

Závěr

Časopisy *Anděl strážný* a *Dorost* se značně liší, a přesto mají řadu věcí společných. Oba vycházely již před válkou, *Anděl strážný* byl založen v roce 1881 a *Dorost* v roce 1918. Oba byly za okupace zastaveny, ale už v září roku 1945 se je podařilo znovu obnovit. Rozhodnutím ze dne 24. listopadu 1948 jim pak oběma bylo se stejným odůvodněním odebráno povolení k dalšímu tisku s platností od 1. 12. 1948. Prosincová čísla ještě vyšla, nemohla (nebo možná spíše nestihla) již ale obsahovat žádnou poznámku o ukončení vydávání či rozloučení s odběrateli. Při četbě posledních čísel časopisů má čtenář zvláštní pocit. Vzhledem k vývoji našich dějin ví, že další číslo již nevyjde, přesto cítí, jak redaktoři doufali, že časopis ještě nějakou dobu udrží, i když jim byl snížen příděl papíru a nemohli tak realizovat všechny plány, které se svými časopisy měli.

Časopis *Anděl strážný* reprezentuje periodika pro katolické děti zhruba od osmi do patnácti let. Vychází měsíčně vždy od září do června, kopíruje školní rok. Je hodně literární, doplňuje mimoškolní četbu. Obsahuje texty na pokračování, které provázejí čtenáře vždy celý ročník, ale i kratší příběhy, povídky, bajky, nechybí ani překlady. Co se týče poezie, ta je také bohatě zastoupena, od jednoduchých říkanek až po veršovaná vyprávění. Obsahuje i články naučné a samozřejmě náboženské. Autoři textů jsou obvykle katolického smýšlení nebo přímo katoličtí kněží. Literární část časopisu pak doplňuje několik drobných rubrik, které se v průběhu čtyř sledovaných ročníků částečně proměňovaly. Ke stálým v časopise patřila rubrika pro junáky, filatelistická či hádankářská rubrika, kaleidoskop drobných zajímavostí. Postupně se vyčlenil také prostor pro čtenářskou tvorbu, ať už literární nebo výtvarnou. Objevují se také další soutěžní rubriky nebo kreslený seriál. Časopis je bohatě ilustrován a má po celé období poměrně ucelenou a jednotnou grafickou stránku.

Časopis *Dorost* je určen starším čtenářům, nejprve spíše studentům, později především učňům či mladým dělníkům a zemědělcům, tedy pro mládež zhruba od patnácti let. Jeho periodicita se v průběhu sledovaného období měnila, nejdéle vycházel jako čtrnáctideník. Texty jsou složitější a také více ponuré, v prvních měsících se časopis tematicky často vrací k okupaci a k válečným zkušenostem. Silně se snaží působit na morálku svých čtenářů, obsahuje řadu mravoučných textů. Beletrie a poezie je zastoupena spíše okrajově jako literární doplněk. Převažují texty výchovné a vzdělávací, časopis se až na výjimky vyhýbá komentování jakýchkoli událostí v politice. Víceméně pravidelně se objevuje několik rubrik, jako knížky doporučené k četbě, filmová rubrika nebo rubrika

pro ochotnické divadelní spolky, v prvních ročnících rovněž rubrika určená junákům. Později se také pravidelně objevuje přehled aktualit z oblasti náboženství či ze světa mládeže. Pravidelná je rubrika, v níž se řeší otázky náboženské. Svůj prostor v časopise získají postupně také dívky nebo organizace SKM a KAM. Články jsou na rozdíl od *Anděla strážného* často nepodepsané nebo podepsané pouze šifrou, hůře se tedy zjišťuje, kdo do časopisu přispíval. Vizuálně působí časopis spíše neupraveně, rubriky nemají své pevné místo, články jsou řazeny nahodile, čtenář se v časopisu hůře orientuje.

Periodika *Anděl strážný* a *Dorost* pouze reprezentují českou časopiseckou produkci pro mladé katolické čtenáře v období 1945 – 1948. Abychom o ní získali úplný přehled, bylo by nutné doplnit ještě informace o dětském časopisu *Radostné mládí* a o časopisu pro studující mládež *Úsvit*. Zde se otvírá prostor pro další badatele se zájmem o podobnou problematiku.

Summary

The purpose of this thesis is to cover the topic of the Czech catholic children's magazines within the period of 1945-1948. This period of our history is usually seen as an interesting turning point, which included many events that influenced further development of our history. From the point of view of the Catholic Church this is the period when the Church was able to exist and function independently and without restraint but already in the course of this period the Catholic Church had to face limitations and restrictions. After the World War II the Catholic Church was able to renew publishing of its prints but naturally with a regard to the restricted paper allowances. Among other things the Catholic Church succeeded in acquiring the license for re-publishing two periodicals: *Anděl strážný (The Guardian Angel)* a magazine for catholic children and *Dorost (The Juvenils)* a magazine for catholic juvenils. *Anděl strážný (The Guardian Angel)* was founded already in 1881 and it was the oldest magazine for catholic children while *Dorost (The Juvenils)* showed up in 1918. *Anděl strážný (The Guardian Angel)* was issued on a monthly basis and was intended for minor readers. Its content was mainly formed by literary pieces thereby extended and supported the extracurricular reading. Besides the literary pieces *Anděl strážný (The Guardian Angel)* included couple of regular columns such as the column for scouts or various brain-teasers or rebuses. The magazine *Dorost (The Juvenils)* was being published as a bi-weekly periodical during the majority of the traced period. This magazine was intended for older teenage readers later crystallized as a magazine for catholic worker youth. The articles in *Dorost (The Juvenils)* had an educational and doctrinal character and were supposed to enhance and strengthen the catholic activity of the juvenils. Marginally the magazine also included literary pieces. Besides both of the magazines tried to avoid any political comments and involvement they were both abolished by the end of 1948.

Seznam použité literatury

Primární literatura

Anděl strážný. 1945 - 1946, roč. 61, č. 1 – 10.

Anděl strážný. 1946 – 1947, roč. 62, č. 1 – 10.

Anděl strážný. 1947 – 1948, roč. 63, č. 1 – 10.

Anděl strážný. 1948 – 1949, roč. 64, č. 1 – 4.

Dorost. 1945, roč. 23, č. 1 – 11.

Dorost. 1946, roč. 24, č. 1 – 24.

Dorost. 1947, roč. 25, č. 1 – 24

Dorost. 1948, roč. 26, č. 1 – 18.

Sekundární literatura

BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 399 s.

BYSTROV, Vladimír: *Svobodná nesvoboda*. 1. vyd. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006. 132 s. ISBN 80-903757-0-7.

FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 217 s. ISBN 80-85959-98-4.

GENČIOVÁ, Miroslava: *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 254 s.

HANUŠ, Jiří: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 295 s. ISBN 80-7325-036-5.

CHALOUPKA, Otakar: *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1985. 480 s.

CHALOUPKA, Otakar – VORÁČEK, Jaroslav: *Kontury české literatury pro děti a mládež /od začátku 19. století po současnost/*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. 539 s.

JANOUŠEK, Pavel: *Dějiny české literatury 1945 – 1989 (I. díl 1945 – 1948)*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 432 s. ISBN 978-80-200-1527-3.

KOVALČÍK, Zdeněk – URBANOVÁ, Svatava: *Minimum z literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Ostrava: Scholaforum, 1996. 77 s. ISBN 80-86058-15-8.

LÜTHI, Max: *Das europäische Volksmärchen*. Bern: 1947, 1960. s. 89.

MIKULÁŠEK, František: *Za zdi a bez zdi*. Praha: Řád, 2009. 135 s. ISBN 978-80-86673-17-2.

PAZOUREK, Vladimír: *Přítomnost české literatury pro mládež*. 1. vyd. Praha: Václav Petr, 1946. 99s.

POKORNÝ, Ferdinand: *V městě Satanově: Vzpomínky z let 1941 – 1945*. 1. vyd. Olomouc: Velehrad, 1948. 335 s.

TOMAN, Prokop – TOMAN, Prokop H.: *Nový slovník československých výtvarných umělců: svazek 1*. 5. opravené vyd. Praha: Ivo Železný, 2000. 820 s. ISBN 80-237-3633-7.

TOMAN, Prokop – TOMAN, Prokop H.: *Nový slovník československých výtvarných umělců: svazek 2*. 5. opravené vyd. Praha: Ivo Železný, 2000. 998 s. ISBN 80-237-3633-7.

URBANOVÁ, Svatava: *Metamorfózy dětské literatury*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1999. 183 s. ISBN 80-7198-379-9.

Média, kultura, náboženství. 1. vyd. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2007. 200 s. ISBN 978-80-903757-2-7.

VAŠKO, Václav: *Dům na skále 1: Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 256 s. ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, Václav: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 272 s. ISBN 80-7113-000-1.

VAŠKO, Václav: Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let. In *Církevní procesy padesátých let*. 1 vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 9 – 36. ISBN 80-7192-797-X.

VLČEK, Vojtěch: Procesy s řeholníky v 50. letech a v první polovině 60. let. In *Církevní procesy padesátých let*. 1 vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 109 – 147. ISBN 80-7192-797-X.

Internetové zdroje a databáze

Biografie českých literárních osobností ÚČL AV ČR: <http://clo.ucl.cas.cz/>

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova: <http://www.jesuit.cz/>

Totalita.cz: <http://www.totalita.cz/>

Archivní materiál

NA, fond MV I – NR, 1936 – 1953, i. č. 3169, k. 5129 – 5137.

Seznam příloh

Příloha I. Povolení k vydávání *Anděla strážného* z 12. září 1945. NA, fond MV I – NR, 1936 – 1953, i. č. 3169, k. 5129.

Příloha II. Odnětí povolení k tisku *Anděla strážného* ze dne 24. listopadu 1948. NA, fond MV I – NR, 1936 – 1953, i. č. 3169, k. 5129.

Příloha III. Povolení k vydávání *Dorostu* ze dne 8. srpna 1945. NA, fond MV I – NR, 1936 – 1953, i. č. 3169, k. 5129.

Příloha IV. Odnětí povolení k tisku *Dorostu* ze dne 24. listopadu 1948. NA, fond MV I – NR, 1936 – 1953, i. č. 3169, k. 5129.

Příloha V. Obálka prvního poválečného čísla *AS* ze září 1945 – roč. 61. *Anděl strážný*, roč. 61, č. 1, s. 1.

Příloha VI. Příklad obálky *AS* z roč. 62, zde 7. číslo s velikonočními motivy od J. Lady. *Anděl strážný*, roč. 62, č. 7, s. 193.

Příloha VII. Příklad obálky *AS* z roč. 63, kdy se na obálce střídaly výjevy z krajů naší vlasti. V č. 2 Horácko podle M. Floriana. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 2, s. 33.

Příloha VIII. Příklad obálky *AS* z roč. 64, kdy se na obálce střídaly výjevy ze slovanských států. Č. 4 bylo polské (F. Bílkovský). *Anděl strážný*, roč. 64, č. 4, s. 49.

Příloha IX. Obálka prvního poválečného čísla *Dorostu* ze září 1945 – roč. 23. *Dorost*, roč. 23, č. 1, s. 1.

Příloha X. Příklad obálky *Dorostu* v roč. 25. *Dorost*, roč. 25, č. 12, s. 161.

Příloha XI. Příklad pokusu o sjednocení obálky *Dorostu* v roč. 24. Vždy dvě čísla v jednom měsíci měla na obálce stejný motiv, obálka se lišila barvou. Zde dvě čísla z ledna 1946. *Dorost*, roč. 24, č. 1, s. 1 a č. 2, s. 1.

Příloha XII. Arcibiskupské požehnání, jak bylo otištěno v 1. čísle 63. ročníku *Anděla strážného*. *Anděl strážný*, roč. 63, č. 1, s. 3.

Příloha XIII. Text arcibiskupa Berana „K otázce zestátnění škol“, jak byl otištěn v *Dorostu*. *Dorost*, roč. 25, č. 7, s. 99.

Příloha XIV. Text „Resoluce katolického lidu ze dne 13. května 1947“ k otázce církevního školství, otištěný v *Dorostu*. *Dorost*, roč. 25, č. 11, s. 160.

Přílohy